

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 36.

Onsdagen den 16 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet **Ericsson**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Holmbäcks interpellation angående pappersransoneringen och den vetenskapliga litteraturen, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Holmbäck till mig framställt följande fråga:

Ang. pappersransoneringen och den vetenskapliga litteraturen.

»Är herr statsrådet villig att medverka till att publikationen av vetenskapliga arbeten, tidskrifter och årsböcker kan fortgå i minst samma omfång som under 1946?»

Med anledning härav får jag framhålla att det föreligger en viss skillnad i behandlingen av periodiska skrifter av vetenskaplig karaktär och annan vetenskaplig litteratur. Interpellanten har själv framhållit, att tryckerier och förlag i det senare fallet ha möjlighet att motverka en reducering genom att utöver sina till 85 % reducerade pappersleveranser taga inneliggande papperslager i anspråk. Samtidigt som jag kan bekräfta detta förhållande, vill jag meddela, att myndigheterna vid avfattningen av hithörande bestämmelser ansågo sig kunna överlämna till tryckerierna och bokförlagen att själva bedöma i vilken mån, som tillgängligt papper skulle disponeras till vetenskapliga verk resp. till skönlitteratur och lättare förströelselitteratur. Efter uttalanden från ledande håll inom branschen ansågo sig myndigheterna kunna utgå ifrån att de tryckerier och förlag, som i större utsträckning ägna sig åt publicering av vetenskapliga verk, hyste ett varmt intresse för just denna del av sin verksamhet. Det fanns sålunda anledning antaga, att utgivandet av vetenskapliga verk även i fortsättningen skulle tryggas av dessa tryckerier och förlag själva inom ramen för deras lager och fortlöpande upphandling av papper under året. Myndigheterna ansågo sig också kunna räkna med att tryckerier och förlag som ingå i större koncerner med omfattande pappersförbrukning för varierande ändamål skulle finna stöd och förståelse från vederbörande koncerns andra grenar i sin strävan att främja publicering av vetenskapliga verk.

En i början av maj företagen inventering har givit vid handen, att lagren hos många, i här avsett fall viktiga företag voro av betryggande storlek — oftast större än vad som kan anses normalt. Reduktionen av pappersbrukens leveranser av finpapper på hemmamarknaden är för övrigt avtalsmässigt fastställd endast för innevarande år.

I det av bränslekommissionen utfärdade cirkulär, som reglerar förhållandena på hithörande område, har vidare uttalats, att boktryckarna och förläggarna i sin rörelse böra giva företräde åt tryck av särskilt samhällsviktig betydelse. I cirkuläret har även förutsatts, att bl. a. Svenska boktryckareföreningen och Svenska bokförläggareföreningen skola biträda vid ställningstagande till frågor om olika trycks betydelse.

Vad beträffar föreskriften, att de vetenskapliga periodiska publikationerna icke få förbruka mer än 85 % av den papperskvantitet som förbrukades under 1946 vill jag understryka att i bränslekommissionens hithörande cirkulär direkt

Ang. pappersransoneringen och den vetenskapliga litteraturen. (Forts.)
uttalats, att undantag kan medges från utgivarnas generella skyldighet att nedskära pappersåtgången för vederbörande tidskrift med 15 %. Vid bedömandet av dylika frågor ha myndigheterna till princip att vägra dispens, om en vetenskaplig publikation genom typografiska åtgöranden, gramviktsminskning eller på annat sätt skäligen anses kunna vara i stånd att utan äventyrande av skrifi- tens syfte genomföra den allmänna pappersminskningen, medan dispens eljest medgives. Ett typiskt exempel på fall, där någon nedskärning icke ansetts lämpligen böra begäras, är de medicinska »Acta».

Jag vill även framhålla, att det framkommit en viss tendens hos tryckerier och förlag att hänvisa till myndigheternas åtgöranden i pappersbesparande syfte såsom försvärande för möjligheterna att få vetenskapligt tryck utfört. Härigenom föranleds ofta vederbörande beställare att söka få till stånd någon form av extra tilldelning av papper för det speciella ändamålet i fråga. I många fall kunna dock de s. k. svårigheterna återföras på vederbörande tryckeris och för sig naturliga önskemål att vinna myndigheternas medverkan till större pappersleveranser.

Detta hindrar dock icke att i en del fall kraven på myndigheternas medverkan att få ett visst tryck utfört kunnat vara berättigade och även tillmötesgått.

Som svar på interpellantens fråga vill jag sålunda hänvisa till att myndigheterna redan tagit ställning till förevarande problem genom att i de utfärdade bestämmelserna uttala, att företräde bör lämnas tryck av särskilt samhällsviktig betydelse. Att som interpellanten ifrågasatt sträcka sig längre till förmån för den vetenskapliga litteraturen torde icke böra ske med hänsyn till att sparsamhet med pappersförbrukning i möjligaste mån bör iakttagas på alla områden.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag får till en början framföra mitt tack till herr statsrådet för det svar han har lämnat på min interpellation och för den tillmötesgående anda, i vilken det är avfattat.

Pappersransoneringen vilar, såsom kammarens ledamöter känna till, på den principen att vissa kvantiteter papper säljas för stoppriser på hemmamarknaden från pappersbruken till tryckerierna, under det att andra kvantiteter säljas av bruken på världsmarknaden till priser, som äro fria. Priserna på världsmarknaden torde ligga ca 50 procent högre än de svenska stoppriserna, och pappersbruken tillgodogöra sig denna prisskillnad delvis såsom ersättning för det låga pris, som erhållits på hemmamarknaden. Det har uppgivits för mig, att stoppriserna i några fall skulle kunna medföra förlust för pappersbruken. Kvantiteter, som förut gingo till hemmamarknaden, ha förts över till export för att vi skola få valutor. Det är på grund härav som det råder knapphet på papper här i Sverige.

De kvantiteter papper, som enligt ransoneringen skola tillföras hemmamarknaden, ha — i de hänseenden som här äro av vikt — genom överenskommelse mellan bränslekommissionen och bruken fördelats så, att bruken leverera 85 procent till tryckerierna av de kvantiteter, som levererats under år 1946, var- efter tryckerierna själva ransonera vad de sålunda fått och vad de haft i lager. Beställarna, d. v. s. författare, som vilja få böcker tryckta, redaktioner av tidskrifter o. s. v., få alltså besked från tryckerierna om den i varje särskilt fall disponibla papperskvantiteten. Beträffande lagren är därvid emellertid att märka, att pappersbruken redan år 1946 införde en frivillig ransonering, varför tryckerierna under det sista året icke haft så stor möjlighet att öka sina lager. Leveranstiden för papper är numera också mycket lång.

Herr statsrådet har nu sagt, att en i början av maj företagen inventering givit vid handen, att lagren hos många, i här avsett fall viktiga företag vore av

Ang. pappersransoneringen och den vetenskapliga litteraturen. (Forts.)
betryggande storlek — oftast större än vad som kan anses normalt. Den uppgiften skulle jag vilja ha närmare belyst. När tryckerierna avlämnade lageruppgifter, fingo de även deklarerera de kvantiteter de köpt men som ännu icke hade levererats. Jag utgår från såsom självklart, att herr statsrådet icke räknat med dessa kvantiteter i lageruppgifterna. Men av vikt är, att ett tryckeris lager även kan skifta i fråga om pappersformat, gramvikt o. s. v. Ett tryckeri har ofta inte möjlighet att till exempel för en periodisk publikation använda det papper, som finns i lager, på den grund att formatet är ett annat än den periodiska publikationen fordrar. Det kan också vara ett slöseri att använda ett tjockare papper, som finns i lager, i stället för ett tunnare, som kommer i leverans. Jag skulle vilja fråga herr statsrådet, om han vid sitt uttalande, att lagren äro relativt stora, också har tagit hänsyn till tryckeriernas svårigheter att för ett givet ändamål använda det papper, som finns i lager. Från boktryckarhåll betonas i varje fall dessa svårigheter mycket starkt.

Att märka är ytterligare, att den statliga ransoneringen av papper tillkom först ett gott stycke in på 1947, men att de 85 procent, som i ransoneringsplanen upptagits, beräknas täcka förbrukningen under hela året 1947. Läget är nu det, att kurvan för pappersförbrukningen uppvisade en stark stegring i början av året. Beställarna — författare, redaktioner o. s. v. — fingo då trycka i hela den omfattning de begärde. Resultatet har blivit, att tryckerierna under den återstående delen av innevarande år måst nedskära papperstilldelningen med mera än de 15 procent, som begränsningen enligt ransoneringsplanen skulle uppgå till. Även andra omständigheter göra sig gällande. Skolböcker torde, för att nämna ett exempel, ha företräde, och likaledes måste behovet av affärstryck, fakturor o. s. v. av naturliga skäl ofta ha förtursrätt. Följden kan då i realiteten stundom bli en reducering av papperstilldelningen för andra tryckalster med bortåt 30 procent.

Ett bestämmande drag i ransoneringen är vidare, att det är tryckerierna som skola bestämma vilka beställare som skola få med av de tillgängliga papperskvantiteterna. Ransoneringen bestämmes alltså, i vad gäller förhållandet mellan tryckeriet å ena sidan och författare, tidskriftsredaktioner o. s. v. å andra sidan, av tryckeriet. Statsrådet uppehåller sig utförligt vid detta i sitt svar på min interpellation. Han meddelade i detta hänseende »att myndigheterna vid avfattningen av hithörande bestämmelser ansågo sig kunna överlämna till tryckerierna och bokförlagen att själva bedöma i vilken mån, som tillgängligt papper skulle disponeras till vetenskapliga verk resp. till skönlitteratur och lättare förströelselitteratur. Efter uttalanden från ledande håll inom branschen ansågo sig myndigheterna kunna utgå ifrån att de tryckerier och förlag, som i större utsträckning ägna sig åt publicering av vetenskapliga verk, hyste ett varmt intresse för just denna del av sin verksamhet. Det fanns sålunda anledning antaga, att utgivandet av vetenskapliga verk även i fortsättningen skulle tryggas av dessa tryckerier och förlag själva inom ramen för deras lager och fortlöpande upphandling av papper under året.» Statsrådet fortsätter med ytterligare en mening, som jag kanske inte behöver citera.

Herr statsrådet har dessutom sagt, att i det av bränslekommissionen utfärdade cirkuläret uttalats, att boktryckarna och förläggarna i sin rörelse böra giva företräde åt tryck av särskilt samhällsviktig betydelse, och att i samma cirkulär förutsatts, att bland andra Svenska boktryckareföreningen och Svenska bokförläggareföreningen skola biträda vid ställningstagandet till frågor om olika trycks betydelse. Jag får kanske på en punkt komplettera vad herr statsrådet sade. Enligt cirkuläret kan bränslekommissionen efter inhämtat yttrande från Sveriges grafiska industriförbund, Svenska boktryckareföreningen m. fl. eller från en av dessa organisationer utsedd nämnd föreskriva företräde för

Ang. pappersransoneringen och den vetenskapliga litteraturen. (Forts.)
visst tryck eller viss förädlingsverksamhet. Principen är alltså den, att kommissionen rekommenderar boktryckarna att företaga en ransonering på sådant sätt, att samhällsviktigt tryck kommer i första hand, men om så behövs, skall kommissionen själv genom en nämnd bestämma i saken.

Fråga är emellertid, om detta system att lägga avgörandet i fråga om ransoneringen hos boktryckarna varit det riktiga. Det lämpliga hade måhända varit att först göra en behovsprövning beträffande olika typer av tryck. Nu få till exempel veckotidningarna sina pappersleveranser garanterade, men ej det vetenskapliga trycket. När en boktryckare ger full tilldelning åt ett tryck, måste han inskränka sin tilldelning beträffande annat tryck, och det torde kunna diskuteras, huruvida det varit riktigt att överlåta avgörandet i dessa frågor åt boktryckarna.

Såsom herr statsrådet framhållit, föreligger en viss skillnad mellan vetenskapligt tryck i allmänhet och periodiska publikationer, något som också betonats i interpellationen. Det är överhuvud taget förbjudet för boktryckarna att ge de periodiska publikationerna större tilldelning än 85 procent, även om de skulle kunna göra det med hänsyn till sina innelliggande lager. Den särskilda nämnden kan emellertid lämna boktryckarna medgivande att tilldela en viss periodisk publikation mer än 85 procent. Ransoneringen ombesörjes alltså i detta fall av bränslekommissionen på nämndens rekommendation. Detta betyder emellertid inte på något sätt, att boktryckarna få ökad papperstilldelning, utan de få endast rätt att av sina lager ge en viss tidskrift mer än 85 procent. Herr statsrådet framhåller, att de medicinska »Acta» på grund av dessa bestämmelser fått full tilldelning av papper, och jag tror att även andra periodiska publikationer av vetenskaplig natur fått full tilldelning. Jag skall emellertid be att här få anföra ett exempel, som är ganska näraliggande. Det gäller den mycket viktiga publikationen Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog. Accessionskatalogen har hittills utkommit i en upplaga av 1 650 exemplar. Den omfattade år 1946 500 trycksidor. Under tiden efter kriget ha emellertid de svenska bibliotekens inköp av utländsk litteratur mycket starkt stegrats, beroende på att inköpen av sådan litteratur under kriget förhindrades. Detta har gjort, att accessionskatalogens sidoantal för detta år sprungit upp till ungefär 700. Om papperstilldelningen endast blir 85 procent av tilldelningen föregående år, kommer antalet exemplar av accessionskatalogen att reduceras vida mera än med 15 procent. I stället för som vanligt 1 650 exemplar får man endast 1 000 exemplar. Enligt vad jag erfarit, har det meddelats till accessionskatalogens redaktion, att papperstilldelningen icke kommer att bli större än 85 procent. Detta är beklagligt. Vad accessionskatalogen betyder för det vetenskapliga arbetet behöver jag inte ingå på.

Läget är nu det, att staten ger frikostiga anslag för publicering av vetenskapligt tryck. I lördags hade jag anledning att framhålla, att den stora universitetspropositionen gav betydande anslag till naturvetenskaplig publikationsverksamhet och till publicering av doktorsavhandlingar. Från alla håll uttalades till ecklesiastikministern tacksamhet och tillfredsställelse över det initiativ som tagits. Överhuvud taget anse vi alla, att en vetenskaplig upprustning för närvarande hör till våra viktigaste angelägenheter, och då måste man givetvis också se till, att resultaten av det vetenskapliga arbetet bli publicerade i tillräckligt stora upplagor. Ett särskilt skäl härtill är även, att våra offentliga bibliotek, kanske särskilt Uppsala universitetsbibliotek, använda de vetenskapliga skrifterna i en bytesverksamhet, som tillför våra svenska vetenskapliga bibliotek utomordentligt stora samlingar av modern utländsk vetenskaplig litteratur. Våra valutatillgångar behöva ej tagas i anspråk för inköp av denna utländska litteratur i samma omfattning som skulle vara fallet, för

Ang. pappersransoneringen och den vetenskapliga litteraturen. (Forts.)
den händelse inte denna bytesverksamhet kunde fortgå. Uppmuntringen av den vetenskapliga forskningen å ena sidan och införandet av pappersransoneringen å andra sidan äro åtgärder, som icke stå i samklang med varandra.

Fortfarande undrar jag, om icke det riktiga vore att den förhållandevis ringa kvantitet papper, som det rör sig om då det gäller vetenskapliga publikationer, finge utan inskränkning utgå. För vår kulturella utveckling har detta stor betydelse, och från ransoneringen skulle undantagas endast en kvantitet papper, som blott i ringa mån skulle kunna bidra till en förbättring av vårt valutaläge. Mycket skulle vara vunnet, om man till vetenskapliga ändamål kunde få samma kvantitet som år 1946. Jag ifrågasätter alltså icke en ökad kvantitet, trots att en vetenskaplig upprustning av stora mått för närvarande äger rum i landet. I varje fall borde man kunna hoppas, att en reservkvantitet papper ställes till förfogande för vetenskapliga ändamål.

Häri instämde herrar *Herlitz, Pauli, Arrhén* och *Wahlund*.

Herr statsrådet **Eriesson**: Herr talman! Herr Holmbäck efterlyste en närmare förklaring till mitt uttalande i interpellationssvaret, att bokförlagen ha relativt stora lager av papper.

Jag stöder detta uttalande på en hos förlagen och boktryckerierna verkställd inventering. Från förlagens sida uppger man, att förra årets försäljningar genom bokhandeln skulle uppgå till något över 6 400 ton. Vidare skulle skolböcker och billighetsböcker etc. sluka en ungefär lika stor kvantitet papper. Hela förbrukningen skulle enligt dessa beräkningar uppgå till 12 800 ton, men förläggarna säga själva, att det förefaller, som om denna siffra skulle vara räknad i överkant. Man uppskattar hela behovet av finpapper för böcker till ungefär 10 000 ton per år. När årsförbrukningen är av denna storleksordning och inventeringen utvisar en lagerbehållning av över 8 000 ton papper, tror jag det finns goda skäl att använda det uttryck, som förekom i interpellationssvaret, nämligen att lagren äro tillfredsställande och snarast något större än normalt.

Herr Holmbäck framhöll, att det av tekniska skäl kan vålla svårigheter att använda detta papper till just det slag av tryckalster som man önskar. Detta kan göra att ett förlag, oavsett den relativt stora lagerhållningen av papper, lätt råkar i svårigheter. Jag medger detta. Men när förlagen och boktryckerierna ha dessa stora lager av papper, är det å andra sidan ett bevis för att de ha en viss möjlighet att tillmötesgå det önskemål, som jag har uttalat i interpellationssvaret.

Herr Holmbäck yttrade vidare, att denna ransonering borde läggas upp på ett annat sätt. Jag är medveten om att den ransonering av papper, som vi ha företagit, har sina brister. Skulle vi på detta område eftersträva samma precision som man söker uppnå när det gäller fördelningen av de varor, varpå verklig brist råder i landet — exempelvis livsmedel — kunde ransoneringen helt naturligt inte ha konstruerats på detta sätt. Men jag vill erinra kammaren om att syftemålet med denna ransonering är att söka begränsa pappersåtgången. Det råder ingen brist på papper här i landet, utan vi vilja helt enkelt disponera papperet på ett annat sätt än vi tidigare gjort. Detta är den väsentliga skillnaden mellan den s. k. pappersransoneringen och andra ransoneringar. Och att vi inte gått särskilt hårt fram, tror jag att var och en av kammarens ledamöter kan övertyga sig om genom att konstatera, hur det ser ut i verkligheten. Jag tror, att det fortfarande förekommer en hel del slöseri med papper i vårt land.

Jag vill tillägga, att när regeringen har förklarat att vi eftersträva att i största möjliga utsträckning underlätta tryckningen av vetenskapliga verk,

Ang. pappersransoneringen och den vetenskapliga litteraturen. (Forts.)
årsböcker och vad det kan vara fråga om, så ha vi gjort det, därför att vi tro att det är möjligt att ge tryckerierna den kvantitet papper, som är behövlig just för detta tryck. Bränslekommissionen har under den senaste tiden bisträckt ett förlag med papper just för tryckning av vetenskapliga arbeten.

Jag har förvissat mig om att det är felaktigt, när man talar om att doktorsavhandlingar och liknande skrifter inte skulle kunna tryckas till följd av pappersbristen. Visserligen har det förekommit, att man begärt att få trycka en doktorsavhandling, men att tryckeriet svarat undvikande. Samtidigt ha emellertid vederbörande sagt: »Kom tillbaka, om det inte finns någon annan möjlighet!» I varje fall har jag fått den uppgiften, att det hittills har gått ganska bra, även om en författare kanske i vissa fall fått anvisning att vända sig till ett annat boktryckeri för att få sin skrift publicerad.

Man bör söka göra klart för svenska folket, vart myndigheterna syfta med denna pappersransonering. Den är inte en reglering för regleringens egen skull, utan vi anse det nästan ofrånkomligt att i nuvarande läge öka vår export av papper av olika slag. Det förefaller, som om det skulle bli nödvändigt att till nästkommande år i varje fall på vissa områden skärpa de nuvarande ransoneringsreglerna. Det är klart att vi då skola ta hänsyn till de erfarenheter, som vunnits under det gångna året. Det kan inte bli tal om att några stora ekonomiska fördelar stå att vinna genom indragning av exempelvis den papperskvantitet, som är avsedd för tryckning av vetenskapliga verk och liknande. Det är nämligen inga stora poster som åtgå för detta ändamål. Men i fråga om vissa andra, verkligt stora poster kan man säga, att en hel del slöseri med papper fortfarande förekommer. Nog skulle svenska folket kunna spara på omslagspapperet i betydligt större utsträckning än nu, något som skulle vara till nytta för hela folkhushållet.

Nu kan man fråga: varför skola vi göra det? Och det är klart, att om inte svenska folket vill spara på t. ex. omslagspapper, utan hellre avstår från en viss import av varor, så går ju det bra. Vill man inte bringa upp exporten, får man minska importen. Det är det val vi ha att göra. Jag har trott att det skulle vara möjligt att på detta speciella område öka exporten av papper av sådant slag som vi utan märkbara olägenheter kunna spara på. Göra vi det, ha vi också råd att ställa tillräckliga kvantiteter papper till förfogande för framställning av vetenskapliga skrifter och liknande tryckalster.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag ber först att få uttrycka min tillfredsställelse över att herr statsrådet såväl i interpellationssvaret som i sitt senaste anförande har understrukit betydelsen av att man underlättar utgivandet av vetenskapliga verk genom en tillräcklig papperstilldelning.

Interpellanten framhöll i sitt anförande, att man från pappersbrukens sida tillämpade ett pris på hemmamarknaden och ett väsentligt högre pris på världsmarknaden, där det för närvarande är möjligt att uttaga ett sådant högre pris. Det är närmast detta senare förhållande som jag i detta sammanhang ett ögonblick vill stanna inför. Det har nämligen kommit till min kännedom, att det finns möjlighet för kunder här i Sverige att köpa svenskt papper, som är avsett för export, därest köparen är villig att betala exportmarknadens pris. Jag har i min hand en sådan offert till ett svenskt företag. Om denna tendens ytterligare sprider sig och vi på detta område få en svart marknad i större skala, så kommer detta att medföra svårigheter för upprätthållandet av regeringspolitiken på området.

Jag vill därför hemställa till herr statsrådet att vidtaga undersökningar i syfte att stoppa en sådan trafik.

Ang. pappersransoneringen och den vetenskapliga litteraturen. (Forts.)

Herr **Holmbäck**: Herr talman! I herr Wagnssons yttrande kan jag givetvis oreservererat instämma.

Med anledning av vad herr statsrådet yttrade skulle jag vilja säga, att jag i mitt inlägg efter interpellationssvaret just sökte angiva orsakerna till pappersransoneringen. Jag för min del förstår den fullkomligt, och det göra antagligen alla kammarens ledamöter. Men vi kunna formulera problemet beträffande det vetenskapliga trycket på det viset, att för närvarande förekommer en stark vetenskaplig upprustning, stödd av staten med mycket stora anslag. Hade det då inte varit pappersransonering, skulle följden blivit att det vetenskapliga trycket betydligt ökat i omfång. Det är därför i realiteten en ransonering för det vetenskapliga tryckets vidkommande, redan om man skulle stanna vid 1946 års siffror. Mera har jag inte vågat förorda, och det är detta, herr talman, som jag fortfarande tillåter mig att förorda inför vederbörande myndigheter, främst herr statsrådet. Jag tror att det har framgått av hans yttranden här, att han är lyhörd för ett dylikt önskemål.

Herr **Wahlund**: Herr statsrådet sade nyss, att man inte går hårt fram vid pappersransoneringen. Detta konstaterande är naturligtvis alldeles riktigt, så länge det gäller pappersransoneringen i stort, men på grund av dess organisation, som innebär att man tar föregående års förbrukning till bas för tilldelningen och i stort sett överlämnar till boktryckarna att sköta ransoneringens detaljer, kunna konsekvenserna i de enskilda fallen bli mycket hårda.

Jag har ett aktuellt exempel på detta. Målsmännens riksförbund har i år startat en tidskrift Barn i hem och skola och samhälle. Detta är den enda tidskrift här i landet, som behandlar pedagogiska frågor från föräldrarnas synpunkt. Denna tidskrift har mött ett mycket stort intresse, och abonnentstocken har växt kraftigt. Men nu säger vår boktryckare: »Ni voro inte med i fjol, och ni kunna inte komma med under kvoten.» Vi stå alltså inför möjligheten att nödgas nedlägga denna tidskrift. När vi se, hur den kolorerade veckopressen alltjämt blomstrar liksom hur många tidskrifter utges, vilka evident inte ha samma betydelse som vår egen tidskrift, tycka vi nog att pappersransoneringen drabbar litet ojämnt.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 255, bankoutskottets memorial nr 66 och andra lagutskottets utlåtande nr 55.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 5, *Ang. ändring i bidragsförskottslagen m. m.* i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 9 maj 1947 dagtecknad proposition, nr 288, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn,

2) lag om bidrag till änkor och änklingar med barn samt

3) lag om ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382),

dels ock under V huvudtiteln för budgetåret 1947/48 anvisa

1) till Barnbidrag ett förslagsanslag av 3 550 000 kronor,

2) till Dyrtdstillägg å barnbidrag ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor.

Ang. ändring i bidragsförskottslagen m. m. (Forts.)

3) till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag av 6 200 000 kronor och

4) till Ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott ett förslagsanslag av 2 600 000 kronor.

I anledning av propositionen nr 288 hade väckts fem motioner, nämligen inom första kammaren:

nr 357 av fru *Sjöström-Bengtsson* och herr *Eriksson, Einar*, samt nr 358 av fröken *Andersson* ävensom

inom andra kammaren:

nr 510 av fru *Ewerlöf* och herr *Hagård*,
nr 511 av fru *Ericsson* i Luleå m. fl. samt
nr 512 av fru *Linderot* och herr *Hagberg* i Luleå.

Propositionen nr 288 samt motionerna I:357 och II:511 hade, såvitt de anginge anslag under V huvudtiteln, hänvisats till statsutskottet. I övrigt hade propositionen nr 288, motionerna I:357 och II:511 ävensom motionerna I:358, II:510 och II:512 hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen nr 288 samt i anledning därav väckta motioner hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott, vilket utskott i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga genom förevarande proposition, nr 288, framlagda förslag till

- 1) lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn;
- 2) lag om bidrag till änkor och änklingar med barn;

B. att riksdagen — med förklaring att det genom förevarande proposition, nr 288, framlagda förslaget till lag om ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382) icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om ändring i nämnda lag;

C. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranställa om en utredning angående möjligheterna att bereda andra ensamstående kvinnor med barn än änkor samma stöd som lämnades änkor enligt den föreslagna lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

D. att riksdagen måtte å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa

- 1) till Barnbidrag ett förslagsanslag av 3 550 000 kronor,
- 2) till Dyrtdistillägg å barnbidrag ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor;
- 3) till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag av 6 200 000 kronor;
- 4) till Ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott ett förslagsanslag av 2 600 000 kronor;

E. att motionerna I:357, I:358, II:510 och II:511, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet förut hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

F. att motionen II:512 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

*Ang. ändring i bidragsförskottslagen m. m. (Forts.)**Punkten A.*

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B.

I den kungl. propositionen hade föreslagits, att bestämmelserna om inkomstprövning i bidragsförskottslagen skulle slopas. I motionerna I:358 och II:510 hade hemställts, att nämnda bestämmelser skulle i princip bibehållas. I utskottets förslag hade den av Kungl. Maj:t föreslagna lagen om ändring i bidragsförskottslagen kompletterats med bestämmelser om inkomstprövning.

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits av, utom andra,

1) herrar *Pettersson* i Dahl och *Wahlund*, vilka dock ej antytt sin mening;

2) herrar *Gustaf Karlsson*, *Mårtensson*, *Pettersson* i Degerfors och *Forslund*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte antaga det genom förevarande proposition, nr 288, framlagda förslaget till lag om ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382) oförändrat.

Herr Forslund: Herr talman! I det avsnitt av utskottets utlåtande, som vi nu skola behandla, har utskottet föreslagit en betydande förändring av Kungl. Maj:ts förslag beträffande § 8 i bidragsförskottslagen. Inom utskottet äro vi några reservanter, som inte kunnat förena oss med majoriteten på denna punkt, utan velat stanna vid vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Jag ber att med några ord få motivera den ståndpunkt vi ha intagit.

Personligen är jag principiellt anhängare av behovsprövning i största möjliga utsträckning, men jag har i detta fall biträtt Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser att man på detta område skall kunna frångå behovsprövningen. Anledningen är, att jag gärna vill ta fasta på Kungl. Maj:ts försök att förenkla en procedur, som eljest kan vara rätt komplicerad. Departementschefen har i propositionen redovisat denna sak på s. 84 och 85. De beviljade förskotten skola bland annat bli föremål för jämkning, sedan denna lag trätt i kraft. Man har övervägt olika möjligheter för hur denna jämkning skall kunna ske. En lösning skulle vara, att gamla ansökningar och beslut helt skulle förfalla och att ärendena skulle upptagas till ny prövning efter förnyade ansökningar. Man skulle då också följa den gamla regeln i fråga om behovsprövningen. Kungl. Maj:t har emellertid i § 8 i denna lag föreslagit ett förenklat förfarande. Det heter i denna paragraf: »Bidragsförskott utgår med det belopp barnets fader jämlikt rättsens beslut eller enligt avtal är skyldig att utgiva till barnets underhåll, dock högst med 250 kronor för år räknat.» Man måste säga, att detta är en mycket rationaliserad bestämmelse, som underlättar för barnavårdsnämnderna att handlägga både de nya fallen och framför allt de gamla.

Nu har utskottet emellertid sammanblandat detta bidragsförskott med de särskilda barnbidragen och talar till och med om att det skulle vara stötande ur rättvisesynpunkt, om skillnader i förfaringsättet härvidlag skulle finnas. Jag vill till detta säga, att de särskilda barnbidragen grunda sig på en behovsprövning, som inte alls har något samband vare sig med vad rätten har beslutat eller om ett avtal med någon part är träffat. Man har kanske att förskottera ett bidrag på ett område, som ännu inte har blivit reglerat. Sedan en reglering skett genom att rätten ådömt fadern att utge ett visst belopp eller genom att fadern har gått med på ett avtal om vilket belopp han skall utbetala, förekommer inte något bidragsförskott i andra fall än då beloppet är så pass lågt, att det understiger vad staten anser vara skäligt.

Om ni nu se på s. 40 i utlåtandet, så finna ni att utskottet i stället för de

Ang. ändring i bidragsförskottslagen m. m. (Forts.)

fem spaltrader, som jag nyss uppläste, har utarbetat en lagtext, som upptar en och en halv spalt. Där redogöres för en mängd detaljer, som barnavårdsnämnderna ha skyldighet att vid prövning av frågor om bidragsförskott taga hänsyn till. Jag har många gånger hört ledamöter av både denna kammare och andra kammaren tala om hur besvärligt våra kommunala myndigheter ha det, därför att lagbestämmelserna äro så invecklade och oklara. Kungl. Maj:t har också mången gång klandrats för att alltför invecklade lagtexter förelagts riksdagen för godkännande, men när nu Kungl. Maj:t framlägger ett förslag, som är till den grad tydligt och samtidigt enkelt, att ingen gärna kan missförstå det, då kan inte utskottsmajoriteten godtaga detta förslag, utan skall ovillkorligen söka åstadkomma vad statsrådet Möller ibland brukar kalla milimeterrättvisa. Man tror, att det på något sätt skulle vara orätt att förfara så som skulle komma att ske, därest Kungl. Maj:ts förslag antages av riksdagen i stället för de bestämmelser som skola gälla för prövningen av de särskilda barnbidragen. Om kammarens ledamöter önska ge de kommunala myndigheterna ett stadgande, som lätt kan förstås, så bör man biträda Kungl. Maj:ts förslag, vilket överensstämmer med den under 2) avgivna reservationen av herrar Gustaf Karlsson, Mårtensson, Pettersson i Degerfors och mig.

Jag har, herr talman, intet annat att tillägga än att fadern som bekant är skyldig att återbetala bidragsförskott. Skulle återbetalning inte ske, fördelas kostnaden mellan stat och kommun på det sättet, att tre fjärdedelar betalas av staten och en fjärdedel av kommunen. Om man vill ha någon press på den kommunala myndigheten för att den inte skall betala ut för mycket, måste ju det faktum, att en fjärdedel av kostnaden skall betalas av kommunen, utgöra en garanti för nödig försiktighet.

Alla skäl, herr talman, synas mig tala för att riksdagen i detta fall icke bör frångå vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Jag hemställer om bifall till reservationen, vilket innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Norman: Herr talman! Det är nog så som herr Forslund säger, att de praktiska synpunkterna tala obetingat för Kungl. Maj:ts förslag.

Socialvårdskommittén har vid sina överväganden i denna fråga inte kunnat uppnå enighet, utan tre ledamöter av kommittén — ordföranden, herr Hagård och fru Nordgren — ha till majoritetens förslag fogat en reservation, som går ut på att regler om behovsprövning i detta fall skola tillämpas även i fortsättningen. Socialvårdskommitténs majoritet har alldeles särskilt tryckt på de praktiska skäl, som herr Forslund här har åberopat, men därjämte anført vissa principiella synpunkter, som enligt dess mening skulle tala för att man kan ha olika bestämmelser när det gäller de särskilda barnbidragen och bidragsförskotten. Det blir, när man skall taga ståndpunkt i detta fall, en avvägningsfråga, vilka skäl man finner vara de mest bärande.

Att sammansatta stats- och andra lagutskottet har kommit till samma uppfattning som minoriteten inom socialvårdskommittén, är ganska naturligt, eftersom två av reservanterna i kommittén ha deltagit i utskottsbehandlingen av denna fråga. Till dem har också jag anslutit mig, och det har jag gjort av följande skäl.

I praktiken äro bidragsförskotten i ganska stor omfattning en ren understödsangelägenhet. Till att börja med lyckades man endast indriva helt obetydliga belopp av vad statsmakterna hade att fordra, sedan bidragsförskott utbetalats. I fortsättningen har resultatet blivit något bättre, men jag skulle tro att alltjämt över femtio procent av dessa bidragsförskott inte återbetalas, utan äro att betrakta såsom direkt understöd. Det allmänna lämnar hjälp åt vissa kategorier, som ha bekymmer med barnens vård och uppfostran, nämligen

Ang. ändring i bidragsförskottslagen m. m. (Forts.)

hjälp i form av särskilda barnbidrag, som det kommer att heta sedan vi i går fattat beslut om att allmänna barnbidrag skola utgå över hela linjen. De människor, som här få hjälp, ha naturligtvis mycket svårt att förstå — och kunna, tror jag, överhuvud taget inte förstå — att andra kategorier, som befinna sig i bättre omständigheter än de själva, skola få en mera effektiv hjälp.

Jag har således ställt denna fråga i direkt relation till den behovsprövning, som äger rum i fråga om de särskilda barnbidragen. Jag anser att man bör eftersträva något så när överensstämmande regler. Någon millimeterrättvisa kan det aldrig bli, bland annat därför att inkomstprövningen sker efter olika linjer. Utskottet har sökt utjämna skillnaden genom att höja de inkomstbelopp, som skola ligga till grund för prövningen, men det är klart att man aldrig upp-när full rättvisa i detta fall. Genom utskottets förslag undanröjes emellertid det, som enligt min uppfattning kanske är mest stötande, nämligen när en fattig mor jämför den hjälp, som det allmänna ger åt henne, med vad en annan, mera välsituerad moder får. Principen, att detta bara är ett förskott, håller inte att bygga på, eftersom det i stor utsträckning är en direkt understöds-fråga.

Jag har således funnit att den ordning, som föreslagits av minoriteten i socialvårdskommittén — såväl majoritetens som minoritetens ståndpunkt redovisas på sidorna 11 och 12 i det föreliggande utlåtandet, för den händelse kam-marens ledamöter skulle vilja taga närmare kännedom om dem — ur psyko-logisk synpunkt är mest tilltalande och möjliggör en större rättvisa när det gäller dessa båda bidragsformer.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Wahlund: Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att helt kort deklarerera vad som ligger bakom min blanka reservation till detta utlåtande.

Först och främst anser jag, att alla skäl tala för att änkringarna lika väl som änkor skola få särskilda barnbidrag, och vidare har inkomstgraderingen enligt min mening blivit för skarp i föreliggande fall. Av utlåtandet framgår, att det är meningen att vid ökad inkomst draga av 75 procent av inkomsten över ett visst belopp. Dessa inkomsttagare befinna sig i de skattepliktiga råjong-erna, och till de 75 procenten bör man därför lägga åtminstone 10 procent i statsskatt och 10 procent i kommunalskatt. Därmed äro avdragen uppe i 95 procent. Är kommunalskatten hög, kan det till och med inträffa att en änka, som får sina inkomster utökade, förlorar på det, eller att en änka, som får sina inkomster minskade, vinner på det.

Det har inte funnits någon möjlighet för mig att framställa ett yrkande, efter-som ingen motion i ämnet blivit väckt, men jag ämnar sedermera motionsledes återkomma till dessa frågor och skall därför inte nu diskutera den närmare.

Det föreliggande förslaget lider alltså enligt min mening av vissa skönhets-fläckar, men i stort innebär det ett verkligt framsteg. Därför kan jag, herr tal-man, utan tvekan yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman! För att medverka till att det inte blir någon längre debatt om denna fråga vill jag påpeka, att kammaren redan har fattat beslut rörande det avsnitt i utlåtandet, varom herr Wahlund nu har talat.

Herr Karlsson, Gustaf: Herr talman! Sammansatta stats- och andra lagut-skottets ordförande herr Norman gjorde i sitt anförande ett medgivande, som jag verkligen ber att få fästa uppmärksamheten vid. Han sade nämligen orda-grant, att praktiska synpunkter tala obetingat för Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber de ärade ledamöterna att taga fasta på detta medgivande, ty det är väl ändå så, att vi i allmänhet göra anspråk på att vara praktiska kvinnor

Ang. ändring i bidragsförskottslagen m. m. (Forts.)
 och män. Då är saken enligt min mening tämligen klar. Utskottsmajoritetens förslag bygger mera på teoretiska spekulationer i syfte att skapa den millimeter-rättvisa, som man understundom talar om. Herr Forslund har ju förut hänvisat till vad som finnes angivet å s. 39, 40 och 41 i utlåtandet. Om kammarens ledamöter ville ögna igenom alla bestämmelser i utskottsmajoritetens förslag rörande vad som skall iakttagas vid bedömningen av dessa frågor och sedan jämföra detta förslag med Kungl. Maj:ts, till vilket vår reservation yrkar bifall, tycker jag att valet inte skulle behöva bli svårt.

Jag vill deklarerera, att jag inte är beredd att i alla hänseenden avstå från behovsprövningen. Jag tror att det åtminstone på vissa områden är nödvändigt att fortfarande bibehålla den, men i detta fall har jag utan några som helst betänkligheter kunnat stödja Kungl. Maj:ts förslag. Anledningen är framför allt den, att dessa bidragsförskott grunda sig på ingångna avtal eller domstolsutslag.

Nu har visserligen herr Norman sagt, att denna princip inte håller streck i verkligheten, utan att en ganska stor del av dessa pengar aldrig betalas tillbaka. Men vi reserverar oss ändå gällande, att principen är riktig. Vi äro övertygade om att riksdagens första kammare i detta fall skulle göra klokt i att följa Kungl. Maj:t. Jag är, herr talman, rent av beredd att rikta en vädjan till ledamöterna: förenkla åtminstone i något avseende de ganska krångliga författningar vi ha! Man kan ändå inte skapa — också därvidlag gjorde utskottets ordförande ett medgivande — den fullständiga rättvisa som man syftar till.

Med dessa få ord, herr talman, tillåter jag mig att också yrka bifall till den reservation, som är avgiven av mig jämte tre andra av utskottets ledamöter.

I detta anförande instämde herr *Ericson*, *Frans*, och herr *Hage*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag i ämnet; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Forslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages Kungl. Maj:ts förslag till lag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna C—F.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. viss
 ändring i
 kommunal-
 skattelagen
 m. m.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. viss ändring i kommunalskattelagen m. m. (Forts.)

I en den 16 maj 1947 dagteknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 311, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896);
- 2) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);
- 3) lag angående ändrad lydelse av anvisningen till 5 § lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis; samt
- 4) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Till behandling i samband med förevarande proposition hade utskottet upptagit de under motionstiden vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 194 av herr *Ljungdahl* och II: 235 av herr *Pehrsson-Bramstorp*.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 311, icke kunnat oförändrad bifallas, för sin del antaga fyra under punkten införda, med 1—4 betecknade förslag till författningar i nu ifrågakvarande ämnen;

B) att de likalydande motionerna I: 194 av herr *Ljungdahl* och II: 235 av herr *Pehrsson-Bramstorp* måtte, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

I utskottets under 2) upptagna förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), vilket lagförslag utom i fråga om övergångsbestämmelserna var likalydande med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, hade punkten 3 av anvisningarna till 20 § följande avfattning:

(Nuvarande lydelse:)

Såsom allmänna skatter räknas allmänna utskylder till staten samt till landsting, kommun, församling, skoldistrikt, fattigvårdssamhälle, som avses i 6 § lag om fattigvården, tingslag och municipalsamhälle. Såsom allmän skatt räknas däremot icke skogsaccis, *ej heller skogsvårdsavgift*.

(Av utskottet föreslagen lydelse:)

Såsom allmänna skatter räknas allmänna utskylder till staten samt till landsting, kommun, församling, skoldistrikt, fattigvårdssamhälle, som avses i 6 § lag om fattigvården, tingslag och municipalsamhälle. Såsom allmän skatt räknas däremot icke skogsaccis.

Vid betänkandet hade reservation anmälts av herr *Velander* beträffande förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr **Bergh, Ragnar:** Herr talman! Till det nu föreliggande utskottsbetänkandet finnes fogad en reservation, som hänför sig till förslaget under A) 2) till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Det nya, som föreslås i såväl propositionen som betänkandet, är att skogsvårdsavgiften inte längre skall få vara avdragsgill vid beskattningen. Jag har litet svårt att förstå skäligheten av en sådan ändring.

Skogsvårdsavgiften var ju tidigare att betrakta som ett slags accis eller som en avgift, som utgick på det avverkade virket, och denna avgift användes ju till att finansiera skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Ser man skogsvårdsavgiften från den synpunkten, måste man betrakta den som en omkostnad för skogsbruket, ett slags speciell skatt, och jag förmodar, att det var på denna

Ang. viss ändring i kommunalskattelagen m. m. (Forts.)
grund, som det förut medgavs rätt till avdrag för denna avgift vid beskattningen.

Vid fjolårets riksdag fick skogsvårdsavgiften en något annan form; den blev nämligen då ett slags grundskatt eller ett slags objektbeskattning på skogsfastigheterna, och det förefaller, som om man i den till grund för betänkandet liggande propositionen på rent formella skäl har ansett den som en allmän skatt och att man från denna utgångspunkt har ansett sig kunna beröva skogsägarna deras gamla rätt till avdrag för skogsvårdsavgifter.

Men i fall man håller fast vid att skogsvårdsavgiften även i denna nya form fortfarande är att betrakta som en omkostnad för skogsbruket, förefaller det mig, som om det skulle ske en materiell orättvisa mot skogsägarna, om detta förslag skulle vinna riksdagens bifall. Sett från skogsbrukets synpunkt förefaller det mig vara goda skäl för uppfattningen, att denna skogsvårdsavgift även i dess nya form fortfarande är att betrakta som en omkostnad och följaktligen fortfarande bör vara avdragsgill.

Under hänvisning till denna motivering anhåller jag, herr talman, i anslutning till den vid betänkandet fogade reservationen att få yrka avslag å utskottets hemställan i vad den avser det under punkten A 2 upptagna förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag ber utan vidare motivering att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande betänkandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Bergh, Ragnar*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av avslag å det under A 2 upptagna förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som under överläggningen påyrkats av herr *Ragnar Bergh*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. upphävande av lagen om skogsaccis m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 53, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagen om skogsaccis och höjning av reparationstalet för skogsvärde.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, I: 192 av herr *Velandér* m. fl. och II: 299 av herrar *Stattin* och *Andersson* i Gisselås,

Ang. upphävande av lagen om skogsaccis m. m. (Forts.)

hade hemställt, att riksdagen ville besluta dels att upphäva den nu gällande lagen om skogsaccis, dels ock att i anslutning härtill höja repartitionstalet för skogsvärde från 0,04 till 0,05.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till förevarande motioner I: 192 av herr Velander m. fl. och II: 299 av herrar Stattin och Andersson i Gisselås angående upphävande av lagen om skogsaccis och höjning av repartitionstalet för skogsvärde, för sin del antaga i betänkandet införda förslag till

1) lag om upphävande av lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis m. m.;

2) lag om ändrad lydelse av 2 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

3) förordning angående ändring i vissa delar av taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

4) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896);

5) förordning om ändring av 4 § förordningen den 16 december 1927 (nr 462) angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner.

Det av utskottet under 1) framställda förslaget till lag om upphävande av lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis m. m. var så lydande:

Härigenom förordnas,

dels att lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis och lagen den 12 april 1940 (nr 200) med visst tillägg till lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis skola upphöra att gälla med utgången av år 1948, dock att lagarna även därefter skola äga tillämpning beträffande skogsaccis för virke, som skolat taxeras år 1948 eller tidigare år,

dels ock att skogsaccisfond, som finnes vid 1948 års utgång, samt skogsaccismedel, som därefter inflyta till kommun eller annan menighet, skola i fråga om användningen vara likställda med andra kommunens eller menighetens skattemedel.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Såsom ovan uttalats, finner utskottet det angeläget att skogsaccisen snarast möjligt avskaffas. Utskottet har därför haft för avsikt att föreslå att taxering till skogsaccis (virkestaxering) icke skulle — bortsett från eftertaxeringar — äga rum efter utgången av år 1947. Emellertid ha mot ett förslag i sådan riktning rests vissa invändningar, som utskottet icke kunnat undgå att tillmäta viss betydelse och vilka gjort att utskottet velat förorda uppskov med ikraftträdande av nya bestämmelser i frågan till utgången av år 1948.

Såsom taxeringsintendenten i Gävleborgs län framhållit, har det under 1946 förekommit mycket stora skogsförsäljningar, varvid det mest varit fråga om skogsavverkningsrätter. På grund av övergångsbestämmelserna till den nya uppbördsförordningen kan det befaras, att kommunerna icke till någon mera avsevärd del kunna tillföras skatt för berörda intäkter av skogsbruk. Det förefaller då utskottet vara rimligt, att kommunerna få viss kompensation för dessa uteblivna skatteintäkter. En utväg härtill är att låta kommunerna få uppbära skogsaccis även på grund av 1947 års avverkningar. En sådan ordning synes utskottet så mycket rimligare som en stor del av 1947 års avverkningar torde hänföra sig till rotförsäljningar under 1946.

Utskottet vill också peka på det förhållandet, att den skogsaccis, som erlägges för avverkning i samband med rotförsäljning, i verkligheten bäres

Ang. upphävande av lagen om skogsaccis m. m. (Forts.)

av säljaren, trots att det är avverkaren som har att erlægga accisen till vederbörande kommun. Man får nämligen räkna med att säljaren får vidkännas avdrag från den köpeskilling han eljest kunde erhålla med ett belopp, som motsvarar den beräknade skogsaccisen för den kommande avverkningen. Skulle skogsaccislagen upphävas fr. o. m. 1948 års ingång, bleve följden alltså, att skogsaccis för avverkningar under 1947 på grund av rotförsäljningar, vilka ägt rum innan lagens upphävande blivit känt, icke behövde inlevereras till kommunerna, ehuru accisen faktiskt vore erlagd av säljarna. Det skulle alltså uppkomma en opåkallad vinst för köparna. Under sådana omständigheter är det av viss betydelse att en icke alltför kort tid förflyter mellan ett riksdagsbeslut om skogsaccisens avskaffande och ett upphävande av själva skogsaccislagen. Givetvis kan denna tid icke göras så lång att de här berörda olägenheterna helt skulle kunna undgås. Utskottet anser dock, att dessa skulle kunna förebyggas i många fall, därest beslut om skogsaccisens avskaffande fattades redan nu men ett ikraftträdande av lag härom uppsköttes till den 1 januari 1949.

Slutligen vill utskottet framhålla, att det i nuvarande läge är förenat med betydande författningstekniska svårigheter att upphäva skogsaccislagen redan fr. o. m. 1948 års ingång. Utformningen av författningstexten och av bestämmelserna om ikraftträdandet ha visat sig bereda svårigheter, om skogsaccislagen skulle upphävas redan fr. o. m. den 1 januari 1948.»

Reservation hade anmälts av herr *Velander* beträffande visst avsnitt av utskottets motivering.

Herr Bergh, Ragnar: Herr talman! Från sakkunnigt håll har man riktat min uppmärksamhet på att den del av utskottets motivering, som återfinnes på s. 21 och 22, i ett par avseenden skulle kunna vålla diverse missförstånd. Meningsskiljaktigheten rör sig alltså icke om det yrkande, som utskottet kommer till. Utskottet har ansett en hel del skäl föreligga, som tala för att den nuvarande skogsaccislagen icke skulle försättas ur kraft förrän från och med ingången av år 1949. På den punkten råda icke delade meningar, men de delade meningarna hänföra sig, som sagt, till utskottets motivering för detta yrkande.

Utskottet har på s. 21 till en början konstaterat, att »det under 1946 förekommit mycket stora skogsförsäljningar, varvid det mest varit fråga om skogsavverkningsrätter», och utskottet har befarat, »att kommunerna icke till någon mera avsevärd del kunna tillföras skatt för berörda intäkter av skogsbruk». Denna omsorg om kommunerna är ju ytterst legitim.

Från annat håll anser man emellertid, att övergångsbestämmelserna till den nya uppbördsförordningen i detta fall äro fullt klara. Man menar, för det första, att ifall de avsedda skogsförsäljningarna — som det här talas om — inte ha skett under sådana förhållanden, att syftet har varit att undgå beskattning, skulle ju inte skattskyldighet föreligga, och man menar, för det andra, att det knappast kan vara lämpligt att i motiveringen utan vidare utgå ifrån att dessa skogsförsäljningar ha haft detta obehöriga syfte. Det är det ena, man anmärker emot utskottets motivering.

Så säger utskottet vidare, att »en stor del av 1947 års avverkningar torde hänföra sig till rotförsäljningar under 1946». Det är detta påståendes riktighet, som sättes i fråga.

Det råder, som jag sade, inga delade meningar om utskottets yrkande, att den nuvarande lagen om skogsaccis skall försättas ur kraft först från och med ingången av år 1949, och man tycks vidare vara överens om att det

Ang. upphävande av lagen om skogsaccis m. m. (Forts.)

finns en hel del tekniska svårigheter för att sätta den ur kraft tidigare. Men när det råder enighet om det väsentliga beträffande tidpunkten, kan det väl sättas i fråga, huruvida det är lämpligt att ta med en motivering, om vilken det råder delade meningar och som också kan vålla vissa missförstånd.

Jag hemställer alltså, herr talman, i anslutning till det anförda, att det avsnitt av utskottets betänkande, som börjar å s. 21, mittstycket, med orden »Emellertid har mot» etc. samt slutar å s. 22, andra stycket uppifrån, med orden »fr. o. m. den 1 januari 1948» måtte erhålla följande lydelse:

»Emellertid har det i nuvarande läge visat sig vara förenat med betydande författningstekniska svårigheter att upphäva skogsaccislagen redan fr. o. m. 1948 års ingång. Utskottet förordar därför uppskov med ikraftträdandet av de nya bestämmelserna till utgången av sagda år.»

Herr Bärgh, Johan: Herr talman! Det, som herr Bergh nu har påtalat, är inte mycket att spilla ord på.

Herr Velander har funnit skäl att i utskottet anföra en blank reservation utan att precisera sin mening i frågan, och utskottets ledamöter i övrigt ha varit överens om utskottets skrivning.

Saken är ju den, att taxeringsintendenten i Gävleborgs län har framhållit, att under 1946 förekommit mycket stora skogsförsäljningar — detta anföres här i betänkandet — men huruvida detta påstående är riktigt eller icke, har utskottet givetvis inte kunnat undersöka, utan det har litat till denna uppgift, att så är fallet, och anför detta såsom ett bidragande skäl till det föreslagna uppskovet med lagens ikraftträdande.

Herr Velander tror kanske inte att uppgiften är riktig, och det är ju egentligen kärnpunkten i fråga om skiljaktigheten mellan reservanten och utskottet.

Jag frågar mig verkligen, om det är värt att nu göra några ändringar i utskottets betänkande, så enligt som utskottet varit, om riktigheten av vad som där anföres, i det att endast en ledamot avgivit en blank reservation för att slippa vitsorda det förhållande, som jag nu berört — det kan nämligen föreligga ett misstag av taxeringsintendenten i Gävleborgs län, men det finns inga grundade skäl att tro, att detta är fallet. Då tycker jag det är ganska konstigt att man skulle behöva laborera med den hypotesen.

Herr talman! Ha ytterligare en gång överseende med mig, om jag avviker från det föreliggande ämnet! Under gårdagsdebatten påstods det här i fråga om det stora skatteförslaget, att jag skulle ha framfört en kompromisslinje, där jag hade krävt orimliga medgivanden från den andra partens sida. Detta uppslag, herr talman, var icke mitt eget, utan det var högerrepresentanten Erik Olson från Göteborg och icke jag som i utskottet kom med detta uppslag, och jag tillät mig endast efterhöra, om det låg något allvar bakom det. Detta är verkliga förhållandet, herr talman.

I det föreliggande ärendet, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergh, Ragnar: Ja, herr talman, denna sak är inte mycket att tvista om, däri ger jag utskottets ärade ordförande rätt. Men jag har den meningen, att när det råder delade meningar om det sakligt berättigade i motiveringen, men denna motivering icke på något sätt leder till annat resultat, borde man väl ändå kunna ta en skrivning, som inte är föremål för meningsskiljaktigheter på sätt utskottets motivering i detta fall har blivit.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt skulle

Ang. upphävande av lagen om skogsaccis m. m. (Forts.)
bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock, av herr *Bergh, Ragnar*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motive-
ringen, att den del därav, som å s. 21 rad 23 uppifrån i det tryckta betänkan-
det började med orden »Emellertid har» och å s. 22 rad 14 uppifrån slutade
med »1 januari 1948», utbyttes mot följande uttalande: »Emellertid har det
i nuvarande läge visat sig vara förenat med betydande författningstekniska
svårigheter att upphäva skogsaccislagen redan fr. o. m. 1948 års ingång. Ut-
skottet förordar därför uppskov med ikraftträdandet av de nya bestämmelser-
na till utgången av sagda år.»

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förkla-
rades propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av
utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 54, angående det procenttal med vilket statlig inkomstskatt skall ingå
i preliminär skatt för senare hälften av budgetåret 1947/48;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av
ett avtal mellan Sverige och Norge för undvikande av dubbelbeskattning be-
träffande skatter å inkomst och förmögenhet; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning
om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpel-
avgiften.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 252, i anledning av väckta motioner om inrättande av yrkesmedicinsk
undersökningscentral vid karolinska sjukhuset m. m.; och

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret
1947/48 till avskrivning av vissa kapitalinvesteringar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av dels
Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av
2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om
Kungl. Maj:ts regeringsrätt, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 juni 1947 dagtecknad proposition, nr 317, vilken hänvisats
till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t före-
slagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående
ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909
(nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i
anledning av densamma väckta motioner, nr 363 i första kammaren av herr
Herlitz samt nr 521 i andra kammaren av herrar *Håstad* och *Larsson* i Stock-
holm.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville
vidtaga sådana ändringar i lagförslaget, att besvär i mål angående folkpen-
sionering, särskilda barnbidrag och bidrag till änklingar och änkor med barn
komme att upptagas och prövas av regeringsrätten.

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen — med bifall till motionerna I:363 och II:521 och med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 317, framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Majt anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I utskottets förslag hade det genom propositionen nr 317 framlagda lagförslaget kompletterats med bestämmelser om att mål angående folkpensionering, barnbidrag och bidrag till änkor och änklingar med barn skulle tillhöra regeringsrättens prövning.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Norman*, *Forslund* och *Nils Elowsson*, fru *Johansson* samt herrar *Larsson* i Östersund och *Lundberg* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna I:363 och II:521 och med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 317, framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Majt anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr **Norman**: Herr talman! De föreslagna ändringarna i denna lag sammanhånga med beslut, som riksdagen har fattat under detta år. Utskottet har föreslagit vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen. I vad det gäller den ändring, som här återfinnes i lagens första del och sammanhänger med beslut, som äro fattade av riksdagen rörande byggnadslagen, är utskottet enigt, varför detta spörsmål icke här behöver diskuteras. Det råder däremot olika meningar om vad som skall vara högsta besvärinstans för besvär i mål rörande allmän folkpensionering och angående av riksdagen nu beslutade bidrag till änkor och änklingar med barn och angående barnbidrag.

Denna fråga har varit föremål för departementschefens yttrande i en annan proposition, som riksdagen har behandlat, nämligen propositionen nr 50. Denna innehåller förslag till vissa ändringar i folkpensioneringslagen. Huvudsaken var ju att få bestämmelser om hur de kommunala kostnaderna för folkpensioneringen skulle ersättas, men i sammanhang därmed föreslogos vissa ändringar av den i fjol antagna folkpensioneringslagen.

Enligt dessa ändringar kunna besvär i vissa fall anföras till Kungl. Maj:t, och frågan är, om dessa skola avgöras i konselj eller av regeringsrätten. I den nämnda propositionen har departementschefen diskuterat frågan om en speciell överinstans, när det gäller besvär i sociala spörsmål av denna karaktär och liknande. Socialvårdskommittén har nämligen fört fram frågan om inrättande av en socialförsäkringsöverdomstol. Utskottet har litet grand övervägt även

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)

detta spörsmål, och utskottet är enigt om att förorda att denna fråga aktualiseras i och med att riksdagen godkänner utskottets förslag till riksdagsskrivelse i ärendet.

Nu skulle det således, om inom en ganska nära framtid en sådan besvärinstans kommer till stånd, endast gälla ett provisoriskt fastställande av besvärinstans i hithörande frågor.

Departementschefen har i denna proposition framhållit behovet av att Kungl. Maj:t får följa utvecklingen på detta område. Besluten i dessa frågor innebära ju ofta inte bara ett principavgörande beträffande huruvida lagens bestämmelser ha iakttagits eller icke, utan det blir ibland fråga om en viss skälighetsprövning, och det blir också fråga om hur en dispensbestämmelse skall tillämpas. Det gäller hustrutilläggen, som ju icke skola utgå, förrän hustrun, som i övrigt kan vara berättigad till ett tillägg, har fyllt 60 år, men lagen medger vissa möjligheter till att sådant hustrutillägg skall kunna utgå redan före denna ålder. Det är enligt departementschefens och enligt reservanternas mening många skäl, som tala för att Kungl. Maj:t och i detta fall framför allt den, som lagen gjort haver, får följa utvecklingen, och det gäller alltså att genom utslag få en viss konsekvens i densamma — det blir det givetvis alltid, när det blivit prejudikat — men också att få en tillämpning, som överensstämmer med lagens anda.

Vi ha nog inom utskottet varit ganska eniga om att skulle man uteslutande bedöma detta spörsmål ur principiell synpunkt, vore det kanske riktigast att följa utskottets linje. Utskottet har dock icke tagit någon principiellt avgörande ståndpunkt, utan menar, att man i nödfall kan skjuta på det till ett kommande år.

Reservanternas tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, som alltså innebär, att tills vidare besvärsmål i de spörsmål, som jag här omnämnt, skola i sista hand prövas av Kungl. Maj:t i konselj. Jag tror att det kommer att vara av ett visst värde för dem, som det här kan gälla, att utvecklingen i detta fall kommer att gå i en sådan riktning, som vi väl allesamman ha önskat med de uttalanden, som ha blivit gjorda till ifrågavarande lagbestämmelser. Utan att givetvis på något sätt ha någon som helst annan mening än majoriteten om att den högsta instansen, vem den än är, i varje fall prövar dessa spörsmål sakligt och riktigt, tror jag att bästa garantien för en sådan utveckling är att Kungl. Maj:t i konselj här blir högsta instans, just därför att det i många fall är fråga om en skälighetsprövning och fråga om tillämpning av påföljds- och dispensbestämmelser.

Dessa skäl ha för minoriteten varit avgörande, och jag hemställer om bifall till reservanternas yrkande.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag anser mig nog skyldig att uppträda i detta ärende, även om det formellt är justitieministerns, ty det förslag, som här föreligger, att ärenden beträffande folkpensioneringen och bidragen till änkor och änklingar med barn etc. skola gå till Kungl. Maj:t i statsrådet, är ett förslag som i den delen framlagts på mitt initiativ.

Jag kan försäkra kammaren att det inte är ett hugskott från min sida, då jag har önskat att det skall bli möjligt för någon regeringsledamot att i sak få pröva besvär på dessa områden, i den mån besvärsrätt medgives. Det är ju som bekant så, att besvär beträffande folkpensioneringen kunna fullföljas till högsta instans endast i de fall, där pensionsstyrelsen själv har funnit avgörandet vara underkastat tvivel och följaktligen ger besvärshänvisning — det finns inga möjligheter för vare sig regeringsrätten eller Kungl. Maj:t att kunna pröva besvär i alla olika avseenden.

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)

Jag har nu en ganska lång socialministertid bakom mig, och jag har gjort bestämda erfarenheter, som säga mig att detta är en riktig väg att välja tills vidare. Det har aldrig varit min tanke att man för all framtid skulle lägga besvärsmålen beträffande dessa nya sociallagar hos Kungl. Maj:t i statsrådet, men man skulle göra det under en viss tid, så att Kungl. Maj:t finge se, hur lagarna praktiskt komma att tillämpas på sådana punkter, där avgörandena kunde vara tvistiga.

Jag har under årens lopp fått många hundra skrivelser från folkpensionärer och ifrån andra, som haft förmänen av visst socialt stöd från samhällets sida, vari de ha frågat, om inte vi skulle kunna rätta till vad de ha menat vara det och det felet i de fattade besluten. Jag brukar behandla även sådana informella brev, där ingen besvärsmåls föreligger, på det sättet, att jag i regel ber pensionsstyrelsen avge ett yttrande över dem, så att man kan få se skälen för pensionsstyrelsens beslut i ärendet. Och det ligger i sakens natur, att låt mig säga i 900, ja kanske 999 fall på 1 000 ingen rimlig grund finns för någon anmärkning emot de beslut, som äro fattade. Men det *kan* föreligga fall, där vi komma till den övertygelsen — det gäller inte bara mig personligen utan alla berörda tjänstemän, som ju ingalunda tillhöra mitt parti eller se på sådana saker precis som jag — att besluten inte ha varit rimligen motiverade. Naturligtvis ha de varit lagliga; lagligen har pensionsstyrelsen varit fullt berättigad att fatta det beslutet, men den kunde lika gärna ha fattat ett annat och då i regel mildare beslut. Detta har framför allt gällt bestämmelsen om tillämpningen av den gamla folkpensionslagens 9 §. Det fanns ju där efter min mening ganska hårda påföljdsbestämmelser för vissa ting, och man borde ha åtminstone i något fall kunnat tillämpa en något mjukare och mildare praxis.

Jag skall berätta en historia för kammaren. Jag vill naturligtvis reservera mig för något minnesfel, ty det är åtskilliga år sedan. När lagarna om barnbidrag till änkor och invalider först infördes, gingo ärendena besvärsvägen till Kungl. Maj:t i statsrådet — vi remitterade dem till regeringsrätten för yttrande, men besluten fattades av Kungl. Maj:t i konselj. Jag erinrar mig särskilt ett fall. Som man kanske kommer ihåg, var lagen om änkebarnen så konstruerad, att hade vederbörande *ett* barn, utgick ett bidrag på ett visst belopp. Detta barn räknades då som första barnet. Fanns det två barn, beräknades bidraget till det andra barnet lägre, och bidraget till det tredje barnet var ännu lägre, men de följande barnen fingo samma bidrag. Ett mål gällde en änka med två barn, som voro utackorderade på olika ställen i landet. Utbetalningen skulle ske, icke till änkan utan till fosterhemmen för barnen. Jag vill minnas att bidraget var ungefär 400 kronor för det första barnet och omkring 300 kronor för det andra barnet, sammanlagt omkring 700 kronor. Regeringsrätten ansåg enligt sitt yttrande, att den, som hade det första barnet, skulle erhålla de 400 kronorna och den, som hade det andra barnet, skulle erhålla de 300 kronorna. För min del sade jag: »Detta är ganska orimligt. Änkan skulle få sammanlagt 700 kronor» — siffran är inte exakt, men det gör detsamma; i princip är resonemanget korrekt — »och beloppet bör naturligtvis, alldeles oavsett att lagen säger att första barnet skall ha så och så mycket och det andra så och så mycket, delas jämnt på barnen, då det gäller att betala ut pengarna till fosterföräldrarna.» Jag undrar, om inte kammarens ledamöter kunna medge, att detta var en förnuftig tillämpning. Det fanns i varje fall inte något påbud i lagen, att tillämpningen skulle vara sådan som regeringsrätten föreslog, utan det var fullt lagligt att göra på det sätt som jag för min del föredrog. Jag anför detta som exempel på att en mera formell lagtolkning kan komma till resultat, som efter min uppfattning knappast äro fullt förenliga med vanligt sunt förnuft.

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)

På den tiden gingo alltså dessa frågor till Konungen i statsrådet. Sedan vi hade haft besvärssärendena några år, överfördes de till regeringsrätten, ty då ansåg jag för min del, att det genom besluten i statsrådet hade skapats en tillräcklig prejudikatsamling, som regeringsrätten med all sannolikhet skulle komma att följa.

Det är sådana erfarenheter som gjort, att jag för min del tror att det är riktigt, att dessa ärenden under en viss tid gå till Kungl. Maj:t.

Beträffande den ifrågasatta överdomstolen när det gäller tillämpning av sociala lagar skall jag endast säga, att det är ganska naturligt, att denna fråga tages upp till utredning, men jag vill fästa uppmärksamheten på att det kan komma att gälla tillskapandet av ett mycket stort ämbetsverk. Vi ha för närvarande bara en överförsäkringsdomstol, den som har hand om tillämpningen av lagen om ersättning för olycksfall i arbete. Jag kan inte på rak arm säga, hur många byråer denna domstol har, men jag tror att den har 4 fullständiga byråer och några extra föredraganden bara för detta lilla begränsade fält av sociallagstiftningen.

I princip är det säkerligen fullkomligt riktigt att mål enligt hela vår sociallagstiftning gå till en överdomstol, men jag kan inte komma ifrån det faktum, att detta kommer att kräva en kolossal apparat, ty vi få ju ändå inte ordna det så, att vi inrätta en överdomstol, men att de, som saken gäller, icke få besked i de ärenden, som gå dit upp förr än om två eller tre år, utan det måste inrättas ett mycket stort ämbetsverk. Jag vill fästa uppmärksamheten härpå, ty om en utredning eventuellt skulle stanna vid ett icke positivt resultat, kommer detta antagligen att bero, icke på att man har några principiella invändningar, utan därpå att det blir ett mycket dyrbart och stort nytt ämbetsverk, som skulle erfordras.

Jag har bara velat nu, då denna fråga om en sådan överdomstol, såvitt jag erinrar mig, för första gången är uppe i riksdagen, erinra om att det dock kan finnas svårigheter med förverkligandet av den idén. Om domstolen anses böra komma till, blir frågan alldeles säkert icke klar för ett positivt beslut under 1948 eller 1949 utan kanske först 1950 eller 1951, och då ha dessa besvärssärenden gått till Kungl. Maj:t i statsrådet under en lämpligt lång tid.

För min del hoppas jag uppriktigt, att man här skall finna, att andra lagutskottets förslag är mindre välbetänkt än regeringens förslag i detta ämne.

Herr Holmbäck: Herr talman! Det tillkommer mig att säga några ord med anledning av utskottets förslag, som jag ber att få yrka bifall till.

Det är här fråga om en proposition, som har kommit ganska sent under riksdagen, låt vara att den var förebådad tidigare. Dess motivering var utomordentligt knapphändig, och denna motivering bestod egentligen endast i att socialministern ville följa utvecklingen beträffande besvär angående folkpensioneringslagen och de övriga frågor det här gäller, något som han ju givetvis kan göra utomordentligt lätt, även om målen gå till regeringsrätten, ty en stor del av regeringsrättsmålen tryckas ju, och de övriga äro också mycket lätta att följa, om det erfordras. Samtidigt innehöll denna proposition en ny viktig princip. Den innehöll att man skulle överflytta en del ärenden ifrån regeringsrätten till Kungl. Maj:t i statsrådet, som givetvis är mera arbetstygnd än regeringsrätten.

Vi ha här med andra ord ett försök till centralisering, under det tendensen ju för närvarande går i riktning mot decentralisering. Vi ställde oss därför tveksamma till saken redan från början, och denna tveksamhet ökades, när vi studerade oss in i ärendet. Vi beslöt oss att förorda inrättandet av en social domstol. Då skulle emellertid resultatet bli det, att nu avgöras förevarande

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)
ärenden enligt folkpensioneringslagen av regeringsrätten, sedan skulle de under ett par år avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet, och därefter skulle de gå till en tredje myndighet, nämligen den nya socialdomstolen. För vår del trodde vi inte, att detta skulle föranleda någon enhet i rättsskipningen, utan vi ansågo att det snarast var en olämplig anordning. Det kunde också tänkas, att den sociala domstolen icke kom till stånd. Då skulle resultatet bli det, att nu avgöras dessa mål av regeringsrätten, så skulle de under ett par år avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet, och sedan skulle de gå tillbaka till regeringsrätten. Inte heller detta trodde vi för vår del skulle medföra den enhet i rättsskipningen som är önskelig.

Beträffande frågan, efter vilka grundsatser dessa mål skola avgöras, äro nog alla ense, nämligen i enlighet med förevarande lagstiftning och den anda som uppbär denna. Det skulle förvåna mig, om någon av regeringsrättens ledamöter hade en annan uppfattning. I princip kan man därför inte antaga, att det kommer att bli en annan rättsskipning, då målen läggas hos Kungl. Maj:t i statsrådet än då de ligga hos regeringsrätten.

Nu har herr statsrådet i viss mån givit uttryck för en uppfattning, som jag nog måste beteckna som grundad på misstro mot regeringsrättens möjligheter att handlägga dessa mål på ett sätt som är riktigt och inte smakar av formalism. Jag tror att det hade varit utomordenligt nyttigt, om utskottet under hand hade fått möjlighet att taga del av de erinringar, som herr statsrådet i detta hänseende har haft emot regeringsrätten. Jag känner inte dess avgöranden i detalj, och dessa avgöranden stå ju för övrigt inte alls under riksdagens domvärjo, men det hade i alla fall varit ytterst intressant att få reda på vad herr statsrådet har att anmärka. Det är uteslutet, att man i en debatt sådan som denna på något sätt skulle kunna taga ståndpunkt till de frågor som herr statsrådet berörde — det skulle kanske möta hinder i regeringsformen — och jag kan således icke nu begära några närmare upplysningar.

I herr Holmbäcks yttrande instämde herr *Löfvander*.

Herr statsrådet **Möller**: Jag skulle vilja säga till herr Holmbäck, att i fråga om arbetsbelastningen hade han haft rätt, om inte uppdelningen av socialdepartementet hade ägt rum. Det gamla socialdepartementet hade givetvis icke orkat med att taga upp dessa besvärärenden. Men jag har för min del ansett, att efter delningen av socialdepartementet bör det bli tillräckligt utrymme, för att beslut skola kunna fattas i sådana besvärärenden utan någon större tidsutdräkt, ehuru det är klart att man måste remittera ärendena åt olika håll och få in svaren innan beslut kunna fattas.

Jag vill inte alls ha den tolkningen av vad jag har sagt, att jag har någon misstro emot regeringsrätten, men vad jag däremot menar är, att här gäller det en hel rad lämplighetsfrågor, där det ena beslutet kan vara precis lika lagligt som det andra, och det var därför jag nämnde det exempel jag tog; jag tyckte att det illustrerade saken ganska bra.

Nu säger herr Holmbäck, att förslaget innebär en fram- och tillbakaflyttning av prövningen av besvärsmålen. Det är knappast riktigt. Mål om änkebarnbidrag t. ex. och allt dylikt gingo till Kungl. Maj:t i statsrådet från begynnelsen. Nu föreslås här att de skola gå till Kungl. Maj:t i statsrådet igen, därför att vi fått *nya* lagar. Det är ju en helt ny lagstiftning, som vi nyss ha fattat beslut om på detta område. Vad barnbidragen beträffar, har det ju inte tidigare funnits någon sådan lagstiftning, varför dessa mål ju inte komma att gå fram och tillbaka, och vad folkpensionerna beträffar ha vi ju en ny, i vissa avseenden mycket förenklad men i andra avseenden en

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)
ganska besvärlig lagstiftning. Jag vill fästa uppmärksamheten på t. ex. bestämmelserna om hustrutilläggen. Hustrutilläggen skola utgå, om hustrun till en folkpensionär fyllt 60 år, och därjämte förekommer en inkomstprövning. Men det finns en dispensväg från bestämmelsen om dessa 60 år. Om mannen är invalid eller sjuk, så att hustrun behövs hemma och icke kan taga arbete utom hemmet, utan måste vårda mannen och hemmet, så kan hustrutillägg medgivnas, även om hustrun icke fyllt 60 år. Det är följaktligen en ren skälighetsprövning, som beror på de omständigheter som kunna anföras i målet, och jag menar att detta icke är avgöranden som böra träffas av en domstol som regeringsrätten — vår högsta administrativa domstol — utan det är avgöranden som böra träffas från andra utgångspunkter än sådana som det är naturligt för en domstol att tillämpa.

Man kan inte heller tala om att regeringsrätten har varit en instans ens enligt den gamla folkpensionslagen. Det förhåller sig nämligen så, att pensionsstyrelsens beslut icke kunna överklagas med mindre än att JK för sin del finner att ett besvärsärende bör prövas av regeringsrätten. Jag skulle tro att det är ytterligt få fall av besvär, som på det sättet ha kommit att överhuvud taget underställas regeringsrätten, ty garantierna äro ju så kolossalt stränga, vilket naturligtvis beror på att det är så många tiotusentals ärenden om året som skola avgöras av pensionsstyrelsen, att en fullkomligt fri besvärsrätt av praktiska skäl är utesluten.

Jag kan alltså inte erkänna, att argumentet om att man på det sättet flyttar besvären fram och tillbaka från den ena till den andra instansen har någon verklig tyngd i denna sak. Jag förstår alla de formella synpunkter, som kunna anföras till förmån för utskottets förslag, men jag tror faktiskt att de praktiska synpunkterna tala för Kungl. Maj:ts förslag i detta ärende.

Herr Herlitz: Herr talman! Man bör nog i detta ärende först och främst lägga märke till vad herr Holmbäck påpekade: vad det gäller är att för en kortare tidrymd flytta över två grupper av ärenden, som höra till domstols handläggning, till statsrådet, för att departementschefen skall få ett grepp om dem. Frågan skall alltså ses ur ungefär samma synvinkel som om det hade ifrågasatts, att man, då det gällde en ny lagstiftning, skulle för en följd av år flytta över vissa mål från de allmänna domstolarna och låta dem avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet för att regeringen skulle få det riktiga greppet om dem från början.

Jag är medveten om att denna parallell mellan regeringsätten och de allmänna domstolarna kanske chockerar kammarens ledamöter en smula och att man kanske tycker som herr statsrådet, att det inte är så högtidligt, om man flyttar litet mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och Kungl. Maj:t i regeringsrätten. Men jag valde den parallellen med avsikt, därför att det för mig verkligen står som någonting ur rättssäkerhetssynpunkt ganska betydelsefullt att frågor som på ett väsentligt sätt angå medborgarnas rätt i sista hand avgöras av en självständig domstol. Utvecklingen har i alla kulturländer mer och mer gått därhän; man har försökt komma ifrån den ordningen, att regeringsmakten i sista hand helt dirigerar lagarnas tillämpning; man har försökt skapa en självständig domarmakt, som i administrativa ärenden kan ge samma trygghet som den vanliga rättsskipningen ger i mindre ärenden. Detta är en betydelsefull ordning, och det är därför för mig en mycket betänklig sak, om man tycker sig kunna av allsköns praktiska skäl för en tid suspendera den. Jag skulle vilja starkt stryka under, att den ordning det här är fråga om har sin tillämpning även på sådana områden, där myndigheterna icke

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)

äro strängt bundna av någon lag. Det går icke någon skarp gräns mellan något som heter laglighetsavgöranden och något som heter skönmässiga avgöranden. Jag skulle kunna just med citat ur folkpensioneringslagen ådagalägga detta på ett fullkomligt slående sätt. Jag kan kanske få ta upp tiden med att citera ett sådant stadgande på måfå: »Vad nu är sagt» — heter det i 16 § — »skall, där skäl därtill prövas föreligga, gälla jämväl för» den och den. Tillämpningen av ett sådant stadgande vill man gärna betrakta som en lagfråga och inte som ett skönmässigt avgörande. Men när det blir fråga om att bedöma de särskilda »skälen», blir bedömandet naturligtvis lika skönmässigt som enligt den paragraf, där det står att myndigheterna må tilldela pension, t. ex. i vissa fall s. k. hustrutillägg. Någon skarp gränslinje mellan skönmässighet och lagtillämpning finns inte i den administrativa rättskipningen, och det är därför inte alls, som utskottets ärade ordförande ville antyda, något egendomligt, att regeringsrätten kommer att få träffa skönsavgöranden och t. o. m. avgöranden om tillämpning av vad man kan kalla dispensbestämmelser. Allra minst är det något egendomligt i att regeringsrätten sysslar med påföljdsbestämmelsers tillämpning; det förekommer ju i stor utsträckning. Jag kunde från mångfaldiga områden av regeringsrättens verksamhet påvisa att den har sådana avgörande av skälighetskaraktär att träffa. Det tillåtes mig kanske att här i kammaren säga vad jag alltid brukar säga till mina unga adepter: jag anser det vara utomordentligt viktigt, att inom de områden, där lagen icke uppdrar några bestämda gränser utan myndigheterna ha att handla fritt, avgörandena träffas domarmässigt, så att det i praxis utformas fasta grundsatser, fasta handlingslinjer, som myndigheterna sedan ha att hålla sig till. Det innebär, att även på detta område med fri skälighetsprövning skapas ett nät av fasta normer, som man har att gå efter i rättssäkerhetens intresse.

Sådana skäl, som jag här har anfört, herr talman, kunna naturligtvis inte på något vis rubbas av herr statsrådets meddelande om ett visst fall, där han hade fått tillfälle att gripa in och där han hade träffat ett avgörande, som var påtagligt riktigare än det, som regeringsrätten hade kommit till. Jag känner inte till det där fallet och kan inte uttala mig om det, men vill på intet sätt bestrida möjligheten av att herr statsrådet kan ha varit klokare än regeringsrättens ledamöter. Sådant kan ju hända i denna värld. Det kan förekomma litet varstans. Men då har man att lita till den utvägen att regeringen griper in, om regeringsrätten har hållit sig till en sträng bokstavsfolkning, som har lett till obilliga resultat. Regeringen har ju nämligen, som herr Holmbäck antydde, faktiskt möjlighet att, som det heter, följa ärendenas behandling utan att regeringen avgör själv; det ligger litet camouflage i det där uttrycket i propositionen, »följa ärendenas behandling», som i själva verket rymmer ett anspråk på att få avgöra dem. Nåväl, regeringen har möjlighet att följa ärendenas behandling och sedan gripa in med den lagstiftning, som kan befinnas erforderlig till undvikande av en kanske alltför formbunden eller eljest olämplig lagtillämpning.

Jag hade glädjen att av herr ordföranden i utskottet få ett principiellt erkännande, att jag har rätt i vad jag här utvecklat. Utskottet var till och med, som herr ordföranden uttryckte sig, enigt om detta, men, sade herr ordföranden, vi kunna ju skjuta upp saken några år, så ordnar det sig. Ja, det låter nästan som en liten kompromiss mellan Kungl. Maj:ts ståndpunkt och den jag förfäktar. Men det är tvärtom att svälja Kungl. Maj:ts ståndpunkt med hull och hår, att företaga det där betänkliga brottet för några år. Man lämnar, som herr statsrådet uttryckte det, åt regeringen att träffa en hel del prejudikatbildande avgöranden, och så räcker man över samlingen av preju-

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)
dikat till en domstol och säger: »Tag nu hand om detta och fullfölj det vidare samt se till, att det blir något system i det.»

Herr talman! Jag vet inte, om jag skall behöva ta upp tiden längre. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Ewerlöf* och *Löthner*.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag begärde ordet endast för en replik till socialministern. Han har givetvis rätt i att det blir många fler överklaganden till Kungl. Maj:t nu än enligt den gamla lagstiftningen och att alltså Kungl. Maj:t i statsrådet, om reservanternas förslag går igenom, får vida fler mål av denna typ än regeringsrätten har haft. Men det är även så, att vissa av de kategorier mål, som följa av den nya folkpensioneringslagen, äro desamma som de mål, som funnos under den gamla och som gingo till regeringsrätten.

Herr Herlitz har givetvis alldeles rätt, då han säger, att de administrativa domstolarna och regeringsrätten måste träffa skälighetsavgöranden. Det gäller emellertid beträffande alla domstolar, och det inskärpes också i civillagstiftningen på flera ställen. Det står t. ex. i en lag, att vissa avgöranden skola träffas »skäligen efter omständigheterna». Mera tydligt kan vår lagstiftning inte uttrycka sig att en domstol måste fatta skälighetsavgöranden.

Herr Sandler: Herr talman! Då besvärsmål nu har utvidgats på detta område och då Kungl. Maj:ts regering förklarat sig vara villig att påtaga sig besvärslasterna i dessa ärenden, tror jag för min del, att det vore oklokt av riksdagen att icke acceptera detta erbjudande från Kungl. Maj:ts sida. För det första kommer ju besvärsmålen nu att få en helt annan saklig vikt än den har haft tidigare. För det andra förmenar jag nog, att det är riktigt, som socialministern här har framhållit — det ligger inte den minsta misstro mot regeringsrättens sätt att handha sin uppgift i det uttalandet — att då det gäller att föra de nya sociallagarna ut i livet och det blir en mängd fall, som skola prövas, kommer det att under de första åren bli en prejudikatbildande verksamhet i högsta instans. Jag är för min del övertygad om att det är naturligare, att denna prejudikatbildande verksamhet lägges i Kungl. Maj:ts hand, då det gäller att få fram den lämpliga och riktiga tillämpningen av de nya lagarna, än att den överlåtes åt regeringsrätten.

Jag anser, att socialministern också har rätt, då han menar, att det är av vikt för Kungl. Maj:ts regering att kunna nära följa utvecklingen på detta område och att det är lättare att göra det, om Kungl. Maj:t har besvärsmålen i sin hand. Det har sagts här, att socialministern väl kan läsa regeringsrättens årsbok. Ja, naturligtvis kan han göra det. I en länsstyrelse har man ju också tillfälle att läsa regeringsrättens årsbok, men jag måste säga som min erfarenhet, att jag lär mig mycket mera av de mål, som jag själv har haft anledning att pröva, än av de mål, som jag läser om i regeringsrättens årsbok. Jag tror detsamma gäller socialministern.

Vi böra komma ihåg, att dessa nya lagar kunna komma att behöva jämkningar. Då besvärsmål ligger hos Kungl. Maj:t, kommer den att utövas med tanke på två ting, dels på vad som kan vara riktigt enligt gällande lagstiftning, dels vidare på vad som kan behöva jämkas i denna lagstiftning. Det är ju alldeles klart, att regeringsrätten icke kan lägga denna dubbla aspekt på sin behandling av besvärsmål.

Jag tror därför för min del, att det vore ganska oklokt, ifall man nu inte begagnade möjligheten att för någon tid framåt lägga besvärsmålen i Kungl. Maj:ts hand, och jag yrkar därför bifall till den avgivna reservationen.

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)

Herr Englund: Herr talman! Jag har varit verksam på ett socialpolitiskt lagtillämpningsområde, och jag har haft anledning att överväga den ändamålsenliga utformningen av besvärsrätten där. Det högsta förvaltningsorganet där är också sista instans i besvärsmål, men det har inträffat vid åtskilliga tillfällen att hänvändelse har gjorts till både regeringen, justitieombudsmannen och justitiekanslern. Vid den konfrontation mellan de juridiska synpunkterna och de i förvaltningen tillämpade synpunkterna, som har skett, har det visat sig, att dessa justitiemyndigheter i början ha varit villiga att på området tillämpa formella överväganden, som emellertid ha måst släppas, när de ha konfronterats med det omfattande faktiska material, som legat till grund för besluten hos förvaltningsmyndigheten. Jag tror att detta inte är någonting särpräglad för detta förvaltningsområde, utan har tillämplighet på område efter område inom den svenska statsförvaltningen. Det kommer att på vart och ett av dessa förvaltningsområden finnas ett rikt stoff av särskilt erfarenhetsmaterial och på detta grundade speciella regler, som i början komma att te sig främmande för en enhetlig förvaltningsdomstol och som denna inte kan komma att behärska, om den inte ägnar varje särskilt fall ett mycket betydande arbete. Jag skulle vilja formulera den paradoxen, att det finns risk för att införande av en icke särskilt sakkunnig förvaltningsdomare i dessa ärenden kommer icke att öka utan minska rättssäkerheten. En genom ett tusental ärenden utformad praxis inom det särskilda förvaltningsområdet, utformad av ämbetsmän utan annat intresse än att komma till ett objektivt beslut, är säkrare än ett tillfälligt avgörande ens i en högsta förvaltningsdomstol.

Jag skulle således, herr talman, i första rummet vilja hävda, att det är ändamålsenligt att pensionsstyrelsen alltjämt får träffa slutavgörandet, så långt det går, och, om det måste bli en ändring på denna punkt, att det är lämpligare att lägga avgörandet hos regeringen än hos regeringsrätten. Vad det sista beträffar, kommer jag till denna mening från den allmänna iakttagelsen, att det på dessa områden varder ett fullständigt kontinuum mellan lagstiftning och lagtillämpning. Man kan inte dra en klar och bestämd gräns mellan de två. Den som tillämpar lagen nödgas i varje ögonblick precisera den i det särskilda fallet tillämpade regeln vilket reellt sett betyder en fortsatt lagstiftning. Och den som har haft att utforma denna lagstiftning, Kungl. Maj:t i socialdepartementet, bör lämpligen i varje fall under första perioden också handha lagtillämpningen. Jag hyser således, herr talman, ingen tvekan att i detta fall biträda Kungl. Maj:ts linje.

Herr Norman: Herr Herlitz har alldeles rätt, då han i mitt anförande tycker sig kunna utläsa en stark påverkan av de synpunkter han här förfäktat och som han framhållit för utskottet i en motion. Vi lekmän måste ju i en hel del spörsmål, speciellt av den karaktär som det varom här är fråga, mycket noga lyssna till vad auktoriteterna ha att säga. Det är nog inte bara jag, som har varit påverkad av auktoriteterna i detta fall, utan det ha nog även de övriga lekmännen bland reservanterna. Men vi ha kommit till den uppfattningen, att vi inte alldeles ha varit ute på vilsna vägar, när vi ha stött Kungl. Maj:ts förslag, därför att vi ha funnit att lagrådet inte har haft något att invända emot det. Vi ha således valt att följa den ena auktoriteten i stället för den andra.

Herr Ekman: Herr talman! Även jag tillhör dem, som anse, att det medför en viss risk, om man överflyttar dessa avgöranden från regeringsrätten till Kungl. Maj:t. Jag menar då inte, att jag hyser någon misstro till Kungl.

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)

Maj:ts nuvarande regering, men jag har en känsla av att det kan bli en bris-
tande kontinuitet, för den händelse dessa ärenden överflyttas till Kungl.
Maj:t i statsrådet. Visserligen har det varit ett permanent regeringsförhål-
lande nu under halvtannat decennium, men det torde väl inte vara förbju-
det att åtminstone teoretiskt leka med den tanken, att det kan bli en annan
regering än den nuvarande. Lika väl som man har vissa invändningar mot
att regeringsrätten inte riktigt ser på lagstiftarens utgångspunkter utan i sin
prövning kommer till resultat, om vilka man på goda grunder kan anse att riks-
dagen inte har avsett dem, då den antog lagen, lika väl kan man ju tänka
sig, att olika regeringar komma att se frågan något olika. Skulle vi få samma
förhållande som på 1920-talet, kan det hända, att olika medborgare med full-
komligt enahanda förhållanden få sina besvärärenden prövade på olika sätt
och få olika utslag, ehuru samma lagstiftning ligger till grund. Det är inte
önskvärt, herr talman, att införa ett sådant förhållande, och därför kommer
jag att rösta för utskottets förslag.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag måste ta upp några av de argument, som
förts fram här i debatten. Jag behöver kanske inte så mycket uppehålla mig
vid de pedagogiska omsorger, som herr Sandler gav uttryck åt, då han erin-
rade om att det skulle bli så mycket lättare för statsrådet Möller att lära, ifall
han fick avgöra ärendena själv. Det kan ju hända; det är bara i detta fall som
i andra lägen fråga om hur mycket vi skola offra för de rent pedagogiska in-
tressena. Andra synpunkter äro kanske viktigare.

Då jag hör en del av inläggen här, frågar jag mig, om herrarna äro rik-
tigt förtrogna med hur det i allmänhet går till vid regeringsrättens rättstill-
lämpning. Den målas ut som någonting så förfärligt världsfrämmande, något
så lagbundet bokstavstolkande. Mitt intryck är, att där liksom i högsta dom-
stolen göres det mesta möjliga för att komma till förnuftiga lösningar.

Herr Sandler sade, att det kommer många fall under de första åren och att
det därför är mycket bra, att regeringen får svara för de vägledande preju-
dikaten. Man bör bedöma detta resonemang framför allt ur den synpunkten,
herr talman, att om vad herr Sandler här säger är rätt, måste man förvänta,
att herr Sandler vid ny lagstiftning överhuvud taget skall finna det angeläget
att till en början skicka besvären till kanslisekreterarna i Kungl. Maj:ts
kansli, så att de få ordna upp saken för regeringsråden. Vi böra ju, om vi
hålla oss till realiteter, inte tala för mycket om statsrådet Möller, ty med all
aktning för hans oerhörda arbetskapacitet tror jag ändå inte, att han kommer
att tränga så djupt in i varje sådan här fråga. Nej, här gäller det, om kansli-
sekreterarna skola lägga upp saken för regeringsråden eller inte. Och jag
kan inte se annat än att samma resonemang som nu tillämpas beträffande
pensionsmålen måste tillämpas även i andra fall.

I detta sammanhang vill jag säga, att det låter så enkelt, då man talar om
att skapa prejudikat, som det sedan bara gäller att följa. Det är, som om
man inte riktigt tänkte på hur det går till att skapa ett prejudikat. Om man
verkligen står inför ett beslut, som man väntar skall komma att bli preju-
dikatsbybildande, söker man se saken ur alla synpunkter. Man jämför läget med
alla möjliga andra lägen, och man tänker efter vilka konsekvenser beslutet
kan få i alla möjliga olika sammanhang; eljest inträffar det lätt att det inte
blir något logiskt sammanhang i prejudikaten. Jag har all aktning för kansli-
sekreterarna i socialdepartementet, men jag måste säga att det är en mycket
svår uppgift att tänka igenom saker på detta sätt, och det är egentligen för
sådant som vi avlöna regeringsråden.

Sedan sade både herr Sandler och herr Englund saker, som i någon mån

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)

förfärade mig. Herr Sandler sade — jag citerar inte ordagrant — att det skall träffas avgöranden vid lagens tillämpning med hänsyn till vad som behövs ändras i lagen. Jag uppfattar det så, att det inte skall vara någon ren lagtillämpning, utan man skall vrida lagen en smula i rätt riktning. Herr Sandler ruskar på huvudet, och om jag har missuppfattat hans yttrande, ber jag att helt få fria honom från denna tanke. Men herr Englund var alldeles klart inne på den. Han sade, att det inte går någon skarp gräns mellan lagstiftning och lagtillämpning, utan det skall friskt lagstiftas genom själva lagtillämpningen, och detta bör naturligt överlämnas åt regeringsmakten. Jag känner igen dessa tongångar, herr Englund, fastän jag är förvånad över att få höra dem från det hållet. Det är nämligen precis de resonemang, som fördes i olika länder, då man ville sätta stopp för en administrativ rättskipning som begränsar regeringsmaktens handlingsfrihet och skapar fasthet och ordning. Man har sagt alldeles detsamma hos oss: just regeringen, som har skapat den »ekonomiska lagstiftningen» — då skapade ju regeringen i stor utsträckning lagarna själv — måste naturligtvis också få dirigera dess tillämpning; det är fullkomligt orimligt att tänka sig, att regeringen utövar administrativ lagstiftning och sedan någon annan dirigerar dess tillämpning. Som sagt, det är mycket gamla tongångar, och det var intressant att höra dem här. Men jag hade inte riktigt väntat det, och på mig göra de inte det minsta intryck.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Sandler: Herr talman! Jag önskar bara rätta till ett missförstånd i herr Herlitz' anförande. Vad jag sade var helt enkelt, att då socialministern prövar och avgör ett besvärssärende, är det ju så naturligt, att han därvid kommer underfund med att den eller den jämkningen i lagstiftningen kan vara behöfelig. Ett regeringsråd, som prövar besvärsmål, har ingen anledning att anlägga denna synpunkt, ty för regeringsrådet är varje existerande lagstiftning en lag för framtiden. Det är den stora skillnaden här.

Herr Englund: Herr talman! Jag tror, att om herr Herlitz gjorde en ännu mera inträngande logisk analys av rättssatsernas struktur än den han har gjort, skulle han inte ha kommit i en så stark motsättning till mig. Jag har i ett tidigare anförande erinrat om att det inte bara i förvaltningsrättens utan också i den allmänna rättens rättssatser finns en rad av uttryck, som dels ha en vag innebörd och dels innefatta ett värdeomdöme. När således både de allmänna domstolarna och ännu mera förvaltningsrätterna tillämpa dessa rättssatser, betyder det ett val, betingat av den dömandes värdeomdöme. De vanliga domstolarna kunna inte undandra sig och regeringsrätten kan inte undandra sig att ha värdeomdömen vid sina domar. När man inför denna bredd av olika tillämpningar inom den vagt formulerade rättssatsen skall välja en viss bestämd tolkning, så innebär det, herr talman, att man ger rättssatsen en precisare innebörd, d. v. s. man fortsätter lagstiftningen. Det är så långt ifrån någonting i den allmänna rätten okänt, att exempelvis schweizisk rättsteori har lagt detta till grund för den schweiziska lagtolkningen.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag får vitsorda, att herr Englund har rätt i vad han nu sade. Men jag anknyter till herr Englunds tidigare uttalande — jag har tyvärr inte någon exakt uppteckning av det — att det kommer vissa lägen, där det kan vara önskvärt med ett beslut i liksom litet lagändrande riktning, ett beslut som givetvis icke regeringsrätten, men väl regeringen kan fatta. Om detta är riktigt refererat, ha vi där fastslaget, att herr Englund

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)
vill en ordning, som ger Kungl. Maj:t en möjlighet att lagstifta genom lagtillämpning utöver vad som är möjligt, ifall tillämpningen låge i regeringsrättens hand.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet igen, men jag måste säga ett par ord i fråga om lagtillämpningen.

Det finns ingen som helst anledning att tro, att Kungl. Maj:t i statsrådet skulle försöka att i sina beslut på något sätt tumma på lagarnas innehåll. Men lagarna själva ha många kautschukparagrafer. Så snart det gäller de sociala lagarna, är det så fullt av skälighetsprövningar, där det faktiskt är en ren om-dömessak, om man skall fatta beslutet så eller så, ty det finns en stor latitud för själva lagligheten. Jag var tyvärr inte inne nyss — jag har ju också andra kammaren att passa — och jag vet därför inte, om herr Holmbäck svarade på frågan om t. ex. hustrutilläggen. Men beträffande dem blir det en typisk skälighetsprövning. Där ger lagstiftningen i och för sig inte några andra hållpunkter än motiven för bestämmelsen om att hustrutillägg skall kunna utgå, även om hustrun inte fyllt 60 år. Motiven äro i stort sett, att om mannen behöver vård, så att hustrun lämpligen bör finnas i hemmet, kan man dispensera från regeln om de 60 åren. Där finns således ett ganska stort utrymme för lagtillämpningen.

Jag vet, att det har påpekats, men jag bör kanske i alla fall understryka, att besvärsrätten hos Kungl. Maj:t i statsrådet har den mycket stora fördelen, att man upptäcker — man skall naturligtvis hålla sig till beslut, om vilka man är ense, att de äro fullt lagliga — att det är brister i lagen och att man följaktligen behöver göra en proposition om vissa mindre jämkningar. Det kan för all del ske, även om man studerar regeringsrättens årsbok, men nog är det väl litet enklare och lättare, om man så att säga har fått ärendet självt till sig och ser, att man måste göra en viss lagtillämpning, eftersom lagen föreskriver en sak som inte är riktigt rimlig. Därför vill man få erfarenhetsrön, som kunna leda till jämkningar.

Om vi nu skola tala om lättsinne, tror jag, att herr Herlitz en smula överdriver kanslisekreterarnas betydelse i Kungl. Maj:ts kansli. Först och främst finns det också kansliråd, sedan finns det en expeditionschef, en statssekreterare och slutligen ett statsråd. Expeditionschef och kansliråd ha skyldighet att gå igenom ärendena fullständigt och ge kanslisekreterarna råd om utredningar som behövas. Det händer nog, att ärenden komma fram till statsrådet och denne finner, att utredningen ändå inte är tillfredsställande, utan att den behöver kompletteras på vissa punkter. Så går det till, och jag tror, att man i varje fall i sådana här frågor lugnt kan utgå ifrån att det inte fattas något beslut av Kungl. Maj:t i statsrådet utan att det finns en fullkomligt klar och pålitlig utredning. Man överdriver säkerligen faran.

Jag vet inte, om jag skall bemöta herr Ekman. Även regeringsrättens sammansättning skiftar ibland, och gudskelov fattar inte varje års regeringsrätt precis samma beslut i alla år, utan även regeringsrätten kan ändra sig. Ett prejudikat är alltså inte ett evighetsprejudikat, det är kanske ett prejudikat för en viss tid, även i regeringsrätten, liksom i högsta domstolen och i andra domstolar. En absolut kontinuitet kan man nog inte fasthålla vid.

Jag vill fästa uppmärksamheten på en annan sak, som visserligen inte bör ha något egentligt inflytande på beslutet här. Regeringsrätten har haft en så stor balans i sina ärenden, att man nyligen måst utnämnda extra regeringsråd, jag vill minnas det var tre, för att den skall kunna avarbeta sin balans. Är man rädd, att det skall dröja för länge med besluten hos Kungl. Maj:t i statsrådet, tror jag nog, att faran för dröjsmål är lika stor, då det gäller regeringsrätten.

Ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. (Forts.)

Herr **Englund**: Herr talman! Med anledning av herr Herlitz' sista replik till mig vill jag säga, att min opposition är grundad på att jag inte tror att det är möjligt att dra den klara gräns mellan lagtillämpning och lagstiftning i egentlig mening, som herr Herlitz utgår ifrån. Skulle det vara möjligt att dra en sådan gräns, herr Herlitz, befinner jag mig i åsiktshänseende på samma sida om gränsen som han. Jag vill således inte att Kungl. Maj:t i detta sammanhang skall vid lagtillämpningen lagstifta i ordets egentliga mening, och om lagtillämpningen överlåtes åt Kungl. Maj:t förutsätter jag, att så inte heller sker. Jag tror därför inte, att det i sak föreligger någon meningsskiljaktighet mellan mig och herr Herlitz. Men jag anser, att Kungl. Maj:t har större förutsättningar än regeringsrätten att tolka lagen mot bakgrunden av en ingående förtrogenhet med de sakliga förhållanden, som lagen bör ses mot bakgrunden av.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Norman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Norman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Norman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Herlitz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 52.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361), m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 254, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 485, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 488, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om begränsning i vissa fall av skatt till staten på grund av 1948 års taxering, m. m.;

nr 489, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m.;

nr 490, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagen om skogsaccis och höjning av repartitionstalet för skogsvärde;

nr 491, angående det procenttal med vilket statlig inkomstskatt skall ingå i preliminär skatt för senare hälften av budgetåret 1947/48; samt

nr 492, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Norge för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 486, i anledning av väckt motion om rätt för kommun att anvisa medel till förstärkning av taxeringsnämndsordförandes arvode; och

nr 487, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.42 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 17 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 493, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 494, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1947/48 till avskrivning av vissa kapitalinvesteringar.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 255, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets memorial nr 66, med för-anledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bankoutskottets utlåtande nr 57 i fråga om ordnandet av anställnings- och avlöningsförhållandena för riksdagens vaktmästare m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag
ang. polis-
verksamhetens
upprätthållande i vissa
fall.*

Genom en den 30 juni 1947 dagtecknad proposition, nr 326, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 365 av herr *Wagnsson* och

inom andra kammaren:

nr 524 av herr *Senander* m. fl,

nr 525 av herr *Fagerholm* samt

nr 526 av herrar *Spångberg* och *Nilsson* i Göteborg.

Såväl i motionen II: 524 som i motionen II: 526 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Första kammarens protokoll 1947. Nr 36.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna II: 524 och II: 526 och med förklaring, att det genom propositionen framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall;

B. att motionerna I: 365 och II: 525, i den mån de icke besvarats genom vad hemställts under A, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I förslaget till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall voro 1—5 §§ så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

1 §.

Där till följd av rådande eller befarad brist på polispersonal fara föreligger, att den polisverksamhet, som det åligger visst polisdistrikt att ombesörja, icke skall kunna behörigen upprätthållas, må Konungen på framställning av länsstyrelsen förordna, att vad i denna lag sägs skall äga tillämpning med avseende å polisdistriktet.

2 §.

Meddelas förordnande som i 1 § sägs, skola de skyldigheter som åvila polisdistriktet i fråga om hållande av polispersonal övertagas av statsverket.

3 §.

Polisman, som är anställd i polisdistrikt beträffande vilket förordnande enligt 1 § meddelats, åligger att för statsverkets räkning såsom tjänsteplikt uppehålla befattning som polisman i distriktet.

Tjänsteplikt som nu sagts må åläggas jämväl den som inom tre månader före det förordnande enligt 1 § meddelades lämnat eller efter förordnandets meddelande lämnar befattning som polisman i distriktet.

Åläggande att fullgöra tjänsteplikt enligt andra stycket meddelas av länsstyrelsen.

4 §.

Den som fullgör tjänsteplikt enligt 3 § skall av polisdistriktet avlönas i enlighet med vad Konungen därom förordnar. Är den tjänstepliktige anställd i polisdistriktet, äge han i övrigt av polisdistriktet tillgodonjuta samma förmåner, som om han fullgjort tjänstgöringen i polisdistriktets tjänst.

I övrigt har polisdistriktet att enligt vad därom är stadgat svara för kostnaderna för distriktets polisväsende och ombesörja för detsamma erforderliga anordningar.

Angående bidrag av statsmedel för vad polisdistrikt enligt denna paragraf utgivit skall vad eljest är föreskrivet om sådant bidrag till kostnader för distriktets polisväsende äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Den som underlåter att fullgöra tjänsteplikt, som åligger honom enligt denna lag eller med stöd därav meddelat beslut, dömes till *fängelse i högst sex månader eller, om omständigheterna äro mildrande, till dagsböter.*

5 §.

Den som underlåter att fullgöra tjänsteplikt, som åligger honom enligt denna lag eller med stöd därav meddelat beslut, dömes till *dagsböter eller fängelse i högst sex månader.*

Brott som nu sagts må ej åtalas med mindre länsstyrelsen därom förordnat. Böter tillfalla kronan.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Såsom i propositionen inledningsvis anmärkes, har förevarande lagförslag föranletts av den konfliktsituation, som hotar inträda, därest förhandlingarna mellan Svenska stadsförbundet å ena samt Svenska polisförbundet å andra sidan angående normerande bestämmelser för vissa polismäns avlöning definitivt stranda. I händelse därav föreligger fara för att landets större samhällen ställas utan ordningsmakt, sedan polispersonalen efter uppsägning lämnat sina tjänster.

Enligt utskottets mening kunna statsmakterna i ett dylikt läge icke förhålla sig passiva. Därest den verksamhet, som nu utövas av polispersonalen, upphörde, skulle allmän ordning icke längre kunna upprätthållas, och de enskilda medborgarnas säkerhet till liv och egendom råka i fara. Det måste därför tillses, att under alla omständigheter erforderlig personal finnes att tillgå för polisverksamhetens upprätthållande. Att därvid tvång i någon form kommer att behövas torde vara ofrånkomligt. En beredskapslagstiftning måste tillskapas, som skänker Kungl. Maj:t erforderliga maktmedel att hävda samhällets intressen.»

Vid utlåtandet hade reservationer anförts

1) av herr *Linder*, som likväl ej antytt sin åsikt;

2) av herrar *Löfvander*, *Hage*, *Ryberg*, *Cruse* och *Håstad*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna II:524 och II:526 och med förklaring, att det genom propositionen framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall;

B. att motionerna I:365 och II:525, i den mån de icke besvarats genom vad hemställts under A, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) av herrar *Olovson* i Västerås och *Lundberg* vilka hemställt, att riksdagen måtte antaga det av utskottet framlagda lagförslaget med den ändring, att 5 § erhöles den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

I det av herr *Löfvander* m. fl. reservationsvis förordade lagförslaget hade 1—3 §§, 6 § första stycket och 7 § första stycket erhållit följande avfattning:

1 §.

Hava mellan polisdistrikt eller sammanslutning som representerar skilda polisdistrikt, å ena, samt förening av polismän eller förening av flera sådana föreningar, å andra sidan, förhandlingar förts om riktlinjer för polispersonalens anställningsvillkor i polisdistriktet eller polisdistrikten utan att enighet kunnat ernås, äger endera parten hänskjuta tvisten till en för riket gemensam lönenämnd för polisväsendet.

Nämnden har att, sedan parterna beretts tillfälle att inför nämnden framlägga sina ståndpunkter, till parterna avgiva förslag till förlikning av tvisten.

2 §.

Den i 1 § avsedda lönenämnden skall bestå av ordförande och fem ledamöter.

Ordföranden jämte två ledamöter utses av Konungen bland personer, som icke kunna anses företräda någondera parten. För arbetsgivarsidan utses en

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
ledamot av vardera av Svenska stadsförbundet och Svenska landskommuner-
nas förbund. För arbetstagersidan utses en ledamot av Svenska polisförbun-
det.

Nämnden är beslutningsmässig med ordföranden och fyra ledamöter, därav en-
dast en må representera arbetsgivarsidan.

3 §.

Där i samband med förhandlingar som i 1 § avses från någondera partens
sida åtgärder vidtagas vilka kunna medföra fara, att den polisverksamhet,
som det åligger visst polisdistrikt att ombesörja, till följd av brist på polis-
personal icke skall kunna behörigen upprätthållas, må Konungen på framställ-
ning av länsstyrelsen förordna, att vad nedan i denna lag sägs skall äga till-
lämpning med avseende å polisdistriktet.

6 § första stycket.

Den som fullgör tjänsteplikt enligt 5 § skall av polisdistriktet avlönas i
enlighet med vad den i 2 § angivna lönenämnden därom bestämmer. Är den
tjänstepliktige anställd i polisdistriktet, äge han i övrigt av polisdistriktet
tillgodonjuta samma förmåner, som om han fullgjort tjänstgöringen i polisdi-
striktets tjänst.

7 § första stycket.

Den som underlåter att fullgöra tjänsteplikt, som åligger honom enligt
denna lag eller med stöd därav meddelat beslut, dömes till dagsböter.

I den av herrar *Olovson* i Västerås och *Lundberg* avgivna reservationen
hade för 5 § föreslagits samma lydelse, som i herr *Löfvanders* m. fl. reserva-
tion förordats för 7 §.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Norman**: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagut-
skottets utlåtande nr 55 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A. på det
sätt, att först föredrages det av utskottet framställda lagförslaget, där så
erfordras paragrafvis, med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist,
varefter utskottets hemställda föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning,
denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kam-
marens ledamot begäres.

Vad herr Norman sålunda hemställt bifölls.

Punkten A.

Det av utskottet framställda lagförslaget.

1 §.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag har begärt ordet först i denna
debatt, emedan jag befarar, att samma fråga ganska snart skall komma upp
även i andra kammaren.

Det nu framlagda lagförslaget har föranletts av den konfliktsituation som
föreligger till följd av de pågående löneförhandlingarna mellan Svenska polis-
förbundet och Svenska stadsförbundet. Det är, herr talman, inte min avsikt att
i denna debatt uttala någon som helst uppfattning angående det berättigade i de
ståndpunkter, som parterna på ömse sidor ha intagit beträffande lönespörsmålen

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
i den rådande konflikten. Under hela mitt sysslande med denna fråga har jag hela tiden undvikit att ta någon som helst ställning till lönetvisten. Vad som har varit bestämmande för min och för övrigt för hela regeringens handläggning av detta ärende har uteslutande varit nödvändigheten att tillse, att polisverksamhetens upprätthållande i landet kan säkerställas. Bevarandet av allmän ordning och säkerhet samt upprätthållandet av medborgarnas trygghet såväl i fråga om person som egendom är väl, när allt kommer omkring, statsmaktens första och mest primära uppgift i ett samhälle. Det är en uppgift, som enligt mitt sätt att se icke under några förhållanden får eftersättas.

Det är uteslutande detta allmänna önskemål att säkerställa ordning och trygghet i landet och att tillse, att polisverksamheten kan fungera även under den konflikt som nu råder, som har föranlett regeringen att framlägga det lagförslag som kammaren i dag behandlar. Jag vill begagna detta tillfälle till att med tillfredsställelse konstatera, att utskottet, när det gäller detta allmänna ståndpunktstagande, *utan meningsskäljaktighet* har anslutit sig till den uppfattning som kommit till synes genom propositionens framläggande. Men ett lagförslag av den beskaffenhet, som kammaren nu går att ta ställning till, är enligt mitt förmenande av en så uppseendeväckande art, att det torde vara berättigat att jag med några ord berör det händelseförlopp som har föregått lagförslaget framläggande.

Polislönerna i vårt land ha hittills varit mycket oenhetliga. Varje stad, köping eller polisdistrikt på landet bestämmer var för sig den lön som skall utgå till polismännen. Svenska polisförbundet har alltså haft att vid sina löneförhandlingar överlägga med representanter för varje polisdistrikt för sig. Nu har polisförbundet i våras för första gången lyckats att få till stånd något som jag skulle tro är ett gammalt önskemål från dess sida, nämligen *centrala* förhandlingar angående den lönepolitik, som från kommunernas sida skall föras gentemot polispersonalen. Svenska polisförbundet har således i år fått till stånd centrala förhandlingar med Svenska stadsförbundet. Dessa förhandlingar äro icke löneförhandlingar i vedertagen bemärkelse såsom vi äro vana vid att uppfatta detta uttrycks innebörd på arbetsmarknaden. Förhandlingarna föras i detta fall icke mellan två avtalsslutande parter, utan röra innehållet i den rekommendation, som det är meningen att Svenska stadsförbundet skall utfärda till de kommuner, som äro anslutna till förbundet, angående den lönepolitik som stadsförbundet rekommenderar de olika kommunerna att föra. Sedan ankommer det på de olika kommunala representationerna att fullt självständigt fatta sina beslut i dessa frågor.

Det har alltså i år kommit till stånd direkta förhandlingar mellan Svenska polisförbundet och Svenska stadsförbundet. Dessa förhandlingar strandade under maj månad. Polisförbundet varslade då om blockad för nyanställning av personal vid polisväsendet i de städer och köpingar som äro anslutna till stadsförbundet. I det läget ansåg jag att regeringen borde ingripa, varför landshövding Lidén tillkallades att såsom opartisk ordförande leda fortsatta förhandlingar i lönekonflikten. Genom välvilligt tillmötesgående från Svenska polisförbundets sida uppsköt förbundet, sedan landshövding Lidén tillkallats, på min begäran tidpunkten för blockadens ikraftträdande. Inför landshövding Lidén fördes därefter förhandlingar i två omgångar, nämligen den 22 och 23 maj samt den 3 juni i år. Även dessa förhandlingar strandade. Man kunde inte komma till någon uppgörelse, och den av mig förut omtalade blockaden trädde så i kraft.

Ungefär samtidigt vidtog Svenska polisförbundet en annan åtgärd. För att erhålla ett ytterligare påtryckningsmedel vid förhandlingarna igångsatte polisförbundet en omfattande insamling av fullmakter från sina medlemmar.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Dessa fullmakter avsågo rättighet för Svenska polisförbundet att uppsäga vederbörande befattningshavare från deras anställningar ute i kommunerna. Det visade sig att denna aktion var mycket framgångsrik. Fullmakter inkommo, har det uppgivits för mig, från så gott som 100 procent av de anslutna polis-männen. Vi stodo då inför det läget att vi måste säga oss, att om dessa fullmakter skulle komma att begagnas, skulle det innebära, att när polispersonalen efter uppsägningstidens utgång kunde lämna sina anställningar, den normala polisverksamheten på dessa orter skulle fullkomligt paralyseras med alla de obehag, risker och svårigheter för medborgarna i gemen som detta skulle medföra.

Inom socialdepartementet påbörjades därför redan den 11 juni i år förberedelser för att med en lagstiftning kunna möta det läge, som sålunda hotade att uppkomma. Den 14 juni, eller samma dag som överståthållarämbetet hade sin i pressen omtalade konferens beträffande stockholmspolisens förhållanden, meddelade jag under hand Svenska polisförbundet, att ett sådant arbete hade påbörjats. Jag gjorde detta för att Svenska polisförbundet icke skulle sväva i ovisshet om den uppfattning som vi hade i socialdepartementet.

Jag ansåg det emellertid utomordentligt viktigt, att alla möjligheter att åstadkomma en frivillig uppgörelse skulle tillvaratagas innan överhuvud taget en sådan lagstiftning som denna framlades. Därför vände jag mig till landshövding Lidén och hemställde till honom, att han omedelbart efter midsommar skulle kalla parterna till nya förhandlingar. Riksdagssessionen led, såsom kammarens ledamöter äro väl medvetna om, mot sitt slut. Vi konstaterade, att om ett sådant lagförslag som detta skulle kunna läggas fram utan att det skulle innebära en förlängning av riksdagsperioden, skulle lagrådsremissen behöva äga rum fredagen den 27 juni. Min avsikt var alltså, att ytterligare ett medlingsförsök skulle göras i förhoppning om att parterna skulle komma till en uppgörelse innan förslaget remitterades till lagrådet.

Det visade sig emellertid att Svenska stadsförbundet inte kunde uppta förhandlingar omedelbart efter midsommar, utan att den tidigaste dag, då förhandlingar kunde äga rum, var den 2 juli. Jag försökte genom hänvändelser till parterna sondera uppfattningen hur man såg på konfliktläget. Det visade sig att man på ömse sidor intog en mycket fast hållning till den rådande konflikten. Jag mottog t. ex. från Svenska polisförbundet en den 25 juni 1947 daterad skrivelse, vari anfördes bland annat följande: »Vi vill heller inte fördölja att stämningen ute bland landets polismän är mycket irriterad och att medlemmarna i förbundet sända in fullmakter att säga upp sina platser i sådan utsträckning att förbundsstyrelsen säkerligen före 1 juli har uppsägningsfullmakter i sin hand från praktiskt taget samtliga landets polismän. Utgången av förhandlingarna, som återupptagas den 2 juli, kommer att bli avgörande för huruvida de skola användas eller inte.» I det läget ansåg regeringen, att man inte kunde uppskjuta denna lagstiftningsfråga, varför förslaget remitterades till lagrådet den 27 juni.

Förhandlingarna togos upp på nytt, som jag förut nämnde, den 2 juli och pågingo från denna dag fram till natten mellan den 4 och 5 juli. Landshövding Lidén rapporterade, när förhandlingarna ledo mot sitt slut, att någon möjlighet till uppgörelse inte heller nu syntes föreligga. Hans mening var därför att även denna gång förklara förhandlingarna strandade. För att inte någon förlikningsmöjlighet skulle försittas hemställde jag då under hand till landshövding Lidén, att han inte skulle förklara förhandlingarna strandade utan framlägga ett medlingsförslag, även om han själv bedömde möjligheterna att få det accepterat av båda parterna såsom skäligen ringa. Så skedde också. Ett medlingsförslag framlades och godtogs av Svenska stadsförbundet men förkastades av Svenska

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.) polisförbundet. Därefter gjorde landshövding Lidén ett nytt försök — »ett nytt ryck», som han själv sade — för att ena parterna. Även detta försök misslyckades, och så avbrötes förhandlingarna för denna gång.

Jag har, herr talman, tagit tiden i anspråk med att lämna en så utförlig redogörelse för förhandlingarnas gång för att icke någon av kammarens ledamöter skall ha den uppfattningen, att vi inte från regeringens sida ha gjort allt vad som skäligen kan begäras för att söka få till stånd en lösning av denna tviste-fråga på frivillighetens väg.

Utskottet uttalar i motiveringen till sitt utlåtande, att inga möjligheter skola lämnas oförsökta att förlika parterna innan en lagstiftning av denna karaktär sättes i kraft. Av vad jag hittills sagt framgår, att denna utskottets uppfattning till fullo överensstämmer med min egen mening. Vi ha således från regeringens sida betraktat det som fullkomligt självklart, att om tid och rådrum ges fortsatta förliknings- och medlingsförsök skola göras. Ingenting skall i den vägen lämnas oförsökt. Jag har alltså från mina utgångspunkter inga erinringar mot det uttalande, som utskottet har gjort på denna punkt.

Jag skall, herr talman, kanske även nämna ett par ord om vad den föreliggande tvisten egentligen gäller, och vilka lönelägen som det är fråga om. Jag betonar att jag gör detta utan att jag på något sätt tar någon ställning till eller verkställer något bedömande av de ståndpunkter som parterna intaga.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att vi ha *en* poliskår här i landet, vars löner bestämmas av riksdagen, nämligen den statliga poliskåren i Boden. Ordningkonstaplarna i denna kår äro placerade i den gamla löneklassen A 10, vilket enligt det lönereglemente som gäller från och med den 1 juli i år motsvaras av den nya lönegraden Ca 14. Svenska polisförbundet började sina förhandlingar med att begära, att ordningkonstaplarna generellt — jag bortser nu från Stockholm och trakten däromkring — skulle placeras i Ca 17. Svenska stadsförbundet bjöd efter vissa förhandlingar Ca 14 som generell lönegrads-placering för ordningspolismän i städer och köpingar, anslutna till förbundet, d. v. s. samma lön som utgår till den statliga poliskåren i Boden. Svenska stadsförbundet erbjuder därutöver *full* beklädnadsersättning med 400 kronor om året, under det att poliskåren i Boden bara har halv beklädnadsersättning.

Det förlikningsförslag, som jag förut omnämnt, innehöll i stort sett, att löneläget för ordningkonstaplar i överensstämmelse med Svenska stadsförbundets förslag skulle bli Ca 14, men att beklädnadsersättningen skulle höjas från 400 till 450 kronor. Inom Solna och Djursholm, som gränsa till Stockholm, skulle poliskonstaplarna uppflyttas ytterligare en lönegrad och således erhålla lön motsvarande Ca 15, under det att Stockholms stad med hänsyn till redan pågående och förestående förhandlingar tills vidare skulle lämnas utanför.

Det växlande löneläge, som hittills har rått för städernas och köpingarnas polismän, har gjort det för mig praktiskt taget omöjligt att bilda mig en uppfattning om vad detta medlingsförslag skulle betyda i kronor räknat. Jag har därför under den senaste veckan via länsstyrelserna begärt in vissa uppgifter från de olika polismyndigheterna i landet om vad polismännen på ifrågavarande orter nu ha i lön och vad lönen skulle ha blivit, om det av förlikningsmannen framlagda förslaget hade antagits. För den händelse det kan intressera några av kammarens ledamöter skall jag nämna några siffror ur denna utredning. Det kan naturligtvis bara bli några få siffror, men jag har handlingen här och de av kammarens ledamöter, som äro intresserade härav, kunna få ta del av sammanställningen.

I Södertälje är den nuvarande begynnelselönen för ordningkonstapel 5 390 kronor. Enligt medlingsförslaget skulle begynnelselönen för ordningkonstapel där öka med 1 425 kronor och slutlönen med 993 kronor, vartill skulle komma

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
förbättrad beklädnadsersättning i förhållande till vad nu utgår med 110 kronor om året. I Eskilstuna skulle begynnelselönen höjas med 1 530 kronor och slutlönen med 1 195 kronor, plus förbättrad beklädnadsersättning med 150 kronor om året. I Norrköping skulle begynnelselönen förbättras med 1 293 kronor och slutlönen med 925 kronor. I Linköping skulle begynnelselönen höjas med 1 732 kronor och slutlönen med 1 450 kronor. I Jönköping skulle förbättringen av begynnelselönen uppgå till 1 745 kronor och av slutlönen till 1 569 kronor.

Jag skulle kunna fortsätta med att räkna upp en hel rad städer, där polis-männens lön skulle höjas med liknande belopp. Det är emellertid uppenbart, att om man i en situation, där man tidigare haft ett skiftande löneläge, går in för att få till stånd en enhetlig löneskala, bli ju inte löneförbättringarna till sina belopp enhetliga över hela landet, utan summorna bli synnerligen växlande. I Göteborg t. ex. skulle medlingsförslaget bara innebära en förbättring av begynnelselönen med 628 kronor om året och av slutlönen med 272 kronor om året. I Skanör och Falsterbo däremot, där den största förbättringen skulle erhållas, skulle begynnelselönen öka med inte mindre än 2 975 kronor om året och slutlönen med 3 030 kronor.

Det har i riksdagen väckts en del motioner i den föreliggande frågan, vari bl. a. framhållits, att det framlagda lagförslaget skulle innebära ett ovanligt och allvarligt ingrepp mot fackföreningsrörelsen. Det har sagts, att man genom den föreslagna lagen i den fackliga avtalsstriden införde ett moment, som hittills varit främmande för svenska förhållanden. Jag vill med hänsyn till dessa ytt-randen i de väckta motionerna understryka, att det här icke är fråga om ett vanligt partsförhållande på den allmänna arbetsmarknaden. Polismännen intaga nämligen tjänstemannaställning. De ha sina anställningsförhållanden reglerade genom författningar, polislagen o. s. v., som äro utfärdade av Kungl. Maj:t och riksdagen. Polismännen äro i dessa författningar tillförsäkrade oavsättlighet. En ordinarie polisman kan inte avsättas från sin befattning annat än efter begänget tjänstefel och efter beslut av domstol eller det administrativa domsorganet för polisen, poliskollegium. Polismännens löner bestämmas visserligen inte av staten, men i polislagen åläggas länsstyrelserna att vaka över att polislönerna icke äro oskäligt låga. Länsstyrelserna kunna ingripa mot en kommun, som betalar en alltför låg lön, och ge kommunen i fråga föreläggande att höja lönen. Den tjänstemannaställning, som polismännen ha, är alltså mycket kraftigt kringgärdad. Jag har den uppfattningen, att polismännen på grund av sina anställningsförhållanden närmare äro att jämföra med statstjänstemän än med vanliga kommunala tjänstemän.

Det torde vara uppenbart för alla, att en statens tjänsteman med tjänstemannaansvar och inplacerad i de statliga löneskalorna icke har strejkrätt. Detta är icke en ny uppfattning. Jag kan nämna, att redan år 1934 vid tillsättandet av de sakkunniga för utredningen rörande folkförsörjning och arbetsfred förklarade dåvarande statsminister Per Albin Hansson i en diktamen till statsrådsprotokollet följande: »På vissa områden ha staten och kommunerna ordnat personalens anställningsförhållanden enligt andra grundsatser än de för enskilda företag vanliga. Där tjänstemannaställning tillkommer de anställda äro arbetsinställelser förbjudna.» Jag har i propositionen givit uttryck åt den uppfattningen, att skulle en arbetsinställelse företas av en grupp statstjänstemän, så skulle säkerligen Kungl. Maj:t helt enkelt vägra vederbörande avsked, om svårigheter för statsdriftens upprätthållande eljest skulle uppkomma. Jag vill således här inför kammaren med kraft understryka den uppfattningen, att den omständigheten att ett ingripande — jag hoppas att vi skola slippa det — eventuellt kan behöva göras med stöd av den lag, som riksdagen nu behandlar, i och för

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
sig icke kan anses innebära något prejudikat för den allmänna arbetsmarknadens parter.

Ett sådant ingripande, som det här gäller, kan ske på olika sätt. Man kan göra en tvångsförlängning av anställningsavtalen, vilket skulle bli resultatet om Kungl. Maj:t vägrade statstjänstemän rätt till avsked, om de begärde det. Jag har tyckt detta vara en ganska osympatisk åtgärd, emedan den i detta fall skulle vända sig enbart mot polismännen. Vi ha eftersträvat att få till stånd en lösning, som dels skulle innebära ett så litet prejudicerande moment som möjligt för framtiden på andra områden och dels verka så rättvist som möjligt och som vände sig mot båda parterna i en konflikt. Därför ha vi valt utvägen att kunna ålägga polismännen tjänsteplikt men att samtidigt kunna ålägga kommunerna att till polismännen utbetala löner, som sedda ur statens synpunkt äro skäligena.

I några motioner har framförts tanken på obligatorisk skiljedom. Tanken är avvisad av utskottet, och då jag på denna punkt till fullo instämmer med vad utskottet sagt, kan jag fatta mig mycket kort. Jag vill bara peka på ett par saker.

Jag vill erinra om att det är mycket svårt att avkunna en sådan skiljedom beträffande en rekommendation, som en central organisation på den ena sidan i en avtalstvist skall utfärda till sina, om jag så får säga, underlydande organ. En skiljedom här kan inte bli annat än ett utlåtande från skiljenämnden om det löneläge, som bör råda, men domen kan *inte* på detta område få en förpliktande karaktär. Om man kompletterade lagen med en bestämmelse om att skiljedomen skall ha förpliktande karaktär, skulle detta faktiskt innebära, att man i lagtexten ålade till exempel alla våra stadsfullmäktigeförsamlingar att fatta beslut just av den innebörden, som skiljenämnden har föreslagit. Detta har för mig framstått som ett mycket allvarligt ingrepp i den kommunala självbestämmanderätt, som jag tror att vi alla äro ense om att värna så långt detta är möjligt.

I en till utskottsutlåtandet fogad reservation, som är undertecknad av ett icke ringa antal av andra lagutskottets ledamöter, har framkastats den tanken, att i lagtexten skulle inarbetas vissa föreskrifter om ett medlingsförfarande. Reservanterna ha tänkt sig, att om uppgörelse i en sådan här konflikt inte kunde nås, skulle tvisten hänskjutas till en för riket gemensam lönenämnd för polisväsendet, och denna lönenämnd skulle, sedan den hört parterna, framlägga ett medlingsförslag. Om parterna inte godkände detta medlingsförslag, och genom därav föranledda åtgärder av det ena eller andra slaget brist på polismän skulle uppkomma, då först skulle Kungl. Maj:t äga rätt att förordna om tjänsteplikt på sätt som föreslås i propositionen. Men enligt reservationen skulle Kungl. Maj:t då inte få bestämma lönen, utan lönen för den tjänstepliktiga personalen skulle bestämmas av den för polisväsendet centrala lönenämnden.

Jag måste säga kammarens ledamöter, att när jag läste denna reservation kunde jag inte undgå att få den bestämda uppfattningen, att om det är *någon* lösning av denna tvistefråga, som verkligen skulle komma att innebära allvarliga prejudicerande tendenser både för parterna på den allmänna arbetsmarknaden och för statstjänstemännen och andra grupper med tjänstemannansvar, så är det just den lösning, som reservanterna här förordat. Jag kan alltså inte komma ifrån uppfattningen, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om riksdagen här ginge med på det förslag, som reservanterna framfört. Ett bifall till vad reservanterna här föreslå skulle faktiskt innebära, att vi för första gången i vårt land för att lösa en föreliggande intressetvist skulle kon-

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
struera ett förlikningsorgan, men konstruera detta förlikningsorgan på ett sådant sätt, att det samtidigt är en obligatorisk skiljedomstol.

Vi måste komma ihåg, att ett förlikningsorgan och en skiljedomstol arbeta efter något olika metoder. Ett förlikningsorgan skall ha till uppgift att åstadkomma *förlikning* i en tvist — vilken förlikning som helst, varom det är möjligt att mellan parterna nå samförstånd — under det att en skiljedomstol skall avkunna ett utslag, som *domarna själva* inför sin egen uppfattning anse utgöra ett ur allmänna synpunkter skäligt domslut.

Tror någon, att denna centrala lönenämnd för polisväsendet, när den i en konflikt arbetade som förlikningsorgan, skulle kunna arbeta oberoende av tanken på att den i ett senare skede av samma konflikt skulle etablera sig som skiljedomstol och bestämma lönerna? Redan när nämnden arbetade som förlikningsorgan, skulle den, tror jag, ha känslan av att arbeta som en skiljedomstol. Det skulle, enligt min uppfattning, kunna leda till en snedvridning av hela förlikningsförfarandet.

Reservanternas förslag innebär med andra ord inte någonting annat än en obligatorisk skiljedom plus hot om tjänsteplikt. Den obligatoriska skiljedomen är någonting, som parterna på den allmänna arbetsmarknaden i det längsta söka undvika. Enligt min mening är det ett intresse att söka undvika en sådan obligatorisk skiljedom även på detta område.

Sedan är det en sak till, som jag skulle vilja säga beträffande reservationen. När vi stifta en sådan här lag, måste vi hela tiden ha i tankarna, att vi på något lämpligt sätt skola kunna ta oss ur det läge, som genom lagens tillblivelse skapats. Vi skola alltså kunna återgå till normala förhållanden. För den händelse riksdagen nu beslutar inrättandet av en central lönenämnd för polisväsendet med befogenhet som en skiljedomstol, föreligga enligt min mening tämligen stora risker för att detta organ kommer att bli permanent. Ty det skulle mycket väl kunna hända, att vid varje löneförhandling i framtiden en sådan här lönenämnd finge tillgripas.

Sedan är det beträffande reservationen ytterligare en sak, som jag skulle vilja göra kammarens ledamöter uppmärksamma på. Jag har tidigare i dag sagt, att polismännen enligt min uppfattning äro mera jämförbara med statstjänstemän än med vanliga kommunaltjänstemän. Om riksdagen enligt reservanternas förslag beslutar om ett skiljedomsförfarande, skulle den sålunda antagna lagen säkerligen komma att åberopas, om vi någon gång i framtiden beträffande någon grupp av statstjänstemän skulle nödgas ta ställning till en liknande konflikt som den förevarande. I en konflikt beträffande statstjänstemän skulle väl riksdagen inte ett ögonblick fundera på att låta lönefrågan avgöras av en skiljenämnd med åsidosättande av riksdagens befogenheter att bestämma statstjänstemännens löner.

Jag tror alltså, att propositionens förslag, hur otrevligt det än är — jag tycker själv att det är ett mycket otrevligt förslag — dock har den minst prejudicerande betydelsen. Om vi följa propositionen, kunna vi komma ur ett sådant här läge, antingen genom att polisväsendet förstätligas — då bli polismännen vanliga statstjänstemän — eller också genom att riksdagen och Kungl. Maj:t med bevarande av poliskårernas ställning såsom kommunala organ fastställa ett statligt lönelemente att lända till efterrättelse vid polismännens avlöning, det vill säga en anordning, som påminner om den, som nu gäller för våra folkskollärare. Ett bifall till propositionens förslag skulle alltså endast betyda, att vi provisoriskt vidtog en åtgärd, som sedermera på ett eller annat sätt skulle kunna överföras till att bli ett normalt förhållande. Att Kungl. Maj:t får bestämma polismännens löner innebär i stort sett ingenting annat

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

än en utvidgning av den skyldighet, som redan nu åvilar länsstyrelserna, att se till att polismännen äro tillräckligt avlönade.

Jag har, herr talman, velat lämna kammaren denna redogörelse för min uppfattning i denna fråga. Jag vill återigen understryka, att det varit med ganska stort obehag, som jag lagt fram detta lagförslag. Men om kammaren följer propositionen, tror jag, att kammaren kommer att fatta ett beslut, som är av den minst prejudicerande karaktären.

Utskottet föreslår en viss ändring av straffsatserna, och andra ändringar i detta hänseende föreslås i ett par av de reservationer, som äro fogade till utlåtandet. Jag vill sluta med att säga, att jag i det här sammanhanget är bra litet intresserad av straffsatserna. Ty jag betvivlar inte ett ögonblick, därest riksdagen nu antager denna lag och läget skulle så utvecklas, att lagen även finge sättas i kraft, att det alldeles övervägande antalet av våra polismän lojalt skulle böja sig under riksdagens beslut.

Herr Linder: Herr talman! Jag har kommit att intaga en viss särställning i denna fråga. Jag har nämligen inte kunnat få ur mitt huvud, att detta spörsmål i grund och botten är en arbetsmarknadsfråga. Jag erkänner gärna, att jag med denna uppfattning kommit i närheten av ett yrkande om avslag på den kungliga propositionen. Jag har emellertid inte velat framställa ett sådant yrkande, och jag skulle heller inte för den delen förmått att åstadkomma någon anstormning mot det kungl. förslaget. — Jag har emellertid i utskottet avgivit en blank reservation, då jag inte kunnat ansluta mig till någon av de uppfattningar, som där gjorde sig gällande, hur skiftande de än ha varit.

Ursprungligen hade jag tänkt mig att låta det hela vara som det var, det vill säga att rösta för lagförslaget men yrka på, att det i motiveringen skulle inskrivas, att myndigheterna inte skulle vara *njugga* mot polismännen. Jag trodde verkligen, att om man på detta sätt läte kommunerna få en vink om, att det här uteslutande gällde en lönefråga, så skulle man möjligen ha kunnat få lagen i hamn, samtidigt som polismännen skulle ha fått sina löne- och anställningsvillkor ordnade till sin förmån. Under tiden skulle då också en översyn av polisväsendet ha kunnat äga rum. På så sätt skulle man i all tysthet ha kunnat begrava hela detta osympatiska lagförslag. — Det lyckades mig emellertid inte att i utskottet vinna gehör för denna linje, utan där ville man ovillkorligen göra denna sak till en lagfråga och inte till en lönefråga.

Ju mer jag har sett på denna fråga såsom en arbetsmarknadsuppgift, desto mer har jag funnit förhandlingsvägen vara den enda riktiga. Förhandlingar kunna ju föras med växlande framgång, ibland lyckas de och ibland misslyckas de. Men man får ta det onda med det goda. Men aldrig har jag hört talas om att man i ett sådant läge som det föreliggande tillgripit en tjänstepliktslag. Det betyder ju, att staten engagerar sig i tvisten. Alla förhandlingar upphöra, och den part, som inte har statens stöd, klubbas ned; all diskussion är avklippt.

Tjänstepliktslagen är ju för övrigt avsedd att tillämpas under krig eller av krig föranledda förhållanden, men den är inte alls avsedd att tillgripas medan samhället lever i fred. Jag tycker därför för min del, att det är högst olämpligt, att man nu velat tillgripa tjänstepliktslagen. Det måste vara högst kränkande för den medborgargrupp, som det här gäller, att få slungad mot sig en tjänstepliktslag.

Jag måste verkligen fråga herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: när har det förekommit, att de krafter i samhället, som det här är fråga om, ha varit övermäktiga samhällsordningen? Det förmodar herr stats-

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
rådet att de kunna komma att bli, om de nu eventuellt skulle revoltera. Men när, frågar jag, har det skett? Polismännen ha absolut inte någon gång gått till anfall mot Kungl. Maj:t och den bestående samhällsordningen, utan de ha lojalt rättat sig efter vad som varit deras lott. Det enda, som har skett, är ju att de ha inlämnat sina uppsägningar. Men de måste väl i all rimlighetens namn göra något för att hävda sin rätt. Herr statsrådet är väl i alla fall så insatt i avtalsförhållanden, att herr statsrådet förstår, att polismännen i detta läge ansågo sig böra göra någonting för att hävda sin rätt. De ha ju inte gripit till vapen. Man måste väl i alla fall medge, att de ha rätt att säga upp sina platser för att söka genomdriva sin vilja. Det är åtminstone min uppfattning.

Jag uppfattade herr statsrådets anförande så, att det var med stort obehag, som han framlagt detta lagförslag. Jag kan inte förstå annat än att även utskottet är mycket oroligt för, att lagen skall behöva tillämpas, och jag säger ingenting om det. Det framgår klart av hela motiveringen. Utskottet prövar den ena utvägen efter den andra men finner, att den inte kan användas. Till slut stannar utskottet för att förorda ett medlingsförfarande i tvisten, således icke en skiljedom. Utskottet tillägger, att alla möjligheter till samförstånd måste utnyttjas.

Tillåt mig då, herr talman, att fråga: vad innebär i själva verket det föreslagna medlingsförfarandet? Ja, det är ingenting annat än en förhandling om de tvistefrågor, som kunna föreligga. Utskottet föreslår således i grund och botten ett förhandlingsförfarande. *Men* detta skiljer sig oändligt från de vanliga formerna för förhandlingar, nämligen därigenom att man i bakgrunden hela tiden har lagen om tjänsteplikt. Om polismännen inte godta vad myndigheterna föreslå vid förhandlingarna, så träder tjänstepliktslagen helt enkelt i kraft. Om de anställda vägra att infinna sig till förhandlingar eller att godta det uppgjorda löneförslaget, sättes tjänstepliktslagen i tillämpning, och då kan det, herr statsråd, inte bli några ytterligare diskussioner.

Herr statsrådet yttrade vidare, att man borde följa denna väg för att lättare kunna återgå till »normala förhållanden». Vad vill det säga? Normala förhållanden får man till stånd först när det finns två likställda parter vid medlings- eller förhandlingsbordet.

Utskottet kommer till slut med en försäkran, som jag tycker är helt enkelt barnslig. Utskottet säger nämligen, att vi aldrig mer skola tillämpa detta förfarande. Det skall, betonar man, aldrig bli prejudicerande i vilken situation vi än kunna komma. Ja, sådant är lätt att säga och sådant kan man locka med, men vad vet utskottet om den saken? Det kan nog uppstå situationer, i vilka man skulle önska sig ha en tjänstepliktslag att tillämpa. Det vore mycket bekvämt, men sådant sker inte i vårt nuvarande samhälle.

Jag måste vidare, herr talman, bestämt opponera mig mot ett uttryck, som först använts av herr statsrådet och sedan också av utskottet, nämligen att den allmänna ordningen inte skulle kunna upprätthållas och att de enskilda medborgarnas säkerhet till liv och egendom skulle kunna råka i fara, därest poliserna fullföljde sin löneaktion och tillgrepo strejk. Detta är ingenting annat än ett försök att skrämma riksdagen och allmänheten för att få dem att råka i panik, så att riksdagen i en hastig vändning skulle antaga det föreliggande osympatiska lagförslaget. Jag tror för min del, att detta tal om en allmän polisstrejk är överdrivet. Såvitt jag har mig bekant, ha polismännen alltid lojalt fullgjort sina skyldigheter. De skulle säkerligen inte ett ögonblick ifrågasätta att uppträda på ett sådant sätt, att skojare och bovar skulle få fritt husera i vårt samhälle, även om polismännen efter en löneaktion gått i strejk.

I lagförslaget föreslås även fängelse och dagsböter för dem, som bryta mot lagen — fängelse i första rummet. Jag säger rent ut att jag inte vill vara

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
med om att införa fängelsestraff för ordningsmaktens män. Vilken auktoritet skulle vår ordningsmakt få, om man ute i samhällena visste, att den eller den polismannen hade suttit inne, emedan han inte följt de här bestämmelserna.

Skulle det visa sig vara kanske till och med ganska många polismän, som säga upp sina platser, så må väl det ske. Då yppar det ju sig en möjlighet för kommunerna att utan större besvär bli av med polismän, som kanske alltid visat sig missnöjda. Man har då inget besvär av dem vidare. Det finns säkerligen många kloka och besinningsfulla polismän i detta land, som starkt reagera mot att de skola bli behandlade på det sätt, som här föreslås.

Statsrådet försökte få skrattarna på sin sida genom att nämna, att polis-
männen i Skanör med Falsterbo skulle få en löneökning på 2 900 kronor. Men läget måste väl anses vara att länsstyrelsen därefter hittills ansett, att det varit tillräckligt med den lilla lön, som utgått till polispersonalen i Skanör med Falsterbo. De ha väl resonerat ungefär på samma sätt som man gjorde i Hedemora, där man ju sade, att då poliskonstapeln »inte gör någonting annat än står och rapar i gathörnen», så räcker det med den lön, som han redan har. Men så får man inte resonera i denna sak. Även polismännen i Skanör med Falsterbo ha kanske familjer, och de behöva äta, klä sig och bo under lika hyggliga förhållanden som folk i allmänhet.

Med vad jag här anfört har jag, herr talman, förklarat min blanka reservation.

Herr Löfvander: Herr talman! Då jag har mitt namn bland en grupp reser-
vanter till detta utskottsutlåtande, ber jag att här med några ord få för-
klara min inställning.

Anledningen till att det lagförslag, som vi nu gå att besluta om, fram-
lagts för riksdagen är, såsom vi hört av statsrådet Mossberg, en avtalstvist
mellan Svenska stadsförbundet och Svenska polisförbundet. Jag delar till fullo
herr Linders uppfattning, att denna avtalsfråga borde lösas av parterna själ-
va. Om det föreliggande förslaget skulle upphöjas till lag, skulle det inne-
bära ett djupt ingripande i de respektive organisationernas fria handlingsrätt.

Statsrådet Mossberg betecknade också det föreliggande lagförslaget såsom en
uppeendeväckande åtgärd. Jag ger honom alldeles rätt däri. Det är till sy-
nes inte så stor skillnad mellan utskottsmajoritetens förslag och reser-
vanternas. Reservanterna anse, att innan man tillgriper en så drastisk åtgärd som
arbetsplikt för polismän, böra alla ansträngningar göras för att få tvisten ur
världen. Vi mena, att en statlig medlingsnämnd skulle kunna uträtta åtskil-
ligt i detta avseende. Det har ju, som statsrådet här redogjort för, också på-
gått förhandlingar under ordförandeskap av landshövding Lidén. Vi reser-
vanter tänka oss att om de av landshövding Lidén ledda förhandlingarna inte
ge något resultat, så skall, innan regeringen tillgriper denna lag, en förlik-
ningsnämnd tillsättas. Denna förlikningsnämnd bör enligt reservanterna vara
sammansatt av fem ledamöter, av vilka tre skola utses av Kungl. Maj:t.
därav ordföranden, en av polisförbundet och en av vardera stadsförbundet och
Svenska landskommunernas förbund; dessa tvenne sistnämnda att tjänstgöra,
om tvist gäller städer av stadsförbundets ledamot och om tvist gäller lands-
bygdssamhälle den av landskommunernas förbund utsedde ledamoten. Vi
kunna väl vara överens om att ett medlingsförslag av en sådan medlingskom-
mission skall av parterna respekteras mera än ett förslag framlagt av en en-
skild förlikningsman. Vid de flesta arbetsavtalstvister använder man ju me-
toden att regeringen, då en enskild förlikningsman inte kan komma till något
resultat, tillsätter en medlingskommission. Jag tycker inte att man här skall
göra det märkvärdigare än det är. Utskottet uttalar ju precis samma mening.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Det är bara den skillnaden, att utskottets rekommendation att i första hand anlita en medlingskommission inte, såsom reservanterna önska, kommit till uttryck i lagtexten, utan endast skrivits in i motiveringen.

Jag tror inte man tänkt sig riktigt för, när man beslutat om denna lagstiftning. Den måste med nödvändighet åstadkomma irritation mellan parterna, och såsom en part räknar jag i detta fall även hela den svenska befolkningen. Vi kunna väl inte tänka oss att få ett gott arbete utfört av en kår, som man tvingar till detta arbete.

Inrikesministern kritiserade reservanternas förslag, att denna lönenämnd, såsom vi kalla den, även skulle bestämma lönerna i händelse man skulle tillgripa en tvångslag. Jag vill i detta sammanhang nämna att reservanterna inte motsatt sig att tvångsåtgärder vidtagas, om parterna inte kunna godtaga ett av nämnden framlagt medlingsförslag. Vidare mena vi att denna lönenämnds förslag, liksom om förhandlingarna lett till ett resultat, endast skulle avse att vara »en rådgivande taxa», om jag så får säga, för kommunerna, ty det är ju ännu kommunerna som bestämma lönerna.

Statsrådet Mossberg talade om reservanternas förslag såsom innefattande ett fullkomligt skiljedomsförfarande, men av vad jag nu sagt förstå herrarna att detta inte alls är avsikten med vårt förslag. Såsom både utskottet och vi reservanter säga, har tiden för utskottets behandling av denna fråga varit alltför knappt tillmätt för att vi skulle kunnat ta ställning till frågan om införandet av ett obligatoriskt skiljedomsförfarande, även om det vore det lämpligaste.

Det är även i en annan fråga som det råder skiljaktiga meningar, nämligen i fråga om straffbestämmelserna. Reservanterna vilja inte vara med om att införa fängelsestraff för poliserna. I detta avseende äro vi på samma linje som en annan grupp av reservanter. Det måste anses vara absurt att sätta ordningens upprätthållare i fängelse. Inom utskottet ställdes bland annat frågan: vem skall häkta poliserna?

Jag skall inte trötta kammaren längre — detta är en liten proposition och ett litet utskottsutlåtande, och jag förmodar att de som varit intresserade av denna fråga ha studerat propositionen och utskottsutlåtandet.

Jag vill sluta med att göra en sammanfattning av de synpunkter, som lagts på denna fråga dels från utskottsmajoritetens och dels från reservanternas sida.

Utskottet uttalar, att alla möjligheter till en lösning skola utnyttjas, innan man tillgriper ifrågavarande tvångslagstiftning. Detta måste väl innebära — och det förmodar jag att utskottets ordförande kommer att bestyrka, när han håller sitt anförande — ett medlingsförfarande genom en förlikningskommission. Reservanterna vilja ha inskrivet i lagen, att ett obligatoriskt skiljedomsförfarande skall äga rum, innan man tillgriper en så drastisk åtgärd som införandet av en tjänsteplikt innebär.

Vidare vilja reservanterna inte vara med om att införa fängelsestraff för polispersonalen. Utskottet har på denna punkt mildrat propositionens förslag. I propositionen nämnes nämligen fängelsestraffet först och dagsbotsstraffet i andra hand. Utskottet har kastat om ordningsföljden mellan de båda straffarterna, till vad nytta kan jag inte förstå. Bara ordet fängelse verkar på mig i detta sammanhang avskräckande.

Reservanterna ha vidare föreslagit, att lönenämndens förslag med avseende på löneförmånerna skall vara av allenast rådgivande art för kommunerna i polisdistrikten.

Jag skall, herr talman, för tillfället inte ta kammarens tid längre i anspråk utan ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Herr **Elofsson, Gustaf**: Herr talman! Jag förstår mycket väl att den som har ansvaret för rikets inre säkerhet vill ha sådana vapen i sin hand, att han har möjlighet att förebygga att inte samtliga anställda inom den svenska poliskåren lämna sina tjänster, men jag måste, herr talman, konstatera att allt vad tvångslagar heter är det mest osmakliga man kan tillgripa.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen för sex år sedan antog en tvångslag som rörde jordbruket. Jag uttalade den gången mitt ogillande, och jag måste, herr talman, även denna gång protestera mot införandet av dylika tvångslagar.

Jag har inte kunnat komma till någon annan uppfattning än att man från regeringens sida inte i tid ingripit, när det gäller denna fråga. Man har låtit parterna sinsemellan underhandla under en alltför lång tid. Om regeringen hade ingripit tidigare, skulle denna tvist möjligen ha varit ur världen och införandet av denna tvångslagstiftning inte varit nödvändigt, en lag som måste betraktas såsom en klasslag för en viss del av vårt svenska folk.

Det var med tacksamhet som jag noterade vad borgmästare Linder nyss anförde. Han uttalade också sitt ogillande av en dylik tvångslagstiftning, och jag hoppas att vi här i riksdagen inte i fortsättningen skola behöva vidtaga sådana åtgärder. Det är därför med glädje jag konstaterar att inte heller inom det socialdemokratiska partiet enighet råder om det berättigade i denna lagstiftning, såsom den gången, när man tog tvångslagen för jordbrukets vidkommande.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden längre. Jag har endast velat ge till känna min åsikt i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Löfvander m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Norling**: Herr talman! I motionen nr 524 i andra kammaren, under tecknad av herr Senander m. fl., yrka kommunisterna avslag på föreliggande proposition. Andra lagutskottet har emellertid behandlat propositionen och i huvudsak bifallit densamma.

Jag anser att detta lagförslag innebär ett mycket kraftigt ingrepp gentemot enskilda medborgare och att det inte överensstämmer med demokratisk uppfattning. Kommunisterna ha alltid vänt sig mot alla försök, som gå ut på att hindra löntagarna och deras rörelsefrihet i kampen för sina intressen. Man överför här en lagstiftning, som är motiverad av krig eller krigsfara, till normala förhållanden för att hindra fullföljandet av intressekampen mellan löntagare och arbetsgivare. Det hjälper inte att, såsom statsrådet Mossberg här gjorde, motivera införandet av denna lag med att den är avsedd att vara en fristående lag med engångskaraktär. Lagen blir under alla förhållanden en tvångslag, riktad mot en part, i detta fall poliskåren, som anser att den har berättigade krav att kämpa för. En dylik lagstiftning kan få oanade konsekvenser, när det gäller intressetvister mellan arbetsmarknadsparterna. Om arbetare eller tjänstemän, som anställts med ömsesidig uppsägningsrätt, anse att arbetslönen eller arbetsförhållandena äro sådana att de inte anse sig kunna stanna kvar i den befattning de ha, och de använda sin lagliga rätt att uppsäga sin anställning, verkar ju ett antagande av denna lag prejudicerande på så sätt, att en arbetsgivare, som anser att statens intressen eller allmänna gemensamma intressen skulle vara i fara, bör ha samma rätt som nu stadsförbundet att påkalla införandet av en tjänsteplikt. Jag anser att man på allt sätt bör motverka en dylik lagstiftning. Det har åtminstone inte hittills ingått i svenska rättsbegrepp, att man skall kriminalisera fackliga stridsåtgärder. Den föreslagna lagen utgör emellertid inte någonting annat än ett första steg i en sådan riktning. Om t. ex. personalen inom sjukvården

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
i en lönetvist inte ansåge sig kunna acceptera Svenska stadsförbundets erbjudanden, och därför, precis som polismännen nu ämna göra, begagnade sig av sin uppsägningsrätt för att på så sätt skaffa sig annan mera lönande systerställning, skulle stadsförbundet, med stöd av denna nya undantagslag, ha lika stor rätt att kräva införandet av en dylik lag för sjukvårdspersonalens del, då man ju kan säga att en sådan aktion från denna personals sida skulle få ännu mera ödesdigra följder än vad en aktion från polismännens sida skulle få.

Andra lagutskottet säger i sin motivering på s. 9 i utlåtandet: »Vidare vore en lagstiftning tänkbar, varigenom polismännen förvägrades rätt att uppsäga eller lämna sina tjänster. En sådan lösning skulle emellertid innebära, att polismännen tvunges att kvarstå i tjänst hos sina nuvarande arbetsgivare, och skulle sålunda utgöra ett ställningstagande till förmån för polisdistrikten såsom arbetsgivare i en konflikt.» Jag undrar, herr talman, om inte den föreliggande propositionen innebär precis detsamma. Man vill ju enligt utskottets förslag, att polismännen fortfarande skola stå kvar i tjänst. Det är ju endast det att staten dikterar lönerna. Jag kan inte finna att det tredje stycket på samma sida i utskottsutlåtandet innebär någon motivering för ett ståndpunktstagande till förmån för den kungl. propositionen. Skillnaden mellan en tvångsskiljedom och en lagstiftning om tjänsteplikt är så härfin, att man knappast kan tala om någon skillnad. Den ligger ju nämligen endast däri att det, om vi ha en tvångslag, är regeringen som bestämmer lönerna, medan vid ett skiljedomsförfarande lönen fastställs i skiljedomen.

Jag har svårt för att fatta att en riksdagsmajoritet, som är vald av svenska organiserade arbetare och tjänstemän, här i dag skall fatta ett beslut om att kriminalisera de fackliga stridsmetoderna och låta dem åtföljas av böter och frihetsstraff.

Ett godkännande av denna tjänstepliktslag kommer att innebära ett mycket hårt slag mot den fackliga rörelsen och dess fria och obundna rätt att bestämma formerna för den fackliga kampen. Man kan nämligen aldrig komma ifrån att lagen trots allt måste bli prejudicerande, ty går det att införa tjänsteplikt i ett fall, när man anser att förhållandena det kräva, går det också att göra det i ett annat fall. Jag tror att riksdagen, om den i dag fattar beslut om ett accepterande av den föreslagna tvångslagen, vid ett annat tillfälle icke kan motsätta sig införandet av en dylik lagstiftning på andra områden. Denna lagstiftning kommer att betraktas såsom en dolkstöt mot den fackligt organiserade rörelsen.

Vad beträffar det nu aktuella fallet rörande vår poliskår, anser jag i likhet med några av de föregående talarna, att farhågorna äro överdrivna. Ett antagande av denna tjänstepliktslag kommer säkerligen inte att underlätta utan i stället att med säkerhet försvåra lösandet av den konflikt som nu pågår mellan polisförbundet och stadsförbundet. Till detta kommer den prejudicerande verkan som detta lagförslag får för hela den fackliga rörelsen.

Jag ber, herr talman, med hänvisning till vad jag här anfört, att få yrka bifall till motionerna nr 524 och nr 526 i andra kammaren, vilka innefatta yrkanden om avslag på föreliggande proposition.

Om mot förmodan riksdagen skulle godkänna propositionens förslag och således inte skulle biträda avslagsyrkandet, komma vi från kommunistiskt håll att rösta på det minst onda i den kommande voteringen.

Herr **Hage**: Herr talman! Det finns ett gammalt känt ordspråk som säger, att det är svårt att lära gamla hundar sitta — det går lättare med valparna — och för min del är jag, när det gäller detta lagstiftningsområde, en sådan

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
där gammal hund, som har förfärligt svårt för att lära mig nya principer för lagstiftningen.

Jag har under fyrtio riksdagar vid många tillfällen, då motioner väckts om åstadkommande av lagar mot samhällsfarliga strejker, i andra lagutskottet och i kamrarna efter min förmåga kämpat mot införandet av dylika lagar, och jag har då handlat i full överensstämmelse med den åskådning, som man hyser i fråga om dessa ting, inom det parti jag tillhör och hos de fackligt organiserade arbetarna i landet.

Skulle jag då under min fyrtioförsta riksdag gå in för en lagstiftning, som innebär ett avståndstagande från allt det jag kämpat för under gångna år? Jag måste erkänna att jag har mycket svårt att göra det. Men trots detta återfinnes — såsom damerna och herrarna se — mitt namn under den reservation, till vilken här förut yrkats bifall. Anledningen därtill, är att jag har fullt klart för mig, att det är omöjligt att här få igenom ett rent avslagsyrkande på den föreliggande propositionen, i likhet med vad den kommunistiske talaren nyss yrkade. Jag förstår då mycket väl att även den, som har samma åskådning som jag i denna fråga, är tvungen att bita i det sura äpplet. Men då har jag ansett, att om man ändå skall bita i det sura äpplet, skall man om möjligt söka välja ett något mindre surt sådant än vad den kungl. propositionen kan sägas vara. Och det vågar jag påstå, att den reservation är, till vilken jag anslutit mig.

I denna reservation betonas mycket starkt, att en tjänsteplikt endast bör tillgripas i allra yttersta nödfall — helst icke alls. Utskottsreservanterna uttala alltså den bestämda förväntan, att en dylik tjänsteplikt aldrig skall behöva tillgripas, utan att man skall kunna nöja sig med ett förhandlingsförfarande av den art, som föreslagits i såväl utskottsmajoritetens yttrande, där det återfinnes i motiveringen, som i vår reservation, där det tagits in i lagtexten.

Nu vet jag mycket väl att man säger: vad skola vi göra, om det förhållandet inträffar, att poliserna gå i strejk, och det förövas inbrott, gangsterdåd eller mord, men det inte finns några polismän disponibla? Ja, en sådan situation kan naturligtvis inträffa. Under sådana förhållanden vilja även vi reservanter vara med om att såsom ett sista medel tillgripa en tjänsteplikt. Jag vill emellertid i detta sammanhang erinra om det gamla ordspråket, att hundar, som man driver till skogen, i allmänhet inte driva upp någon hare. Nu tror jag emellertid inte, att poliserna komma att gå i strejk, likaväl som jag inte tror, att jordbrukarna komma att tillgripa den syndikalistiska metoden att inte så till hösten. Men om de ändå skulle göra det, så tror jag att poliserna komma att följa den gamla goda fackföreningsseden att i dylika fall avdela en del av sina medlemmar till s. k. *skyddsarbete*. Och jag betraktar det då såsom ett skyddsarbete, att man tillser, att det finns poliser tillgängliga i sådana situationer som jag förut här omnämnt. Ty vilken ståndpunkt jag än har, vill jag dock ta avstånd från den uppfattningen att polisen, om det sker ett mord eller ett dråp eller ett rån, bara skall kunna säga, att det under strejken inga poliser finns och att man därför inte kan göra någonting åt saken. Alltså, om poliserna inte ens vilja gå med på att avdela en mindre styrka för dylika svåra situationer, kan man bli nödsakad att såsom en yttersta utväg tillgripa införandet av tjänsteplikt för polispersonalen.

Då det, herr talman, lär vara ett mycket stort antal ledamöter, som skola resa hem på middagen och som därför här gå och uppmana oss att tala så litet som möjligt, skall jag inskränka mig till att nu yrka bifall till den av herr Löfvander och mig m. fl. avgivna reservationen.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Innan jag slutar vill jag dock erinra herr statsrådet om, att såväl utskottet som reservanterna avvisat tanken på en tvångsmedling, och vidare vill jag, när herr statsrådet nu sagt att reservanternas linje, om den bifölles, skulle vara särskilt prejudicerande, framhålla, att vi i vår motivering direkt ut sagt, att beslutet *icke* skall vara prejudicerande.

Jag ber, herr talman, att från dessa utgångspunkter få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr 2).

Herr Norman: Herr talman! När jag hörde herr Hage nu och tidigare hade hört honom i utskottet, kom jag att tänka på den där mannen som begick självmord av fruktan för döden.

Det är sant, att vi inom utskottet ha varit eniga om vissa mycket väsentliga ting. Det har här understrukits, att det inte råder någon meningsskiljaktighet i fråga om att tvångsmedel måste finnas tillgängliga för att samhället skall kunna säkra fullgörandet av en betydelsefull samhällsfunktion, om man inte kan göra det utan dessa tvångsmedel.

Vi ha också varit eniga därom, att innan sådana tvångsmedel användas skall man försöka alla möjligheter, som kunna tänkas vara praktiska och lämpliga, för att få en frivillig överenskommelse till stånd. Skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt därvidlag är bara en skrivfråga. Utskottet skriver i motiveringen, att en förutsättning för att Kungl. Maj:t skall få använda den där fullmakten skall vara att vissa åtgärder dessförinnan skola ha vidtagits, medan reservanterna vilja ha den saken inskriven i lagen.

Just detta krav från reservanternas sida för emellertid fram till mycket väsentliga principiella motsättningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Herr inrikesministern har framhållit detta så klart, att jag inte behöver uppehålla mig länge vid den saken. Jag tror jag kan konstatera, att denna principiella skillnad ligger däri, att Kungl. Maj:ts lagförslag, sådant det är tillstyrkt av lagutskottets majoritet, innebär, att man skall få en laglig grund för åtgärder, avsedda för upprätthållandet av en viktig samhällsfunktion, medan reservanternas förslag går ut på en lagstiftning om tvångsbestämmelser rörande en lönetvist. I praktiken innebär detta reservanternas förslag, såsom här har påpekats, också att en tvångslösning verkligen skall tillgripas, alltså inte bara att man skall söka en lösning efter vissa bestämda linjer. Det ha reservanterna själva sagt i sin motivering, när de ha uttalat, att om en sådan medling, som de ha tänkt sig, inte skulle lyckas så skulle tjänstplikten komma att tillämpas, och inför den utsikten skulle parterna alldeles säkert komma att böja sig, så att något misslyckande av medlingen inte skulle behöva befaras.

Under hotet av det tvång, som kan komma att användas, skola alltså parterna gå med på en frivillig överenskommelse. Då ha vi ju i själva verket en tvångslösning; man är i varje fall klart inriktad på en dylik. Reservanterna säga med andra ord så här: »Nu bjuda vi er den här medicinen. Den smakar inte så bra, men tag den ändå frivilligt, ty annars bli ni tvångsmatade med den.»

Dessa principiella motsättningar mellan de två huvudförslagen äro tillräckliga, synes det mig, för att man skall kunna ta ståndpunkt. Men man kan också betrakta frågan ur praktiska synpunkter. När utskottet inte har reflekterat på att i lagen skriva in någonting om medling, så är anledningen till detta — utom hänsynen till de återverkningar i principiellt avseende, som ett sådant inskrivande skulle få — att vi ha ansett, att vi inte här böra draga upp några bestämda regler, som bli ganska stela och som måste följas under

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
alla förhållanden, och att Kungl. Maj:t i stället bör ha frihet att välja den mest lämpliga formen för att kunna utnyttja de olika möjligheter, som kunna stå till buds för påverkande av parterna så att en frivillig överenskommelse kan träffas. Reservanterna däremot vilja att den medling, som de förutsätta skola föregå ett tillämpande av tjänsteplikten, skall vara bunden genom de bestämmelser som de vilja ha införda i lagen.

Jag tror att det kan vara av ett visst intresse att söka bedöma det praktiska spørsmålet i det här fallet dels ur kommunalmannens synpunkt, dels ur befattningshavarens synpunkt och dels även ur riksdagsmannens synpunkt. Jag tror att jag har vissa möjligheter att se på det här spørsmålet från kommunalmannens synpunkt i egenskap av flerårig ordförande i stadsfullmäktige och mångårig ordförande i en kommunalfullmäktigeinstitution. Jag föreställer mig, att skulle jag syssla med kommunalpolitiken så som jag förut har gjort och bli ställd inför det här problemet, alltså att det förelåg en lönetvist mellan kommunen och poliskåren på platsen, så skulle jag till nöds kunna förorda en medling, men vad jag bestämt skulle säga ifrån, det vore, att i den medlingskommissionen skulle min beslutande församling utse någon av ledamöterna. Enligt reservanternas förslag skall Svenska stadsförbundet utse en representant i den lönenämnd, som enligt samma förslag skall bedöma ett spörsmål, i vilket de enskilda polisdistrikten ha full självbestämmanderätt inom lagens gränser. Skall det finnas en lönenämnd med skiljenämndskaraktär, så skall väl kommunen såsom direkt intresserad part få tillsätta någon av ledamöterna i denna nämnd, lika väl som den andra direkt intresserade parten, nämligen Svenska polisförbundet, som är en centralorganisation, enligt förslaget får göra det.

Jag skulle också kunna se det här problemet på följande sätt. Vilken ståndpunkt min kommun än kommer att intaga till skiljenämndens förslag kommer ju detta att bli fastställt. Har jag då kommit litet på kant med mina poliser så tycker jag det ligger ganska nära till hands att resonera som så: »De kunna gärna få den där tjänsteplikten! Kommunen kostar det ingenting, men den blir fri från ansvaret.» Jag skulle därför tro, att det vore risk för att de enskilda polisdistrikten i stor utsträckning skulle komma att vägra att acceptera lönenämndens förslag.

Jag tror att jag i viss mån kan resonera som befattningshavare också, ty jag har mycket aktivt deltagit i ett organisationsarbete, liknande polisernas. Jag kan inte förstå, att befattningshavaren skall resonera över det här problemet på det sätt, som en hel del talare här ha angivit då de ha talat om det oerhörda i att statsmakterna ingripa i lönetvister och genomdriva en tvångslösning. Vad är det i själva verket som här är ifrågasatt? Jo, att Kungl. Maj:t får fullmakt av riksdagen att under givna förutsättningar rekvirera poliskåren i det ena eller det andra polisdistriktet, anställa den provisoriskt i statens tjänst. Polisen får en ny arbetsgivare helt enkelt, men den har fortfarande full frihet att underhandla med de förutvarande arbetsgivarna — de ha visserligen i realiteten frånträtt sina befattningar, de ha ju enligt förutsättningarna sagt upp sina anställningar, men uppsägningstiden kanske inte har gått ut. Jag föreställer mig, att om tjänsteplikten tillämpas — såvida lagen nu antages — så skall det fortfarande finnas alla möjligheter för organisationerna att förhandla om hur spørsmålet skall lösas när tjänsteplikten upphör.

Den enskilde befattningshavaren kan också tycka, att det inte är vidare trevligt att komma under en ny arbetsgivare, som dekreterar vad han skall ha i lön, men han kan ju sträcka på sig och känna sig stolt över att det är erkänt ifrån det allmännas sida, att den uppgift som han fyller i samhälls-

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
livet är så viktig, att han inte kan undvaras. Och så tror jag att han med fog kan räkna som så: »Här bestämmer visserligen den nye arbetsgivaren mina lönevillkor, men jag antar att den arbetsgivaren är en hygglig individ, som låter resonera med sig.» Jag tänker mig således, att om Kungl. Maj:t har rekviderat den kommunala polismakten så får denna möjligheter att diskutera med Kungl. Maj:ts representanter, inte om de lönevillkor som gälla för tjänsteplikten, men om de lönevillkor som skola gälla därefter. Jag kan inte förstå annat än att polisförbundet skall få förhandlingsrätt gentemot statsmakterna när poliserna provisoriskt bli tagna i statens tjänst.

Jag kan inte på något som helst sätt uppelda mig till den stämning, som här från vissa håll har gjort sig gällande om det oerhörda i att en sådan här lagstiftning kommer till stånd. För mig har lönetvisten liksom skjutits i skymundan, och det väsentliga för mig är frågan, hur statsmakterna skola kunna upprätthålla denna viktiga samhällsfunktion under vissa givna förutsättningar.

Ser jag på spørsmålet, och väl närmast lönespörsmålet, från de synpunkter, som jag närmast har att göra med här i riksdagen, så tycker jag att den skillnad mellan Kungl. Maj:ts förslag och reservanternas förslag, som berör hur lönerna skola bestämmas vid tillämpning av tjänsteplikten, är mycket väsentlig. Kungl. Maj:t får visserligen enligt utskottsmajoritetens förslag en fullmakt att fastställa dessa löner, men jag har ansett det vara en så självklar sak, att den inte har behövs skrivas in i utskottets utlåtande, att Kungl. Maj:t därvid är ganska bunden, bunden nämligen av gällande statliga löne-reglementen och av de återverkningar, som kunna tänkas uppkomma på dessa under det ena eller det andra förhållandet. Och jag tar för givet, att i den mån utvecklingen blir sådan, att dylika återverkningar bli alldeles påtagliga, skall Kungl. Maj:t vända sig till riksdagen för att få dess medverkan vid bestämmandet av den lönesättning, som kan bli en följd av de förhandlingar, vilka enligt vad jag har tänkt mig så småningom skola komma till stånd mellan polisförbundet och statsmakterna om tjänsteplikt tillgripes. Kan man överlämna fastställandet av de löner, som staten skall tillämpa, åt en central lönenämnd, som inte har någon som helst anledning att ta hänsyn till hur lönesättningen kommer att återverka på det statliga lönesystemet? Jag tror att kammarens ledamöter allvarligt måste överväga det spørsmålet innan de fatta beslut i frågan.

Jag skulle kanske behöva göra några randanmärkningar till de yttranden, som från oppositionens sida ha fällt här under debatten.

Herr Linder sade någonting om att utskottet hade garanterat, att en situation som den nuvarande aldrig skulle behöva inträffa igen. Det är inte att läsa utskottets uttalande på ett riktigt sätt. Vad utskottet här förordar är inte på något sätt prejudicerande för olika slag av intressetvister på arbetsmarknaden där det kan vara anledning för det allmänna att ingripa. Det är självfallet prejudicerande så till vida att vi i och med fattandet av det här beslutet fastslå, att det allmänna inte kan underlåta att se till, att olika samhällsfunktioner av betydande vikt kunna utövas, men det är inte prejudicerande på något annat sätt, således inte beträffande hur intressekonflikter skola lösas.

Herr Linder uttalade sig också om vilka överdrifter utskottet har gjort sig skyldig till när vi ha sagt, att här gäller det att få laglig grund för upprätthållande av ordning och säkerhet, och han menade att detta var nonsens, det var att uppegga en panikstämning och skrämma upp allmänheten för en situation som inte kunde tänkas uppkomma. Ja, men fakta föreligga! Fullmakterna finnas hos Svenska polisförbundet, och från förbundets sida har

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
det sagts att man är beredd att använda dem. Jag tycker det är att i viss mån ringakta den kår, som det här är fråga om, när man förutsätter att den inte menar allvar. Någon sådan utgångspunkt få i varje fall inte statsmakterna ha, utan de få ta läget sådant det är och se till, att de lagliga grunderna för upprätthållandet av ordning och säkerhet i en viss situation äro tillfinnandes.

Herrar Löfvander och Elofsson, som här ha vänt sig mot tvångslagar, tyckas ha missuppfattat läget så grundligt som tänkas kan, ty av två onda ting välja de inte det minst onda, utan det mest onda. Det skall bli mycket intressant att vid röstningen se vad herr Norling och hans meningsfränder komma att räkna som »det minst onda». Jag trodde nästan, efter vad jag hört ryktas, att det skulle vara reservationen, och skulle det vara den så vill jag vädja till herr Norling: spring inte ifrån den uppfattningen, utan visa den vid röstningen här i riksdagen! Det skulle bli det mest värdefulla inslaget när det gäller frågan hur det beslut, som vi här skola fatta, kommer att återverka på arbetsmarknaden.

Herr Hage sade, att det är klart att poliserna skola vara lojala och avdela folk till skyddsarbete o. s. v. Polisförbundet kan emellertid inte gärna sätta sina medlemmar till sådant arbete, eftersom dessa inte ha några befattningar. Det har ju förutsatts, att de skulle ha sagt upp sina platser.

Herr **Hage** (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av det sista herr Norman sade ber jag att få framhålla, att det ju kan tänkas, att poliserna säga upp sina platser men likväl komma överens med vederbörande om att ställa ett visst antal polismän till förfogande för de allra nödvändigaste uppgifterna. Sådant kan hända i strider mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Herr Norman vill påstå, att anordningen med en skiljenämnd, som får bestämma lönerna i en viss situation — såsom det har föreslagits i reservationen — är mycket olycklig. Jag skulle tvärtom vilja säga, att en anordning, som innebär att Kungl. Maj:t skall bestämma lönerna i en sådan situation, är mera otillfredsställande, eftersom staten ju är arbetsgivare i förhållande till en viss del av polismakten och alltså är part i målet. Aldrig har väl den fackliga rörelsen här i detta land velat vara med om att den, som själv är arbetsgivare, skall vara skiljemannen i en tvist.

När herr Norman vidare säger, att reservationens linje skulle leda till en mera utpräglad tvångslösning än utskottets, så vill jag påstå, att därvidlag är det väl ingen större skillnad mellan utskottets och reservanternas förslag. I ena fallet står det i motiveringen ett uttalande, som måste innebära, att medling skall ske, men i andra fallet står det i lagtexten. Då är det ju givet, att vare sig föreskriften om medling står på det ena eller det andra stället förstå arbetstagarna, att om de icke acceptera medlingsförslaget, hotas de av tjänsteplikten. Tvångsförfarandet är alltså lika tydligt framträdande, vare sig man följer utskottets förslag eller reservationen.

Herr **Wagnsson**: Herr talman! Om jag tolkar stämningarna i kammaren riktigt, så råder det i alla läger stor olust inför det beslut, som riksdagen nu går att fatta.

Statsrådet Mossberg deklarerade i det anförande, med vilket han inledde debatten, att han fann det hela ytterligt obehagligt. Den enda som inte tycktes bekajad av några starkare olustkänslor var utskottets ärade ordförande, som såvitt jag kunde fatta honom riktigt kände en viss meddelaktighet i faderskapet — åtminstone som fosterfader — och en viss fadersglädje också.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Å ena sidan råder det enighet om att samhället inte kan utsättas för den påfrestning, som skulle följa av polisverksamhetens upphörande. Å andra sidan tilltalas ingen av en lagstiftning, som i de fackliga striderna inför en kriminalisering av fackliga stridsåtgärder, och trots allt vad herr statsrådet Mossberg anförde måste man väl ändå säga, att det förslag, som nu ligger på kammarens bord, innebär en sådan kriminalisering av fackliga stridsåtgärder. Man måste söka en utväg ur detta besvärliga dilemma.

Bäst hade varit, om konflikten hade kunnat bringas ur världen genom en frivillig överenskommelse. Den av Kungl. Maj:t förordnade förlikningsmannen har i sådant syfte utfört ett berömvärt arbete. Han har lyckats föra parternas ståndpunkter så nära varandra, att man närmast förvånar sig över att de ha vägrat ta det sista avgörande steget.

Då det förefaller mig som om en del av kammarens ledamöter inte hade klart för sig vad det är som här skiljer parterna åt, vill jag omnämna, att en höjning av lönerna med omkring 300 kronor hade medfört, att man hade sluppit ifrån hela den obehagliga situation man nu har kommit i. Ja, till och med en uppgörelse efter något andra linjer, där för flertalet polismän ingen höjning hade inträtt men där vissa grupper hade fått garanti för att deras reallön inte skulle få sjunka alltför väsentligt, låg inom räckhåll, fastän man i sista rondan inte lyckades åvägbringa den. Jag beklagar detta livligt, och jag uttrycker en mycket bestämd förhoppning om att det skall vara möjligt, vad än resultatet av riksdagsbehandlingen blir, att bringa denna konflikt ur världen utan att sätta den lag, som riksdagen eventuellt beslutar, i funktion. Jag har också med stor tillfredsställelse sett, att utskottet i sitt utlåtande har uttalat att, innan ett sådant ikraftträdande av lagen sker, »alla möjligheter att uppnå en överenskommelse genom medling på frivillig väg måste utnyttjas».

Jag vill i detta sammanhang för dem av kammarens ledamöter, som frapperades av de siffror, varmed statsrådet Mossberg illustrerade sin argumentering, påpeka en sak, som ligger mycket nära till hands och som i objektivitetens intresse bör sägas vid detta tillfälle. De siffror statsrådet lämnade äro utan tvivel alldeles korrekta, medlingsförslaget innebär löneförbättringar av den storleksordning han där omnämnde, men något som statsrådet inte hade någon anledning att framhålla, men som jag anser att man i det här sammanhanget bör erinra sig, är att det löneförslag, som riksdagen på Kungl. Maj:ts hemställan accepterade i höstas och som genom ett nu för några veckor sedan fattat beslut trätt i kraft den 1 juli, för flertalet av de befattningshavare, som åtnjutit lön efter tionde lönegraden (A 10), innebär löneförbättringar av ungefär samma storleksordning som de löneförbättringar statsrådet här talade om. Jag tänker då inte på polisen i Skanör eller på de extrema fall som statsrådet nämnde. Att löneförbättringarna äro så stora i dessa fall beror på att dessa polismän förut ha varit så mycket lägre avlönade. Om man skall få till stånd en sådan utjämning, som statsrådet sade sig eftersträva och som även utskottet eftersträvar, blir det mycket lätt att finna extrema fall, där man kan påvisa att ett löneförslag innebär mycket betydande lönehöjningar. Det skulle t. ex. för ecklesiastikministern ha varit lätt att i fråga om den lönehöjning, som nyligen genomfördes, påvisa, att denna i kombination med reformen i fråga om dyrortsgrupperingen för vissa folkskollärare innebär löneförbättringar av ännu högre storleksordning än de löneförbättringar som statsrådet Mossberg i det här sammanhanget talat om.

Utskottet rekommenderar nu emellertid, för den händelse medlingen strändar, tjänsteplikt för polispersonalen, med löner som bestämmas av regeringen. En sådan tjänsteplikt måste onekligen väcka vissa principiella betänkligheter. Såväl fackföreningsrörelsen som tjänstemannarörelsen har vid skilda tillfäl-

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

len deklarerat sin inställning till frågan om de fackliga organisationernas på arbetsmarknaden frihet. Man har från dessa håll alltid hävdadt, att en statlig reglering av arbetsmarknadens löner i princip är oförenlig med ett fritt fackligt organisationsväsen, och från denna ståndpunkt har ju varken utskottet eller statsrådet velat göra något avsteg.

Det kan emellertid givetvis, som i detta fall uppstå konflikter, där så stora samhällsintressen stå på spel, att det framstår som en nödvändighet för statsmakterna att åvägabringa en lösning. I anledning av den nu föreliggande konflikten torde det också i stort sett råda enighet om att statsmakterna inte kunna underlåta att vidtaga åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande. Det är — som redan herr Löfvander sagt — alltså inte där skiljelinjen i den här debatten går. Problemet inskränker sig i stället till vilka åtgärder som böra vidtagas. När det gäller att bedöma den frågan har man att från början konstatera, att statsmakterna tidigare i stort sett avstått från att blanda sig i de fackliga organisationernas verksamhet. Den lagstiftning det nu är fråga om är således exceptionell. Det är därför skäl att med hänsyn till hela den tidigare obundna utvecklingen noga överväga arten av de åtgärder, som skola vidtagas. Det finns all anledning att tillse, att man söker få till stånd sådana åtgärder, som — givetvis utan att förfela sitt syfte — äro av så föga ingripande natur som möjligt.

Det var bland annat med hänsynstagande till dessa allmänna synpunkter som motionen om obligatorisk skiljedom väcktes. Ur avtalsfrihetens synpunkt är inte heller ett obligatoriskt skiljedomsinstitut oantastbart, långt därifrån, men det synes i jämförelse med en tjänstepliktslag åtminstone enligt min uppfattning innebära en värdefull begränsning av ingripandets omfattning. Utskottet säger nu på s. 9 i utlåtandet, att införande av obligatorisk skiljedom inte är tillfyllest för lösandet av denna fråga. Man anser, att tillgången på personal för polisverksamhetens fullgörande inte skulle säkras genom skiljedomsinstitutet. Det är riktigt, att man inte därigenom komme att få någon formellt bindande garanti för att polismännen verkligen skulle kvarbliva i tjänst på de av skiljedomen fastställda anställningsvillkoren. Farhågorna här för torde dock i realiteten ha mindre betydelse. Polisförbundet komme nämligen att lämna sin fulla medverkan till att förbundets medlemmar lojalt ställde sig skiljedomsutslaget till efterrättelse. Förbundet har för övrigt för en tid sedan förklarat, att man inte har för avsikt att utnyttja de fullmakter, som förbundet fått av sina medlemmar. Det är emellertid obestridligt, att någon garanti i formell mening, som säkrar polisverksamhetens upprätthållande, inte inrymmes i förslaget om obligatorisk skiljedom. Detta förslag har ju inte heller upptagits i någon reservation, och det finns därför inte någon anledning för mig att ytterligare dröja vid den frågan.

Den reservation, som inom utskottet avgivits av herr Löfvander m. fl., innebär bland annat att förordnande om tjänsteplikt förutsätter, att ett på närmare angivet sätt framkommet medlingsförslag icke godtagits och att fara för verksamhetens upprätthållande i anledning därav befaras. Förslaget kan väl närmast betraktas som en kompromiss mellan Kungl. Maj:ts förslag och det motionsvis framförda förslaget om obligatorisk skiljedom. Därvid synes det mig, som om reservanternas förslag hade stora förtjänster. I motsats till utskottets ordförande, som betraktade reservanternas förslag som det mera onda, vill jag alltså, om vi nu skola tala om något ont i detta sammanhang, betrakta detta förslag som det mindre onda. Förslaget innebär nämligen, att ett medlingsförslag, till vilket båda parter få medverka — jag ber att särskilt få understryka detta — skall framläggas. Men om medlingsförslaget icke godtages och polisverksamheten i anledning därav icke kan upprätthåll-

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
las, då, men först då, kan tjänsteplikt införas. Härigenom synas statsmakterna ha fått alla erforderliga garantier för att polisverksamheten skall kunna upprätthållas, samtidigt som man har givit parterna en värdefull möjlighet att ernå en uppgörelse utan införande av tjänsteplikt.

Herr Normans polemik mot reservanternas är så mycket mera anmärkningsvärd, som det förefaller mig, som om utskottet på s. 9 och 10 varit inne på en liknande tankegång, då man ifrågasatt att förordnande om tjänsteplikt skulle föregås av obligatorisk skiljedom. Utskottet har därvid uttalat, att denna lösning stött på vissa lagtekniska svårigheter. Dessa sägas förorsakade dels av polisväsendets särskilda anordning i vårt land och dels ock av hänsynen till den kommunala självbestämmanderätten, och statsrådet Mossberg vill ju i detta ögonblick med skärpa mana fram den kommunala självbestämmanderätten som ett av de starkaste argumenten mot reservationen.

Utskottet säger också, att det inom den begränsade tid, som stått till buds, inte varit möjligt att bemästra dessa svårigheter. Det är en synpunkt som jag väl förstår. Överhuvud taget beklagar jag livligt att en så betydelsefull fråga som denna har måst forceras på sätt som skett.

Den kommunala självbestämmanderätten synes bli inskränkt i väsentligt mindre grad genom införande av ett skiljedomsinstitut, där ju kommunerna föreslagits bli representerade, än genom Kungl. Maj:ts och utskottets förslag om tjänsteplikt. I detta sammanhang polemiserade utskottets ärade ordförande mot reservationen och framhöll, att för att kommunrepresentationen där skulle vara till fyllest krävdes det att kommunerna fingo utse egna representanter med kännedom om de lokala förhållandena; det räckte inte med att de voro representerade genom svenska stadsförbundet. Men då måste jag fråga herr ordföranden, hur han tänkt sig möjligheten av att genomföra enhetlighet i fråga om lönerna. Utskottet har ju självt starkt understrukit önskvärdheten av att få ett enhetligt lönesystem vid polisväsendet. Skola olika kommunala synpunkter här göra sig gällande alltför starkt, riskerar man ju att få behålla den bristande enhetlighet, som alla funnit vara av ondo.

Jag skall också innan jag slutar, herr talman, beröra ett par detaljfrågor. Reservanternas förslag om en ändring av 1 § i Kungl. Maj:ts förslag, varigenom en tillämpning av lagen, d. v. s. ett förordnande om införande av tjänsteplikt, direkt anknytes till orsaken till lagens tillkomst är efter mitt sätt att se välbetänkt. Därigenom understryker man också, att lagstiftningen inte är på något sätt prejudicerande för andra liknande situationer. Den rör speciellt denna fråga och inte andra.

Reservanternas förslag att ändra straffbestämmelsen och som enda straff ha dagsböter utgör en mildring av Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Jag ansluter mig till reservationen, men jag påpekar, att i sak betyder straffbestämmelsen nog inte så mycket. Jag hänvisar till polisreglementet 17 § 2 mom., där det står, att nedläggande av arbete utan att avsked beviljats anses som tjänstefel av svårare beskaffenhet, på vilket kan följa avsättning. Om alltså i det föreliggande lagförslaget inga straffbestämmelser infördes, hade polisreglementets bestämmelse varit tillämplig å polispersonal, som lämnar tjänsten utan att ha erhållit avsked. Här finns således redan förut tillräckligt starka garantier.

Jag vill också med tillfredsställelse konstatera, att både utskottets majoritet och reservanternas betrakta denna lagstiftning såsom icke prejudicerande i något hänseende. Alldeles särskilt värdefullt anser jag det vara att statsrådet Mossberg i sitt anförande så starkt underströk detta. Jag konstaterar också med tillfredsställelse, att såväl utskottsmajoriteten som reservanternas uttalat sig för en utjämning av rådande olikheter polisdistrikten emellan i

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
vad det gäller avlöningsbestämmelserna, och slutligen är jag tillfredsställd över att alla synas vara överens om att frågan om polisväsendets förstatligande bör upptagas till förnyad prövning.

I fråga om den föreslagna lönenämnden har jag beträffande 2 § i reservationens förslag blivit något konfunderad. Ordalydelsen där tyder på att man avsett, att från arbetsgivarsidan skulle utses en ledamot, som det heter, av vardera av Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. Arbetstagersidan utser en ledamot genom polisförbundet. Går man emellertid till motiveringen, finner man, att avsikten har varit att endast en av arbetsgivarsidans representanter vid varje tillfälle skulle delta i denna lönenämnds förhandlingar, vilket väl anses vara utsagt i sista stycket i paragrafen. För den som inte är jurist ter sig denna formulering något egendomlig, och jag skall därför tillåta mig föreslå en ändring i lydelsen av 2 §, varigenom innehållet bör stå klart för alla. Jag hemställer, att andra stycket av 2 § i reservanternas förslag till lag måtte få följande ändrade lydelse: »Ordföranden jämte två ledamöter utses av Konungen bland personer, som icke kunna anses företräda någondera parten. För arbetsgivarsidan utses en ledamot av vardera av Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. Allt efter partställningen i tvisten inträder en av dessa ledamöter i nämnden. För arbetstagersidan utses en ledamot av Svenska polisförbundet.» Med denna ändrade formulering av andra stycket, i paragrafen blir tredje stycket obehövt. Jag hemställer därför att det måtte utgå.

Med denna ändring ber jag alltså att få yrka bifall till den av herr Löfvander m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Norman** (kort genmäle): Herr talman! Herr Wagnsson frågade mig, hur en lönenämnd av den beskaffenhet, som jag ansåg ur kommunal självstyrelsesynpunkt riktig, skulle kunna främja en enhetlig lönesättning. Jag svarar: det kan den inte. Därför röstar jag inte på något sådant förslag, utan jag röstar på utskottets förslag, sådant det föreligger. Och vill herr Wagnsson främja en enhetlig lönesättning, följer han också Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Strand**: Herr talman! Det är nog riktigt som det sagts i debatten här i dag, att det är med en viss olust man går att ta ställning till det framlagda förslaget om tjänsteplikt för polismän. Denna olust bör emellertid enligt min mening inte berättiga till att man försöker komma ifrån själva frågan genom att föreslå någonting annat som inte innebär en lösning.

I två motioner, en i första och en i andra kammaren, har föreslagits tvångsskiljedom såsom alternativ till tjänsteplikten. Det är intet alternativ, ty om endera parten vägrar att följa en sålunda avkunnad skiljedom, står ju frågan om tjänsteplikten fortfarande kvar.

Frågan gäller, om man anser att samhället kan vara utan ordningsmakt under en eventuell lönekonflikt mellan de tvistande parterna. Är man beredd att svara nej på den frågan, får man också ta ställning till hur själva tjänste-problemet skall lösas. Herr Norling har tagit ställning till frågan på det sättet, att han yrkat avslag på samtliga föreliggande alternativ till lösning. Jag skulle ha förstätt den ståndpunkten, om det parti, som herr Norling representerar, alltid slagit vakt om den personliga friheten på ett sådant sätt, att man överhuvud taget aldrig kunnat diskutera ett ingrepp av ett eller annat slag. Sakförhållandet är väl eljest det, att oavsett vilket parti som har makten i samhället, måste man anse att ordningsmakten icke ens för en kortare tid kan undvaras.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Det är, som sagt, olustigt att behöva ta ställning till frågan om tjänsteplikten, men vi äro enligt min mening nödsakade till det, ty vi ha den uppfattningen, att samhället måste ha sin ordningsmakt.

Inom utskottet har man försökt komma ifrån det hela genom att införa någonting som man kallar för medling. Herr Hage säger att det inte är tvångsmedling, utan det är meningen att det skall vara frivillig medling. Men det står i reservationen, att medling skall företagas på begäran av endera parten. Är det då inte tvång för den andra parten att underkastas ett sådant medlingsförfarande? Det står inte att medling skall äga rum på begäran av parterna, utan det räcker att endera parten framställer begäran därom. — Herr Hage säger nu att det inte är en tvångslösning, men det är en tvångsmedling, och det innebär väl inte någon större frihet. Begär arbetsgivarparten medling, äro tjänstemännen skyldiga att underkasta sig den, och de kunna till och med bli skyldiga att finna sig i ett avgörande beslut i lönefrågan, om det inte blir någon överenskommelse mellan parterna.

Är det för resten någon god lösning av frågan om en medlingsinstitution att ha en paritetiskt sammansatt lönenämnd som skall avgiva medlingsförslag? Varför har man inte med hänsyn till erfarenheterna på arbetsmarknaden av vår förlikningsinstitution i stället, om man nu vill ha ett sådant ingripande, rekommenderat användandet av en sådan institution, som samhället redan har med en förlikningsman som medlare i striden? Jag kan inte förstå, varför man i stället skall rekommendera någonting som blir en oformlighet.

Nu har herr Wagnsson tillrättalat bestämmelser om lönenämndens sammansättning. Lagförslaget är faktiskt skrivet på sådant sätt, att arbetsgivarparten skulle kunna ha två representanter, men de anställda endast en. Eftersom herr Wagnsson genom sitt yrkande har föreslagit en ändring på den punkten, är det inte så mycket mer att säga om det.

Vill man, även om det känns olustigt, ta en verklig ståndpunkt i den här frågan, skall man inte av två onda ting välja båda två. Det göra reservanterna, ty med den av dem föreslagna lösningen kan ett förlikningsförslag framläggas som sedermera kan komma att utgöra grunden för ett fastställande av lönevillkoren under den tid, då tjänsteplikten träder till. Varför skall man försöka skydda sitt eget samvete med sådana oformligheter? Är man på det klara med att tjänsteplikten kan behöva tagas i anspråk, så säg det rent ut, men tillägg gärna att vi förutsätta att man, innan tjänsteplikten tillgripes, skall ha utnyttjat alla möjligheter som finnas att försöka ena parterna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergquist: Herr talman! Alla äro ense om att ett genomförande av den föreslagna lagstiftningen kommer att innebära ett allvarligt ingrepp i de fria organisationernas hävdvunna rättigheter. I alla anföranden har förnummits en känsla av obehag inför denna lagstiftning. Men alla äro också ense om att det finns områden inom samhällslivet, där man har rätt att ställa speciella krav på befattningshavarna och där man inte kan tillåta de anställda att vidta vilka åtgärder som helst, om därigenom uppkommer fara för samhället. Man är ense om att samhället i sådant fall måste ha en rätt att hävda sig gentemot organisationerna. De två talare, som uttryckte en särskild olust inför denna lagstiftning, herrar Linder och Elofsson, ville inte heller gå så långt, att de ville påstå att samhället skulle stå fullkomligt maktlöst gentemot en organisation, som kan sätta vitala samhällsintressen i fara. Såvitt jag fattat rätt, är det — egendomligt nog — bara kommunisternas företrädare, herr Norling, som helt avvisat tanken på användande av statens makt i ett läge sådant som det föreliggande.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

All polisverksamhet är ju av den betydelse, att man överhuvud taget inte kan tänka sig att vårt rättssamhälle skulle kunna fungera vare sig någon längre eller kortare tid utan att polisverksamheten upprätthålles. Man har rätt att i fråga om polisverksamheten liksom kanske i fråga om vissa andra slag av verksamhet säga, att de befattningshavare, som gett sig in på detta område av samhällslivet, ha speciella plikter gentemot samhället. Man kan på dem ställa större krav i fråga om samhällssolidaritet än på många andra befattningshavare.

Man behöver alltså inte diskutera frågan, huruvida det är nödvändigt att göra någonting, om en konflikt på detta område skulle uppkomma och leda till att polisverksamheten skulle förlamas, utan spørsmålet blir väl i huvudsak, vilka åtgärder man bör vidta i det fallet.

Här ha framställts olika alternativ. Kungl. Maj:t har föreslagit tjänsteplikt. I motioner har, såsom här blivit påpekat, i stället yrkats, att det skulle införas obligatorisk skiljedom. Man har uppfattat detta som två olika alternativ, men som herr Strand redan har framhållit, är det inte alls två olika alternativ, ty den senare utvägen innebär ingalunda någon lösning av konflikten. Om vi ha en obligatorisk skiljedom, som säger det och det, innebär ju detta inte någon som helst skyldighet för befattningshavarna att ställa sig denna till efterrättelse. Den obligatoriska skiljedomen måste kompletteras med en tvångsbestämmelse av en eller annan art. Man bör därför inte tala om två olika alternativ, och de båda förslagen kunna alltså inte ställas emot varandra.

Vad som praktiskt taget väl nu är av betydelse är, om man skall ansluta sig till utskottsmajoritetens förslag eller till det förslag, som har framlagts i den reservation, som har avgivits av herr Löfvander m. fl. Det väsentliga i den reservationen är inte bestämmelserna i 1 och 2 §§, utan det är bestämmelserna i 6 §, där det införes en regel om hur lönerna skola bestämmas, för den händelse tjänsteplikt måste införas. Reservanterna föreslå där, att bestämmanderätten icke skall ligga hos Kungl. Maj:t utan hos en av Kungl. Maj:t och parterna utsedd lönenämnd. Här ha inrikesministern och utskottets ordförande så ingående och utförligt påvisat, hur omöjlig en sådan bestämmelse egentligen är, att jag inte behöver spilla några ord på att ytterligare argumentera på den punkten.

Beträffande 1 och 2 §§ i reservationens förslag vill jag säga, att bestämmelserna inte innebära någonting annat än att man i lagen vill inskriva, att innan tjänsteplikten får tillgripas, skall ett tvångsmedlingsförfarande äga rum, under det att utskottets majoritet endast i sin motivering har framhållit, att man utgår från att innan tjänsteplikt tillgripes alla utvägar prövas som äro möjliga för att genom medling få ett resultat till stånd.

Jag kan inte se att det här skulle finnas någon särskild anledning att då det gäller denna konflikt införa ytterligare organ utöver dem som finnas i det normala förlikningsväsendet. Här har man nu haft en förlikningsman, som har försökt att få till stånd en uppgörelse, men det har ännu inte lyckats. Det naturliga är väl att man då går den väg som man brukar vid intressekonflikter och tillsätter en förlikningskommission, som får göra vad den kan för att ena parterna. Jag kan inte finna att det är någon anledning att här införa ett helt nytt organ, vilket utan tvivel kan bli prejudicerande för framtiden. Jag kan inte heller finna, att det skulle innebära några fördelar för parterna. Tvärtom innebär reservanternas förslag mera av tvång än det förslag som Kungl. Maj:t har framlagt. Reservanterna ha inte dolt detta, utan de tala i motiveringen om att förslag, som framläggas av denna lönenämnd, komma reellt att bli bindande för parterna, ty om de inte följa lönenämndens förslag, veta parterna att tjänsteplikten inträder. Däremot framstår tvånget inte alls på samma sätt i Kungl.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag. Jag kan alltså inte finna, att man skulle ha någonting att vinna med att i lagtexten ta in de bestämmelser, som reservanterna upptagit i 1 och 2 §§, utan jag anser att Kungl. Maj:ts förslag här är att föredraga.

Jag kommer alltså för min del att ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag, sådant det utformats av utskottsmajoriteten, och jag vill till detta bara knyta en förhoppning, att de fortsatta ansträngningarna att få fred på detta område skola krönas med framgång och att man således inte skall behöva använda denna lagstiftning i praktiken.

Beträffande en paragraf i utskottsmajoritetens förslag förbehåller jag mig emellertid att senare få framställa ett särskilt yrkande. Det gäller 5 §, där man infört bestämmelserna angående straff för den som bryter mot tjänstepliktsbestämmelserna. Jag hyser tvekan, om det verkligen är nödvändigt att stadga frihetsstraff såsom påföljd för en underlåtenhet att ställa sig lagstiftningen till efterrättelse. Min ståndpunkt är ingalunda dikterad av de synpunkter, som framförts av herrar Linder och Löfvander, vilka gjorde gällande att det skulle vara stötande, om en polis sattes i fängelse till följd av denna lag. Jag kan inte alls finna det stötande, att en polisman, som inte följer gällande lagstiftning, sättes i fängelse. Tvärtom kan man ställa större krav på honom än på vanliga medborgare, och han måste finna sig i de lagar, som samhället stiftar. Men jag är övertygad om att därest vi skulle komma så långt, att tjänsteplikten här behöver tillgripas, så kommer den svenska poliskåren att visa lojalitet mot denna lagstiftning, och det kommer därför att vara onödigt att såsom ett hot uppställa, att vi skola tillgripa ett frihetsberövande, om de inte följa lagen. Jag kommer i den delen att ansluta mig till den av herrar Olovson i Västerås och Lundberg avgivna reservationen.

I herr Bergquists yttrande instämde herrar *Sandler, Elon Andersson* och *Ström*.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill alldeles bestämt påstå, att tvånget är minst lika framträdande i utskottets förslag på den punkt, om vilken herr Bergquist yttrade sig, som i reservanternas förslag. Ty i bägge fallen hotar tjänsteplikten som det följande ledet. Jag kan därför inte komma till annan uppfattning än den, att när tjänsteplikten i bägge fallen vilar som ett damoklessvärd över polismännen, måste det innebära ett visst tvång både i det ena och i det andra fallet.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag hade för min del väntat, att det här i dag i kammaren skulle bli en ganska upprörd debatt i den mycket känsliga fråga, i vilken vi nu skola fatta beslut. Det har emellertid inte blivit fallet, utan de inlägg som ha gjorts — jag har hört nästan alla — ha tvärtom präglats av ett utomordentligt lugn. Detta torde kunna föranleda mig till det uttalandet, att nästan alla i kammaren här äro överens om att våra ståndpunkter i realiteten stå varandra mycket nära.

För min del får jag bekänna, att jag i början av utskottsbehandlingen hade starka sympatier för den av herr Wagnsson avgivna motionen, men ett av de skäl, som gjorde att jag inte kunde biträda den, var att ett accepterande av motionens förslag hade betytt, att vi här mitt i sommaren skulle försöka utarbeta en hållbar lagtext i ett utomordentligt svårt ämne. Det hade betytt en förlängning av riksdagen, bland annat därför att man måste ha försökt att under hand höra lagrådet, en förlängning av riksdagen som för övrigt skulle bli ganska kostsam.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Nu ha reservanterna framlagt ett lagförslag, men det har icke underställts lagrådet. Jag för min del tycker att det är välskrivet, men vi ha ju nyss hört, att herr Wagnsson under sittande kammarsession har framfört ett ändringsförslag till reservanternas lagtext. Det är mycket säkrare att gå på det kungl. förslaget, som är ordentligt granskat av vederbörande sakkunniga myndigheter.

Efter herr Bergquists anförande skall jag inte gå in på de fyra olika punkter, i vilka utskottets och reservanternas förslag skilja sig från varandra, i vidare mån än att jag skall säga några ord om straffbestämmelsen. Utskottet har mildrat Kungl. Maj:ts förslag beträffande straffet. Vi ansågo, att Kungl. Maj:t där hade gått för långt, men i betraktande av Kungl. Maj:ts principiella inställning vågade jag för min del inte gå längre i mildrande riktning än utskottsförslaget anger. Efter herr statsrådets anförande här i dag har emellertid den frågan kommit i ett annat läge.

Må det tillåtas mig, herr talman, att avsluta detta anförande med att betona, att utskottet har varit enigt om att man åter bör pröva, huruvida icke polisväsendet bör förstatligas. Det kanske är den enda vägen, på vilken man kan komma ur de svårigheter, med vilka vi för närvarande brottas.

Herr Bergvall: Herr talman! Den föregående talaren började sitt anförande med att säga, att han befarat att dagens debatt i kammaren skulle bli relativt upprörd. Jag har inte haft några farhågor i den riktningen, ty så stora äro inte skiljaktigheterna mellan de positioner, som intagits av Kungl. Maj:t och utskottets majoritet å ena sidan och reservanterna å den andra.

Tyvärr har man allmänt måst konstatera — och jag har själv kommit till samma slut — att vi i nuvarande läge inte kunna undvara en lag, som ger möjlighet att i detta fall stadga tjänsteplikt. Vi ha allesamman konstaterat detta med en mycket olustig känsla, något som är självfallet, eftersom det här gäller en intressetvist. Vi hoppas, att det inte skall bli nödvändigt att tillgripa denna tjänstepliktslag, utan att parterna skola kunna göra upp saken i godo.

Såvitt jag förstår, finns det sålunda inte förutsättningar för några hårdare motsättningar i detta sammanhang. Men även om det förhåller sig så, finnas dock vissa skillnader mellan reservationen och utskottets förslag, som göra att jag för min personliga del i vissa avseenden föredrar reservationen. Första paragrafen i Kungl. Maj:ts förslag börjar med orden: »Där till följd av rådande eller befarad brist på polispersonal fara föreligger» och fortsätter med att tjänsteplikt i sådant fall skall kunna stadgas. Jag kan inte komma ifrån, att denna formulering såtillvida är dålig, som den icke täcker vad man med denna lag åsyftar. Meningen är inte att sätta tjänstepliktslagen i funktion, därför att vi på grund av den allmänna arbetsmarknadssituationen kunna få ont om polispersonal, utan vad man åsyftar är någonting annat, som efter min uppfattning kommer till ett väsentligt bättre uttryck i 3 § av det förslag, som framlagts i reservationen nr 2. Även om jag inte alls tror, att Kungl. Maj:t på den punkten skulle missbruka en fullmakt — jag har ingen som helst anledning att befara det, ty jag skulle tro att inställningen hos dem, som ha att bära ansvaret, präglas av samma olust inför tjänstepliktslagen som fallet är här i riksdagen — så förstår jag inte, varför man ej skulle kunna godtaga den väsentligt bättre formulering, som har föreslagits i reservationen.

Jag vill också säga, att jag väl kan förstå, att man vid införandet av denna tjänstepliktslag också kan godtaga vissa extraordinära former för den förberedande proceduren, under vilka man söker bringa parterna till enighet. Jag

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
har inte kunnat undgå att för min personliga del därvidlag finna vissa företräden hos det tillvägagångssätt, som rekommenderas i den nämnda reservationen, närmare bestämt i första och andra paragraferna av lagförslaget där. Jag tror att parterna genom den form, som där har valts, komma att känna sig på ett annat sätt medansvariga vid arbetet att söka komma fram till en lösning i godo av denna fråga. Jag för min del kommer av denna anledning när proposition ställes på första paragrafen i utskottets förslag å ena sidan mot första, andra och tredje paragraferna i reservationens förslag å andra sidan — jag har hört, att propositionsordningen blir sådan — att rösta för reservationen.

Skulle det emellertid bli så, att reservationen segrar och man sålunda får gå vidare i principvoteringen, så måste jag anmäla en från reservanterna avvikande mening i fråga om 6 §. Jag tror, att statsrådet Mossberg på den punkten har presterat en ganska övertygande motivering för att det inte är rimligt och lämpligt att lägga det slutliga avgörandet beträffande lönevillkoren i händerna på en lönenämnd. Jag anser personligen, att detta bör ske på det sätt, som utskottet har förordat, d. v. s. i enlighet med vad Konungen därom förordnar. Jag gör detta med hänsyn till bland annat de skäl, som nyss anfördes av min granne till höger, herr Strand, men också därför att ett godtagande av reservationen på denna punkt, såvitt jag förstår, skulle kunna innebära en ganska allvarlig fara för en prejudicerande effekt i fråga om lönetvister i andra sammanhang och berörande annan person än den det här är fråga om. På den punkten anser jag kort sagt, att en övertygande motivering har anförts av statsrådet Mossberg.

Jag hemställer alltså om bifall till reservationen nr 2, men tillfogar, att därest denna skulle segra i principvoteringen, så ber jag att få återkomma med ett särskilt yrkande i fråga om 6 § av det i reservationen ingående lagförslaget.

Herr Norling: Jag skall yttra mig mycket kort, herr talman.

Det var herr Strands anförande nyss som uppkallade mig. Herr Strand anklagade mig för att genom yrkandet om avslag på hela lagen vilja ställa samhället inför ett kaos. Jag är ju inte lika övertygad om som herr Strand, att det verkligen blir ett kaos, för den händelse detta lagförslag icke antages. Däremot får jag för min del säga, att det verkade beklämmande att höra och att jag blev mycket förvånad över att vår landsorganisations ordförande, herr Strand, här gör sig till talesman för en tvångslagstiftning, som är avsedd att tillämpas vid lönetvister.

Herr Linderot: Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i denna debatt, men jag måste ändå göra ett par kommentarer.

I inrikesministerns onekligen mycket skickliga argumentation för Kungl. Maj:ts proposition fanns det enligt min mening ändock en mycket betänklig lucka. Inrikesministern argumenterade, i likhet med åtskilliga av de följande talarna, utifrån ståndpunkten att samhället icke kan undvara ett polisväsende och att denna tjänstepliktslag för den skull måste antagas. Jag menar, att just där ligger luckan i inrikesministerns resonemang. Det finns nämligen också en annan möjlighet, den nämligen, att komma överens med poliskårerna, att liksom tidigare i alla år under hittills brukliga former göra upp om anställnings- och lönevillkor. Nu har hela diskussionen egentligen förts på ett plan, som om detta vore uteslutet, som om något så egendomligt skulle ha inträffat med den svenska poliskåren, att man nu inte längre kan göra upp med den, utan måste hota med en bestämmelse om fängelsestraff, därest våra

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
poliser inte vilja finna sig i vad från överordnade myndigheters sida kan föreläggas dem.

Det är icke av principiella skäl, såsom herr Strand tycktes föreställa sig, på grund av något slags uppfattning om en okränkbar mänsklig frihet som vi från det kommunistiska partiets sida ha föreslagit, att hela detta lagförslag måtte avvisas av riksdagen. Herr Strands hela argumentation är ohållbar, ty det gäller inte här några principer om den mänskliga friheten, utan ett aktuellt fall, nämligen frågan om i vilka praktiska former man skall söka göra upp med polispersonalen här i landet. Någoting därutöver har icke föresvävat oss. Vi ha icke gjort någon deklaration om de mänskliga friheterna. Vi ha bara sagt, att så som läget just i dag är på arbetsmarknaden här i landet — i förhållandet mellan statsanställda och staten, mellan de hos polismakten anställda och de kommunala organen — anse vi det icke vara motiverat att genom ett sådant hastverk, som det här rör sig om, genomföra en tjänstepliktslag, som stadgar upp till 6 månaders fängelse.

Ett faktum är, att man här i riksdagen icke skulle kunna få i varje fall någon överväldigande anslutning till en lag av detta slag, om man inte argumenterade, som om det gällde att vi antingen skola ha en ordningsmakt eller också inte ha någon. När jag, herr talman, begärde ordet så här i debattens slutskede, var det för att opponera mot själva denna frågeställning. Är verkligen Sveriges poliskår numera så obstinat, att man inte på vanligt sätt kan komma överens med den om löne- och anställningsvillkor? Det betvivlar jag. Från det kommunistiska partiets sida ha vi ju ingen anledning att framträda såsom några speciella gynnare av poliskårens intressen, ty polisen har aldrig gynnat oss något särskilt — tvärtom i vissa situationer. Men rätt skall vara rätt. Poliskåren arbetar ju under sådana förhållanden, att man inte får lägga minimilönssynpunkter till grund vid försöken att nå en uppgörelse i här omdiskuterade fall. Det är dock oerhörda krav som ställas på den enskilde polismannen — jag höll på att säga både fysiska och moraliska krav — som icke ställas på tjänsteinnehavare av annan art i enskild eller allmän tjänst. Det är en verkligt ansvarsfull funktion polismännen ha. Tänk bara på hur polismännen passa oss, när vi gå nere vid Tegelbacken eller Vasagatan, och se efter att vi inte bli ihjälkörda! Jag bara tar detta som ett exempel på vilken ansvarsfull funktion polismännen ha att fullgöra. Med hänsyn härtill anser jag att deras löneanspråk böra vara ganska högt uppdrivna, innan man kan anse dessa anspråk vara ohemula.

Skulle så vara, att poliskåren enar sig om krav, som av allmänheten och myndigheterna anses vara så groteska, att det helt enkelt är omöjligt att tillmötesgå dem, då kan man säkerligen komma till rätta med problemet utan denna lag och utan hot om fängelsestraff. Då komma nog myndigheterna helt enkelt att låta dem säga upp sig och så taga in nytt folk i stället. Det är ju inte så förskräckligt konstigt att fullgöra vissa polismannatjänster, att man inte i varje fall under några månader bör kunna få till stånd en provisorisk ordning, som gör det möjligt att upprätthålla åtminstone de mest elementära av polismaktens funktioner. Med detta har jag inte gjort mig skyldig till någon motsägelse till vad jag förut har sagt om det tillmötesgående som bör visas polismännen och om de kvalifikationer i moraliskt och fysiskt hänseende, som man med rätta kräver av poliskåren.

Saken ligger följaktligen så till, herr talman, att när avslagsyrkandet sannolikt faller, har man att rösta om förslag, som man till följd av att det hela är ett hastverk inte vill i oförändrat skick godtaga. Jag kommer att följa landshövding Bergquist, som sade att han tänker yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med strykande av bestämmelsen om fängelsestraff, d. v. s. bi-

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.) fall till reservationen nr 3 av herrar Olovson och Lundberg. Skulle det yrkandet slås ut i voteringen, kommer man, såsom en sedan länge avgången ledamot här i kammaren sade, »mellan hornen på tvenne dilemmor». Då vet man inte vad man skall rösta på. I reservationen nr 2 ingår det förslag om en lönenämnd, som inrikesministern här enligt min mening ganska effektivt har avrättat. Det förslaget vilja vi inte godtaga. Å andra sidan ha dessa reservanter strukit stadgandet om fängelsestraff, vilket gör reservationen mera sympatisk än utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Då vi i överensstämmelse med den ståndpunkt, för vilken jag här givit ytterligare några argument, inte gärna kunna rösta på fängelsestraffet bara för att slippa förslaget om lönenämnd för polisväsendet, skulle vi, herr talman, bli tvingade att rösta på någonting, som vi inte vilja ha, för att slippa någonting annat, som vi inte heller vilja ha.

Denna egendomliga situation får tillskrivas det förhållandet, att hela detta förslag i sin tillkomst är ett hastverk. Jag måste säga, herr talman, att jag tycker att det nästan ger ett intryck av panik, att man här i riksdagens sista timme vill driva igenom en sådan till sina konsekvenser mycket allvarlig lagstiftning. Jag tror inte att det svenska samhället skulle braka ihop av brist på ordningsmakt, om riksdagen vägrade att antaga denna, såsom jag nyss sade, till sina konsekvenser mycket allvarliga lagstiftning. Jag undrar, om man inte helt enkelt skulle kunna avslå förslaget och säga, att nu få ni göra upp med poliserna. Värre krav ha de väl inte framställt i lönefrågan än att det svenska samhället förmår bära dem.

Däremot blir det kanske svårt att bära konsekvenserna av denna lagstiftning. Detta vill jag särskilt adressera till herr Strand. Jag ber att få instämma med herr Norling och säga, att jag är förvånad över att landsorganisationens ordförande utan att darra på manschetten har godtagit denna lagstiftning.

Jag kommer alltså att rösta för avslag, även om vi bara bli två man här i kammaren som göra det. Sedan kommer jag, såsom herr Norling också tidigare har deklarerat, att rösta för det mindre onda, d. v. s. i första hand reservationen av herrar Olovson och Lundberg och i andra hand reservationen nr 2, som icke innehåller någon bestämmelse om fängelsestraff i samband med tillämpningen av denna tjänstepliktslag.

Herr Strand: Herr talman! Jag har försökt att hålla mig till det frågan egentligen gäller.

Propositionen innebär förslag om tjänsteplikt för polismännen, i den händelse de skulle sätta i verket sina kollektiva uppsägningar av anställningarna, därest överenskommelse om lönerna icke kan träffas med stadsförbundet. Frågan om polismännens löner har icke hänskjutits till riksdagen. Den har upptagits i motioner, där man har föreslagit obligatorisk skiljedom i stället för tjänsteplikt. Jag har här tidigare sagt, att detta inte är något alternativ till tjänsteplikten, utan att resultatet kan bli att man får båda delarna. Principiellt — och i egenskap av landsorganisationens ordförande, kan jag också gärna säga — är jag emot varje tanke på tvångsskiljedom. Ett beslut därom skulle vara betydligt mera prejudicerande även på andra områden än vad tjänsteplikten överhuvud taget kan bli. Såsom riksdagsman har jag besvarat frågan om tjänsteplikt eller ej uteslutande med hänsyn till min bedömning av frågan, om vi kunna undvara polisen eller icke och om vi kunna göra det för längre eller kortare tid. Lönetvisten är inte en angelägenhet mellan statsmakterna och poliserna, utan det finns en tredje part emellan. Det är stadsförbundet och poliserna som förhandla. Och om dessa löneförhandlingar skulle stranda och poliserna göra allvar av sitt hot om uppsägningar, då har jag för min del

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
ansett, att samhället måste tillgripa denna lag om tjänsteplikt, därför att vi inte kunna undvara polismakten. En sådan ståndpunkt kan jag intaga även såsom ordförande i landsorganisationen.

Herr Norman: Herr talman! Jag vill helt kort konstatera att utskottets förslag innebär, att riksdagen rekommenderar parterna att göra upp, så att polisernas önskemål om en mera enhetlig lönesättning tillgodoses. Det innebär också en hemställan till Kungl. Maj:t att, om Kungl. Maj:t får handlägga denna fråga, tillgodose det önskemålet från polisernas sida.

Därtill vill jag konstatera, att herr Linderot här har rekommenderat arbetsgivaren att använda strejkbrytare i händelse av konflikt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder förekommit följande yrkanden: 1:o) att den nu föredragna paragrafen skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o), av herr *Löfvander*, att kammaren skulle godkänna 1—3 §§ i det lagförslag, som förordats i den av honom m. fl. vid utlåandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Wagnsson*, att nyssnämnda tre paragrafer skulle godkännas med den ändring i 2 §, att paragrafens tredje stycke utlämnades och att mellan andra och tredje meningarna i andra stycket insköttes följande mening: »Allt efter partställningen i tvisten inträder en av dessa ledamöter i nämnden»; samt 4:o) att den föredragna paragrafen skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Norling* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Löfvanders* yrkande.

Herr *Norling* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll. Med anledning härav upptog herr talmannen vardera av de under 3:o) och 4:o) här ovan angivna yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga avslag.

Herr *Hage* begärde likväl votering om innehållet i denna kontraposition, på grund varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående 1 § i det av andra lagutskottet i utlålande nr 55 framlagda lagförslaget antager avslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits bifall till herr *Wagnssons* under överläggningen gjorda yrkande.

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 55 framlagda lagförslaget antager godkännande av 1—3 §§ i det lagförslag, som förordats i den av herr Löfvander m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Wagnssons under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Slutligen uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner i 1 § det av andra lagutskottet i utlåtande nr 55 framlagda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Wagnssons under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

2—4 §§.

Godkändes.

5 §.

Herr **Bergquist**: Herr talman! Jag ber att i fråga om 5 § få yrka bifall till den av herrar Olovson i Västerås och Lundberg avgivna reservationen.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag ber också att få yrka bifall till reservationen nr 3 av herrar Olovson i Västerås och Lundberg. Yrkandet i denna reservation beträffande 5 § överensstämmer med 7 § i den reservation, som jag har undertecknat. Jag vill slutligen tillägga, att 8 av utskottets 16 ledamöter ha anslutit sig till den uppfattningen, att fängelsestraff ej bör stadgas.

Herr **Norman**: Herr talman! Utskottet har vid sitt övervägande av straffbestämmelserna nära anslutit sig till vad som stadgas i allmänna tjänstepliktslagen. Men jag har ingenting emot ett bifall till herrar Olovsons och Lundbergs reservation, för den händelse man anser att den skulle vara ett uttryck för att vi från riksdagens sida önska att så vitt möjligt komma till rätta med denna fråga utan tvångsåtgärder och utan att ta i med hårdhandskarna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den under

Lagförslag ang. polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall. (Forts.)
 behandling varande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herrar Olovson i Västerås och Lundberg vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslaget.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 495, till Konungen angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 496, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 497, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361), m. m.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 498, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna barnbidrag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 499, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 500, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall, dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren beträffande utskottets utlåtande nr 55 fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.59 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 23 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 1 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 12, 14, 15, 16 och 17 innevarande månad samt för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 1.02 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.
